

animæ hominis impressa est, vt à suo spiritu sancto prædictam similitudinem reciperet: quomodo precioso lapidi foramen aperitur, per quod gracile auri virgulam, qua constrin- gatur & teneatur, recipiat. ¶ Quod & de angelica sentiendū est creatura. Vnde & arguitur in Ezechiele (vt superius dictum est, angelus ille: Et foramina tua (inquit) in die, qua creatus es, præparata sunt. Qui rationalis conditus, quia per foramen eiusdem rationis aurū, id est, sanctum dilectionis spiritum admittere noluit. Ideo sequitur: Repleta sunt interiora tua iniquitate. ¶ Sed vt ad hominē redeam, maximè in plasmatione hominis, magnum & profundum trinitatis consilium significari debuit, videlicet quia non solum cōditus est, sed & vnica materia est, per quā innotescit principatib⁹, & potestatibus, & celestibus (sicut ait Apostolus) multiformis sapientia Dei. Nam præter hoc, quod hæc verba sonant: Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, hoc quoq; in eodem consilio præfinitum est, qualiter perditum eundem hominem propria singularum operatione personarum, eadem quæ plasmabat, trinitas recuperaret. Quod manifesta eiusdē operationis distinctione perspicuū est. ¶ Nā post plasmationē, imò post lapsum hominis, eadē quæ cōdidit trinitas, hoc ordine sese in recuperatio erexit. Primum pater est, qui quæ stione hæc depromens, Ecce adā, quasi vnus ex nobis factus est, sciēs bonū & malū, protinus adnectit. nūc ergo videtē, ne fortē mittat manū suā, & sumat de ligno vitæ, & viuat in æternū, eiecit illū, &c. ¶ Viā em̄ hic fecit pater misericordiarū, viā (inquā) facit misericordie suæ, in eo quod hominē post peccatū noluit viuere in æternū. Nam cum sit hominis post peccatū misera vita, si esset æterna, quid esset nisi æterna miseria? Hæc autē dæmonum est, scilicet æterna miseria, vel misera æternitas, ex opposito Dei, cuius est æterna beatitudo, vel beata æternitas. Igitur primum & magnū opus misericordie, quod (sicut commemorat Augustinus, Plotinū quoq; gentiliū quendam philosophum recte dixisse) pater misericors mortalia nobis cōdidit corpora. Hoc enim modo custos hominum, non solum sibi contrarium hominem posuit, sed & à dæmōbus longè differre fecit, vt esset eius temporalis miseria, vel misera temporalitas. ¶ Est ergo proprium personæ patris opus, mortalitatis illatio: propriū personæ filii, animarū redemptio, pariterq; corporū resurrectio: propriū sancti spiritus, animarū resuscitatio, pariterq; corporum immutatio illa, de qua dicit Apostolus: Mortui resurgēt incorrupti, &

Ezech. 28.

Ephes. 5.

Genes. 3.

Iob. 7.

1. Cor. 15.

nos immutabimur. i. impassibiles erimus. Solum namq; hi, qui spiritu sanctum acceperūt, post resurrectionem impassibiles erūt. Itaq; tam in creatiōe, quam in reuertiōe hominis (vt prædictum est) trinitas distinctē operata esse comprobatur, totumq; opus hoc prouisum esse ab eo, cuius prouidentia in sui dispositione non fallitur, testatur illa consilii diuini reuerenda expressio, qua dictum est: Faciamus hominem ad imaginē & similitudinem nostram. ¶ Igitur vt superius dictum est, rectē in Esaiā per duo Seraphin, duo intel- liguntur testamēta, quæ consona voce ad alterutrum clamant: Sanctus, sanctus, sanctus dominus deus sabaoth, dum eiusdem trinitatis gloriam, quæ in nouo testamento reuelatur, vetus quoq; concorditer attestatur, sicut in ipsis antiquæ scripturæ foribus appare iam breuiter diximus. Cæterum, si introgressi, vndiq; eiusdem trinitatis testimonia scrutari velimus, prolixitas modū excedet, nimiūq; præsertim cum aliud propositū sit, fastidium pariet. Quapropter ad propositum festinantes, illud solum cōsiderare libet, qua ratione ad propiciationē Dei patris humani generi impetrandum, soli vel maximè filio carnem assumere conuenit.

quā rectē cum tres personæ sint deitatis, ad solā filii personā carnē suscipere, hominēque redimere pertinuerit. Cap. XVIII.

Diuina dispositio, qua filii personā potius, quam patris aut spiritus sancti incarnari cōplacuit, idcirco maximè miranda est, quia peccatum primi hominis maximè contra eundē filii admissum est, ob cuius expiationē filii ipse homo fieri dignatus est. ¶ Sed & diaboli peccatoris antiqui superbia, maximè propter filium aduersus creatorem intumuit. Quod ex verbis ei⁹ aduertere promptum est. Ait enim: Ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Vtiq; cum hæc diceret, inuidio aduersus filii liuore seruilis cōtumacia torquebatur, eò quod vni & soli nato, non factō, toto celorum cūria æquē vt patri, pro tanta differentia iure famularetur. Grandi quippè differentia sese ab vno, qui erat in sinu patris distare indignabatur, cū se inter cætera ab artifice deo factum, illum ex patre Deo solum superaret super omnia natū. Tunc seruilis tumor aduersus eundem vniuentium grassatus est, longè nequius, quam Ismael ex ancilla procreatus, dominum suum Isaac de libera genitum persequēbatur, vt testatur apostolus. Nequius, inquam, vt potē vbi & longè subtilior malitia, & multo longinquior conditionis erat differentia, quæ superbientis odiū cōcibat. ¶ Propter

Esa. 6.

Esa. 44.

Iohan. 8.

Luc. 24.

1. Cor. 2.

Iob. 3.

Ezech. 28.

pter quod odium iam erat homicida, testate eodem dei filio in Euangelio suo, ac dicente: Ille homicida erat ab initio. Sed homicidiū illud tūc actū perficere nō poterat, cum nodū in illo Dei filio esset humana, quæ posset occidi natura. Perfecit autē, cum illū ad terras descendisse, hominemq; mortalem factum esse agnosceret (exibant enim, inquit Euāgelista, dæmonia à multis clamantia & dicentia, scimus quia filius dei es) agnosceret, inquam, illum aduenisse in carne, peccator antiquus in surrexit, eūq; per suos satellites patibulo crucis affixit. ¶ Nam sapientiam eius, videlicet dispositionem, qua per mortem suam redempturus erat humanum genus, nemo principū huius seculi cognouit, inquit Apostolus. Si enim cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent. Virtus autē ipsa, per quam se vicisse putabat, mortis infirmitate, perficit in eiusdem dei filii odio implacabili, per Iudeorum ora negantium, per hæreticorum blasphemias, creaturam illum esse asserentiū. ¶ Sed vt ad primi hominis peccatum redeā, sciendum, quia priusquam per serpentē diabolus de viteto ligno comedere mulierē per suaderet, vterq; scilicet vir & mulier, occulta eiusdē hostis inspiratione appetuerat esse sicut dii. Alioquin frustra ad perpetrandum id quod persuadebat, hac promissione usus fuisset, dicens: Et eritis sicut dii. Nemo enim, nisi id quod sentit appetit, pro fructu repro- mittit alicuius operis. Quam autem contra trinitatis personam magis hic hominis quotiē tumor sese intenderit, apparet per hoc quod addidit, Sciens bonum & malū. Vti- que filium, qui sapientia patris est, superbe æmulati sunt, id est, pares illi sese fore arbitrati sunt, habēdo scientiam omnium. ¶ Vnde lignum præuaricationis, ironicè nomen accepit, vt diceretur lignum scientiæ boni & mali, licet à scriptore historiæ sic vocetur, etiam ante peccatum hominis. Quod per anticipationem constat fieri. Eadem ironia dicit ipsa, quæ vnus est Deus, trinitas: Ecce adam quasi vnus ex nobis factus est, sciens bonū & malum. Quasi vnus ex nobis, id est, quasi filius, qui sapientia patris est, cuius equalitatem appetiuit, id est, scientiam boni & mali. Nam scientia boni & mali, solius Dei est, qui omnia scit, & malo quoq; bene nouit vti. Vnde cum dictum esset, Ecce adam quasi vnus ex nobis factus est, statim ironicè additum est, in quo, videlicet in eo quod est sciens bonum & malum. Similiter ironicè diabolus quoq; appellatur Cherub in Ezechiele, quod interpretatur, plenitudo scientiæ. ¶ Igitur magis contra propriā personā filii dei diabolus, & ipse intu-

muit, & hominem erexit: dum vterq; æqualitatem sapientiæ dei, quæ filius est, appetiuit, eique subesse contempsit. Vnde miranda (vt superius iam dictū est) diuinitatis dispensatio, mira dignatio, vt ille, contra quem potissimū peccatū admissum fuerat, scilicet filius intercessor apud patrem accedat, homo factus, & pro inimicis suis morti spontanea charitate addictus, tanquam si Isaac idcirco se patiatur immolari, vt Ismael in gratiam patris ac matris veniat, suusq; coheres fiat, qui ideò fuerat eiectus, quia sese, non ipsum patrem persequeretur. Sed neq; Isaac, neq; alii quēpiā sacra refert historia pro inimicis suis intercedendo, spontanè excepisse mortē. Vix enim pro amico suo, vel (vt ait Paulus) vix pro iusto quis moritur. Cōmendat ergo charitatem suā in nobis Dei filius, quoniā cum in ipsum peccādo, patrem offendissemus, ipse naturam, in qua pro nobis moreretur, assumere dignatus est. In hac dilectione, qui quis illū imitatur, potest ad illā Dei similitudinē, quam per superbiam diabolus vel ipse homo appetiuit, ascendere. Cum enī dixisset ipse, diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderūt vos, scilicet adiecit: Vt sitis filii patris vestri qui in cælis est. Ac si diceret: Non magnificentia scientiæ de qua presumens fatanas, dixit in corde suo: Similis ero altissimo, vel quam vestris parentibus promittentes dixit, eritis sicut dii, scientes bonum & malum: non (inquam) scientia, sed supereminens scientiæ charitas, causa est efficiē, vt altissimo similes sitis. Nec ego vobis filiorum dei dignitatem inuideo: non enim rapinam arbitratus sum, me esse equalē deo, sed ascēsum superbiæ auerfor, per quā cū ascenderet Satan, videbā eū sicut fulgur de celo cadentē. Nescite ergo à me, quia mitis sum & humilis corde. Hoc miraculū diuine dispensationis propheta intus, ait: deus, iudiciū tuū regi da, & iustitiā tuā filio regis. Magnū est hoc & mirabile, quod filius, cum eque vt pater deus sit creature suę, rex quoque eius dignatus est dici & esse, & hoc secundum iudiciū legemq; iustitiæ. Quod hoc modo promptum est aduertere. Dignū erat vt is ipse, scilicet filius, per quem omnia condita sunt, dominus & rex esset omnium, neq; per quemlibet alium regerentur, qui vtiq; cum esset creatus, nō erat creator eorū. ¶ Regis autem debitum ac legitimū est officii, vt subditis dāda vel data precepta, prior ipse actibus impleat, nē dum militibus laboriosam mandat militiā, ipse in deliciis sua potestate abutendo, causam præbeat eorū murmure, proculdubio dicentiū, delicosum esse ducē, qui subditis ea præcipiat, quæ facere fugiat aut nō possita

Genes. 22.

Rom. 5.

Mat. 5.

Esa. 14.

Genes. 3.

Ephes. 3.

Philipp. 2.

Luc. 10.

Math. 23.

Ipsal. 71.

posuit. Igitur & hoc dignū fuit, vt ea que præcæperat, vel præcepturū erat, vt Deus, ipse præcipuē opere impletet, vt rex, videlicet omnimodæ humilitatis opus, quale est illud:

Eccles. 3.

Quantò magnus es, humilia te in omnibus. Magnū hoc (vt supradictū est) & mirabile est, quòd cum dominari posset creaturæ suæ, sola excellētia potentie, maluit æqualiter cū ea iudicium legemq; subire iustitiæ. Quapropter antequam in forma sui militiæ vitæ subisset humanæ, minora dedit hominibus præcepta: cum autem homo factus esset, imposuit altiora admodū regis probi ac strenui, qui dum in prima acie commiserit cum hoste, acriter certamine fessus, cruentisq; insignis vulneribus, cum discrimine vniuersos eripuit, tum demum dat præcepta fortitudinis, fiducialius, iustius, militantius, vtpotē factis dicta iuuantibus: militibusque murmurare de labore, vel deliciis quærere, viso ducis sanguine, non audentibus. Ita priusquam circumdatus esset infirmitate dominus virtutum, dictum est antiq;: Non occides.

Heb. 45.

Quando autem idem rex gloriæ tentatus est, per omnia pro similitudine absque peccato, & didicit obediens esse, non seipsum defendens: ego autē dico vobis, inquit, quia omnis qui irascitur fratri suo, &c. ¶ Benē ergo propheta (vt supradictū est) Deus, inquit, iudicium tuum regi da, & iustitiam tuam filio regis: quia videlicet immensitate potētiae nullatenus minor, est diuinę tāta magnitudo iustitiæ. Quam iustitiā nos quoq; qui sub pater na præuaricatione rei detinebamur, in eo suscipimus, sicut mox in eodem psalmo additū est: Suscipiant montes pacem populo, & colles iustitiam, in eo, inquam suscipimus, quia quem primi parentes nostri contempserunt Deum in gloria sua fulgentē, nos adoramus in carne nostra nascentem, in cruce sua morientem. Hinc enim iustificamur, quia super antiquū seruitus pensum, quod est adorare Deū, quod debebat etiam, si nunquam peccasset genus humanum, hoc adiicitur, vt ho-

minem crucifixum adoremus. Hac inquam, satis factioe efficitur, vt salua iustitia sua, nos n antiqum statum restituat iustus Deus.

De officio eiusdem sanctæ trinitatis.

Caput XIX.

IN officio eiusdem sanctæ trinitatis, rectē hec Euangelii lectio ponitur, qua maximē necessarium salutaris baptismi remedium commendatur, videlicet, quia sine virtute huius nominis quantacūq; dicas, irritum est laucrum, neq; per aquā potest quisquam renasci, nec aliter hoc nomine signamur, nisi cum illo baptismi sacramentum suscipiamus.

Apo. 4.

¶ Huic euangelio consonat ea, quæ premittitur, lectio libri Apocalypsis, maximē in eo quod ait: Et in circuitu sedis tanquam mare vitreum, simile crystallo. Mare nanq; vitreū crystallo simile, baptismum significat puræ confessionis & solidæ fidei. Et quod in Euāgelio dictum est, nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest videre regnū Dei: hic significatur per hoc, quod in circuitu sedis mare ostenditur. Nam quia in circuitu sedis est mare, profectō vt ad eandē sedem perueniatur, mare necesse est transmeare. Septem quoq; lampades ardētes ante thronum, id est, septem spiritus Dei. Quia nō est dictū: Nisi quis renatus fuerit ex aqua solū, sed ex aqua & Spiritu sancto. Et in medio sedis & in circuitu eius quatuor animalia, die ac nocte dicentia: Sēctus, sanctus, sanctus dominus Deus omnipotens, qui eras, & qui es, & qui venturus es, catholici doctores sunt, qui meritum qualitatis, tanquam diuersis discreti vultibus, & ad cauendam hæreticorum perfidiam, siue ad subditorum, suāque salutem prouidentiam, in circuitu & intus, id est, in corporalibus & in spiritualibus pleni oculis, scilicet illustratione spiritus sancti, fidem sanctæ trinitatis, tam in aduersis quam in prosperis, prædicare non cessant, & inuitare populos ad illud mare baptismi.

FINIS LIBRI VNDECIMI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE DIVINIS OFFI- cijs, liber duodecimus, & vltimus.

Dominica prima post pentecosten.

Caput I.

L. 1. 10.

Dominicæ primæ post octauas pentecostes officii voces emittit pauperis illius, qui per Lazarum in euangelio figuratur, scilicet gentilis populi, qui ad fidem trinitatis, prædicantibus (vt supra dictum) Apostolis confugiens, de interiore sensu legis cupiebat refici, tanquam de micis quæ cadebāt de mēsa diuitis, videlicet populi Iudaici, qui dum doctrinā legis non ad charitatē habuit, sed ad elationem, quasi de acceptis opibus tumuit: ille autem, scilicet gentilis populus, dum conuersus ad deū, peccata sua confiteri non erubuit, hulceribus plenus extitit, & ei vulnus in cute fuit. Huius, inquam, voces sunt mendicantis, quod maxime claret in graduali: Ego dixi, domine miserere mei, sana animam meā, quia peccauit tibi. Epistola, deus charitas est, primō aduersus Iudaicū populi depromitur inuidiam, qua pauperem iam dictum non debere admitti contendit, iuxta illud: Quare introisti ab viros præputium habentes? Manifestum est enim, Iudæos semper gentium odisse salutem. ¶ Simul, quia moralis quoq; sensus in hoc euangelio non deest, commouemur vtiliter hoc exemplo, ne ab villo paupere auertamus faciē nostram. Charitatem, quæ in prædicta commendatur Epistola, promptum est eodem sensu, id est, moralis, accipere, maximē quod ait: Qui enim nō diligit fratrem suum quem videt, deum quē non videt, quomodo potest diligere?

Psal. 40.

1. Ioh. 4.

Mat. 23.

Dominica secunda post pentecosten.

Caput II.

Dominica secunda legitur hoc Euangelium: Homo quidā fecit cœnam magnam, & vocauit multos. Notum est autē, quia per multos qui vocati fuerāt, & hora cœnæ cœperunt excusare, contempsores significantur, qui plus terrena quàm cœlestia diligunt, qui amplius rebus corporalibus quàm spiritualibus occupantur. ¶ Et per hoc quod ait quisq; illorum: Rogo te, habe me excusatum, quod (inquam) dicit: Rogo, & tamen venire contemnit, quod sonat humilitas in voce, superbia in actione, per hoc plane (vt dictum est) exprimitur, quòd dum cuiilibet carnalū dicitur: Convertere, deūsequere, mun-

Luc. 14.

dum relinque, respondere solet: Ora pro me, quia peccator sum, hoc facere non possum, dicendo: Peccator sum, humilitatem insinuat, subiungendo. Conuerti non possum, superbiam demonstrat. Ne his ergo labijs inquis, de hac lingua dolosa, in graduali nos liberari poscimus. ¶ Rectē, pulchrē atq; consonē seruus egregius, qui nos inuitat, dicit in præeunte epistola: Filioli mei, non diligamus uerbo neq; lingua, sed opere & veritate. Quorum iniqua labia linguamq; dolosam qui cōtemnit (solent enim alios cōuerti volentes deuocare, tum sanctum propositum vituperando, quod est iniqua labia habere, tum nimium laudando, nimiasq; difficultates arctæ viæ vel angustæ portæ prætere, quod est linguam dolosam acuerē) qui, inquam, dehortantes eos contemnit, & audire non vult, confortat animam suam, & dicit illud, quod in alleluia cantamus: Deus iudex iustus, fortis & patiens, nunquid irascetur per singulos dies? videlicet cum alibi dicat: Et eum qui veniat ad me, non eiciam foras, tandemq; de infirmitate conalescens, & viam mandatorum domini, quæ angusto initio cepta fuerat, dilatato corde percurrēs, dicit, quod in Introitu cantatū est: Factus est dominus protector meus, & eduxit me in latitudine.

Psal. 72.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

1. Ioh. 6.

De dominica tertia post pentecosten.

Caput III.

IN euangelio dominicæ tertiæ commendatur nobis, quanta de conuersis peccatoribus deo cura sit, per parabolam centū ouium, & vnus perditæ, quam vnus pastor inuentam imponit in humeros suos gaudens, & sic reportat ad gregem, itemq; per aliam parabolam decem drachmarum, quarum vnā, quæ perdita fuerat, mulier studiosa lucernam accendens, requirit & inuenit. ¶ Ad hunc sensum profectō respicit, quòd Petrus in epistola sua enigilandum esse cōmonens: Quia aduersarius vester, inquit, diabolus tanquam leo rugiens circuit, quæres quē deuoret, qui vtiq; ouē illā centesimā deuorauerat, & nūc inuentā esse dolens, iterū circuit & amplius rugit. Ideo præmisit & hoc: Omnem sollicitudinē vestrā proiciētes in eū, quoniā ipsi cura est de vobis. Cui sensui graduale succinit: Iactā cogitatū tuū: & offerēda, Sperēt in te omnes, & quia prædictū Euangelii pro peccatore cōtextū est, super quo penitentiā agente gaudium.

Luc. 15.

1. Pet. 5.

Psal. 54.

1. Ioh. 9.

1. Ioh. 9.

gaudium est angelis Dei, rectè vnicus & pauper clamat in Introitu, Respice in me & miserere mei.

Dominica quarta post pentecosten. Caput IIII.

Dominica quartæ Euangeliū est, Estote misericordes, quia & pater vester misericors est. Cui palam lectio epistolæ, quæ præmittitur, concinit, iterum, atq; iterū creaturam a serēs, expectare reuelationem filiorum Dei, quem patrem nostrum esse præsentī Euangelio dominus asserit: Estote, inquit, misericordes, sicut & pater vester cælestis misericors est. Introitus, Dominus illuminatio mea, iteq; Offerenda, Illumina oculos meos, idcirco cōgrunt, quia trabem vel festucam peccati de oculo, id est odium, quod Euangelium monstat oportere eici, quā gratia sancti spiritus expellit, dñs illuminatio cordis est, & hi quibus videndus est Deus, illuminati oculi, (sicut in graduāli canimus) Videat cor mundum voluntatem domini, & visitet templū eius, & hoc non suis viribus, sed eius, cui in comunione dicimus, Dominus firmamentum meum, &c.

Dominica quinta post pentecosten. Caput V.

In Euangelio quintæ dominicæ narratur, quia laxatis ad imperium domini retibus in capturam, conclusaq; piscium multitudine copiosa, & retia rumpebantur, & implete sunt nauiculæ, ita vt mergerētur. Per hoc illud significatum est, quia carnalium turbis ecclesiam complentibus, & super numerum multiplicatis, tumultus & dissensiones oriretur, & non solum ebriorum, raptorumque subintroentium malis moribus, ecclesie quæ uicula premeretur, sed hereticorum quoque disceptationibus rete fidei disrumperentur. Propter hoc illa magni piscatoris nostri Petri Apostoli lectio, opportunè præmittitur, pisces suos ad vnitatem & pacem cohortatis & dicentis: Omnes vnanimis estote, patientes, fraternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles, nō reddentes malū pro malo, neq; maledictū pro maledictō, videlicet quia per hoc tumultus crescit, & seditio conualescit. Et post pauca: Sed & si quid patimini propter iustitiā, beati, &c. In huiusmodi periculis constituta Ecclesie, voces sunt, cæteræ partes officii. Introitus, Exaudi domine vocem meam, amplius autem graduale. Protector noster aspice Deus sentiū supradictō cōsonat. Sumptum est enim de psalmo habente in titulo, Pro torcularibus. Quo nomine præsentem Ecclesiam designari dubium non est, ubi electi reproborū tot scandala patiuntur,

vt iuxta euangelicā similitudinem, quasi rete tumultu piscium simili videatur. Quorum schismata quisq; cauens, dicit in offerenda: Benedicam dominum qui mihi tribuit intellectum. Et in comunione, Vnam petiū à domino, id est, nō scissuras mentium, sed vnitatem fidei.

Dominica sexta post pentecosten. Caput VI.

Dominica sexta dicēdo dominus in Euangelio, Audistis quia dictum est antiquis, Nō occides, ego autem dico vobis, &c. manifestè nobis illam nouitate necessariam inculcat, quæ passim in sacris commēdatur scripturis, vt renouemur spiritu mentis nostræ, & exuentes veterem hominē, induamus nouum eum, qui secundum deum creatus est. Quod enim antiquis dictū est, nos qui noui dicimur, in melius transcendere debemus. Rectè ergo illa præmittitur lectio, vt nouū hominē christū indueremus, dicente apostolo: Quicunq; baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. &c. Dicēdo itaq;: Et nos in nouitate vite ambulemus, plus quā illud, quod antiquis dictum est, nos debere testatur. Cæteræ partes officii, Introitus: Dominus fortitudo, graduale, Cōuertere domine, offerenda, Perfice gressus meos, Ecclesie voces sunt, ad supradictam perfectionem Euangelicam tendentis, & auxilium implorantis, quia vera & perfecta iustitia, nemo per se potest iustificari. Et cuius iustitia sic abundauit, vt iuxta idē Euangelium, si offert munus suum ad altare, & recordatus est, quia frater suus habet aliquid aduersus eū, relinquit ibi munus suū, & vadit prius recōciliari fratri suo, ille est qui in Cōmunionē dicit: Circuibō & immolabo in tabernaculo eius hostiam iubilationis.

Dominica septima post pentecosten. Caput VII.

Dominica septima legitur hoc euangelium, quo refecturus dñs cū dixisset: miserere super turbam, &c. hanc miserationis suæ causam subiicit, dicens: Quidam enim ex eis de longè venerunt. At verò hi qui de longè venerunt, illos designant, qui à criminalibus peccatis, vt etiam à diabolorum cultura ad verum deum conuersi, iustitiam, à qua ieiuni sunt, esuriunt & sitiūt. Benè ergo illa lectio præmittitur, in qua talibus dicitur, Cū enim serui esetis peccati, liberi fuistis iustitiæ. Quem ergo fructum habuistis tunc in quibus nunc erubescitis? nam finis illorum mors est. Talibus dicit ecclesia mater in graduāli: Venite filii, audite me, &c. Et isti quia peccatores sunt) dicunt in offerenda: Sicut in holo-

holocaustum arietum &c. Isti nihilominus salutaris dicitur in Introitu: Omnes gentes plaudite manibus, dicentes, quemadmodum alibi refecti dixerunt: Verè hic est propheta, imò dominus prophetarum, qui venturus es in mundum.

Dominica octaua post pentecosten. Caput VIII.

In Euangelio dominicæ octauæ, Attendite, inquit dominus, à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces, & reliqua. Hoc de omnibus quidè intelligi potest, qui aliud habitu ac sermone promittūt, aliud opere demonstrant, sed specialiter de hæreticis intelligendum est, qui videntur continentia, castitate, ieiunio, quasi quadam pietatis veste se circumdare, intrinsecus verò habentes animum venenatum, simplicium fratrum corda decipiunt. Lectio epistolæ: Debitor es sumus non carni, vt secundum carnem viuamus, consonat huic euangelio, quo dicitur: A fructibus eorū cognoscetis eos. Nam & paulò supra dixerat Apostolus: Si quis autem spiritū Christi non habet, hic nō est eius, & nunc ait: Quicunq; enim spiritu dei aguntur, hi filii sunt dei. Et facta carnis, de quibus ait: Si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuētis, fructus sunt, ex quibus falsi prophetae cognoscuntur, à quibus filios dei discernit spiritus dei, qui testimonium reddit spiritui ipsorum. Hic spiritus, illa misericordia est, de qua in Introitu cantamus. Suscepimus deus misericordiam tuā in medio templi tui, id est, in nobis ipsis, qui sumus templum tuū: & hoc in medio, id est, manifestò. Manifestè enim venit spiritus sanctus super Apostolos. Huic (inquam) spiritui clamat ecclesia in graduāli: Esto mihi in Deum protectore, & in offerenda, Populum humile saluum facies domine, iuxta illud: Super quē requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietum? Abscondit enim hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelauit ea paruulis. Vnde congratulando dicitur eis in comunione: Gustate & videte, quoniam suauis est dominus.

Dominica nona post pentecosten. Caput IX.

Euangelium dominicæ nonæ, præpositos animarum instruit ad misericordiam, vt cōpatientes moderatam iniungant penitentiam confitentibus, quantum debeant, vel quæta peccata commiserint. Laudauit enim dominus villicum iniquitatis, quia prudenter fecisset ea, quæ de illo propoita narrat parabola. Et ad hoc Apostoli lectio, quæ præmit-

titur, consonat, retendendo de illis, qui mare transierant, & dona dei gustauerāt: & nihilominus cōcupiscentes & fornicantes, à serpētibus vel exterminatore perierunt, & statim adiūgēdo: Itaq; qui se existimat stare, videat ne cadat, &c. Nam quomodo & hi, licet iam glorificati, perierunt, & ille villicus in Euangelio gratiam domini sui habuerat, à qua tamen excidit, sic & prælati quisq; meminisse debet, & scire se quoq; aut peccasse, aut si non peccauit eiusdem tamen fragilitatis esse, vt poterit, vel adhuc possit peccare, atq; de se ipso cōmonitus, recogitet infirmarum se suscepisse curam animarum, non super sanas tyrannidem. Introitus: Ecce deus adiuuat me, & graduale, Domine dominus noster, offerenda quoq;: Iustitiæ dñi, voces sunt supra dicti vicilli, gratias referētis domino deo suo, misericordibus misericordiam faciēti. Communio verò, Primum quærite regnum dei, idem imperat, quod illa domini sentētia de euangelio iā dicto, Facite vobis amicos de mōna iniquitatis, &c.

Dominica decima post pentecosten. Caput X.

Dominica decima legitur hoc euangelium, quo dominus fleuisse refertur super ciuitatē Hierusalem. Qui & ingressus in templum, cepit eicere vendētes in illo. Notum est penè cunctis, tamq; in scripturis, quā in ore omnium satis visitatū, per hoc illud significatum esse, quod illos de ecclesia sua dominus eiciat, qui sacros ordines emunt aut vendūt, quia videlicet tales negociatores columbas quoq; id est, sancti spiritus dona venalia faciunt. Itaq; rectè & opportunè illa præmittitur Apostoli lectio, quæ satis apertè indicat, nō posse ab homine dari, nedū vendi aliquid doni spiritualis, sed à solo spiritu dei diuidente singulis prout vult, dari gratuito, alii sermone sciētiæ, alii sermone sapientiæ, alii genera linguarū, alij fidē, alij prophetiam, &c. Et qui huius, id est, sancti spiritus expectat electionē potius quā hominum, dicitur in Introitu: Iacta cogitatum tuum in domino, & ipse te enutriet. In domino, inquit, iacta cogitatum tuum, non in teipso, dicendo quod alibi scriptum est: Domine non est exaltatum cor meum, neq; elati sunt oculi mei. Neque ambulauit in magnis, neque in mirabilibus super me. Videlicet vt Simon magus ille, qui dei donum exstimaui pecunia possideri. Et ipse tenet, inquit, dicentem scilicet quod in graduāli canitur: Custodi me domine vt pupillam oculi, sub vmbra alarū tuarum protege me, ne superbiendo, & euagando, sicut abla-

Pfal. 16. ablatatum super matre sua. Potius de vultu tuo iudicium meum, id est, electio mea prodeat, quam ipse me commendat presumptione mea. Idem in Offerenda dicit: Ad te domine leuavi animam meam, etenim vnuerſi qui te expectant, non confundentur. His autem, qui ab hominibus expectant vel emunt, dicit sapientia Dei: Hereditas, ad quam festi natur in principio, in nouissimo benedictione carebit. Et quod talium sacerdotum sacrificium non acceptet Deus, quia sacrificia sunt iniustitiae, monstratur per oppositum in communione: Acceptabis sacrificium iustitiae &c. Dominica vndecima post pentecosten. Cap. XL.

Luc. 18. Dominica vndecima ponitur hoc Euangelium: Duo homines ascenderunt in templum, vt orarent, &c. Cui manifeste consonat ea, quae praecurrit, Epistolae lectio: Notum vobis facio euangelium. Nam exemplum publicani in Euangelio se accusantis & dicentis: Non sum dignus leuare oculos meos ad caelum, optimè in hac epistola Paulus imitatur, dicens: Ego enim sum minimus apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei, &c. Et quia talis haec humilitas, vnitate domesticorum Dei conseruat, vt non alius aduersus alium infletur, rectè hic introitus praemittitur, in quo dicitur: Deus qui inhabitare facit vnanimis in domo. Quod et in graduale dicitur, Et ex voluntate mea confitebor illi. Itemque in Offerenda, domine, clamaui ad te, & sanasti me, vocibus concordat publicani à longè stantis, & peccata sua confitentis: & talis, scilicet non pharisaicè gloriantis, quod decimas det omnium, quae possidet, sed humilè confessione, se ipsum prius offerenti dicitur in communione, vt sua deum offerat: Honora dominum de tua substantia, &c.

Pfal. 67. Qui inhabitare facit vnanimis in domo. Quod et in graduale dicitur, Et ex voluntate mea confitebor illi. Itemque in Offerenda, domine, clamaui ad te, & sanasti me, vocibus concordat publicani à longè stantis, & peccata sua confitentis: & talis, scilicet non pharisaicè gloriantis, quod decimas det omnium, quae possidet, sed humilè confessione, se ipsum prius offerenti dicitur in communione, vt sua deum offerat: Honora dominum de tua substantia, &c.

Pfal. 27.
Pfal. 29.
Prouer. 3.
Dominica duodecima post pentecosten. Caput XII.
Officium dominicae duodecimae, quibusdam ex partibus ad illos respicit, qui surdum & mutum ad dominum adducentes, deprecantur eum, vt imponat illi manus: qui buſſa autem ad ipsum mutum, ad aperto ore rectè loquentem. Nam ille surdus & mutus, humanum significat genus, quod in primis parentibus ab audientis praecipis creatoris absurdum, & à praedicanda laude eius obmutuit. Qui autem illum adducit, & dominum pro illo deprecatur, vnuerſum praedicatorum significat chorum, qui genus humanum ad Christi gratiam voce ac literis inuitare non desinunt. Et huius surdi ac muti valde con-

grua vox est introitus hic: Deus, in adiutorium meum intende, tanquam si medicata paralyſi, quae linguam suam subito ligauerat, primo eiusdem motu linguae, Dei nomen repente, ad adiuuandum inuocet. Idem ipse loquens, rectè dicit in graduale. Benedicam dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo. Epistola, fiduciam talem habemus per Christum ad deum &c. ad ipsos respicit, qui illum adducunt, fiduciam habentes non in seipsis, sed quasi à semetipsis, os vel aures eius aperire possint, sed sufficientia nostra ex deo est, &c. Et pulchre haec offerenda ponitur, Precaus est Moyses. Nam eius exemplo, qui in tempore iracundiae factus est recõciliatio, iratus enim erat dominus propter vitulum, quae fecerat aarõ, & dixerat vt disperderet eos, eius (inquam) exemplo cuncti rectores sese debent opponere, pro peccatis subditorum, & deprecari dominum, vt imponat illis misericordiae manum. Et quia praedicatorum iidè, terra illa sunt, quae (sicut in Psalmo legimus) Satiata de fructu operum domini, id est, de donis spiritus sancti, producit fenum iumentis, id est, doctrinam carnalibus, qui deum nesciebant, populis, rectè & hoc in comunione canitur: De fructu operum tuorum domine satiabitur terra.

Pfal. 103.
Pfal. 50.
Sapient. 16.
Luc. 10.
Luc. 19.
Pfal. 89.
Alter. 4.
1. Cor. 1.
Cent. 6.
Galat. 3.
Dominica terdecima post pentecosten. Caput XIII.
In officio dominicae terdecimae, cunctae partes ad illud de euangelio spectant, quod Samaritanus ille, qui dei, interpretatur custos, scilicet dominus noster Iesus Christus, appropians homini à latronibus despoliato, & conuulserat, quae pertransierat sacerdos & leuita, id est, omne vetus instrumentum, qui quod recociliari non potuit genus humanum, appropians inquam, id est, nostram humanitatem assumens, oleum consolationis, & vinum poenitentiae peccatorum plagis infudit, & imponens super iumentum suum, id est, in corpore suo, peccata nostra perferens super lignum ad stabulum ecclesiae perduxit, & abiès, in caelum, stabulariis suis, id est, Apostolis & apostolicis viris, vice sua curam atque prouidentiam nostri contradidit. Huic, vt dictum est, Euangelio caeterae concurrunt partes officij. Primum epistola, abraham dicitur sunt promissiones & semini eius, per hoc quod tali euangelio praemittitur, multum ad intelligendum aperitur ipsa, simulque tota penè disputatio Pauli ad Galatas, vnde haec lectio sumpta est. Nam per hoc quod tam sacerdos quam leuita viso homine illo praeteriit, innuitur, quid lex contulerit, quae post quadringentos, & triginta annos data est, à testamento dei, cum

Pfal. 73.
Pfal. 93.
Matth. 8.
Iohan. 6.
Mat. 6.
Luc. 12.
Mat. 6.
Galat. 6.
Pfal. 89.
cum fidelis Abraham per repromissionem confirmato, videlicet quia non quidem ipsa aduersus promissa dei, sed nullus iustificari potuit coram deo ex operibus eiusdem legis. In hoc itaque intelligimus per hoc, quod (vt dictum est) tam sacerdos quam leuita, viso homine praeteriuit. Quia sic subintravit lex, quomodo medici puer ad egrorum nonnumquam ingreditur, morbi quidem causas sciens, sed quod opponat antitodum, conficere non valens, tantumque hoc egrorum dicere nouit, quibus ab eis vel potibus abstinendum sit, ne morbus inualeſcat, & de semiuiuo penitus mortuum reddat. Hoc nanque illud est, quod in praedicta Epistola dicit Apostolus, Quid igitur lex? Propter transgressionem posita est, &c. Plagis namque originali peccati semiuiuus homo nascitur. Actualibus vero transgressionibus, propter quas lex posita est, si non abstineat, tanquam noxijs cibis penitus moritur. Itaque secundum haec bene in Introitu praemittitur, Respice domine in testamentum tuum, quod in graduale repetitur. Vox enim haec erat antiquorum, aduentum Christi ad infirmitatem vel imperfectiorem legis flagitantium, tanquam si praeteriitibus sacerdote & leuita, Samaritanum supradictum vulneratus ille postulat apropiare, cui & dicat illud, quod canitur in Offerenda: In te domine speraui, &c. Et quia corpus Christi, quod sumimus, illa specialiter curat vulnera, Bene & illud de libro Sapientiae canimus in comunione: Panem de caelo dedisti nobis.

Luc. 19.
Pfal. 89.
Alter. 4.
1. Cor. 1.
Cent. 6.
Galat. 3.
Dominica quartadecima post pentecosten. Cap. XIII.
In Euangelio dominicae quartadecimae, decem viri leprosi à domino mudati referuntur, & vnus tantum ex eis vnica Ecclesiae figuram gerens, caeteris ingratis existentibus, qui haereticorum typum preferunt, reuersus & gratias agens, de fide sua, qua saluus factus est, ab eodè domino laudatur. Eiusdem ecclesiae, quae per illum vnus significatur, vox est illa in Introitu. Protector noster aspice neus, maxime quod ait: Quia melior est dies vna in atrijs tuis super milia. Na id est ac si dicat: Melius est cor vnus & anima vnà habere, & id ipsum sapere ac dicere, quam diuersis, imo contrarijs sensibus diuidi, & schismata facere. Quod ob seruans sancta ecclesia, & ideo vna columba dicta, bene per illum vnus (vt dictum est) in Euangelio figuratur. Epistola vero in eo praedicto Euangelio congruit, quod patenter exprimit, quid per illorum lepra significatū sit, cum dicit: Manifesta autem sunt opera carnis, quae sunt, fornicatio, immuditia, luxuria, &c.

inter quae sectae, id est, haereses ponuntur. A quibus emundata ecclesia, dicit, gratias agens in graduale, Bonum est confidere in domino, &c. videlicet quia non homo, non principes sacrificiorum carnalium, de quibus dixit eisdem leprosis dominus, peccatorum lepra tollere possunt, sed solus dominus. Quod autem in offerenda dicitur: Immittet angelus dominus in circuitu timentium eum, & eripiet eos, gustate & videte quoniam suavis est dominus, ad fructus illos spectat, qui exprimitur in epistola: Fructus spiritus est, charitas, gaudium, pax, patientia, &c. quos gustare, est à lepra supradicta curari. Et quia praecipit dominus illi, qui gratias egit: Vade & offer munus, quod praecipit Moyses in testimonio illis, bene in comunione canimus: Panis, quem ego dederò, caro mea est pro mundi vita, videlicet quia caro & sanguis munus est, quod pro emundatione sua iugiter offert vnica ecclesia Christi.

Pfal. 93.
Matth. 8.
Iohan. 6.
Mat. 6.
Luc. 12.
Mat. 6.
Galat. 6.
Pfal. 89.
dominica quinta decima post pentecosten. Caput XV.
Officium dominicae quintadecimae, si rectè animaduertit, claret, quia maxime aduersus excellentiam & inanem gloriam decatur. Nam ad hoc pertinere illud, quod in huius dominica euangelio mattheus ait: Nolite solliciti esse, dicentes: quid manducabimus, aut quid bibemus, &c. Lucas testatur, quid, cum eadè diceret, adiecit: Et nolite in sublime tolli. Et quidem secundum eundem Lucam, ante haec verba dominus parabola de diuite stulto, cuius ager cum huberes illi fructus attulisset, & dixisset ipse: Destruam horrea mea & maiora faciam, & dicam animae meae: Anima, habes multa reposita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare, ait ad eum deus: Stulte, hac nocte repetunt animam tuam à te, quae autem parasti, cuius erunt? Igitur aduersus diuites, quibus praecipendum est, non superbe sapere neque sperare in incerto diuitiarum, hoc in Euangelio supradicto praecipitur: Nolite solliciti esse, & car. Cui & consonat praecedens epistola, in eo quod ait: Non efficiamini inanis gloriae cupidi. Et rursum: Quae enim seminauerit homo, haec & metet. Et qui seminat in carne, de carne & metet corruptionem. Eius itaque, qui hoc praecipit fideliter amplectitur, illa vox est in introitu ad patrem nostrum, qui scit omnia quibus in digemus, sicut in eodem Euangelio dictum est: vox, inquam, illa: Inclina domine aurem tuam ad me, vox est pauperis, de manu dei primū regnum dei, & iustitia eius, & deinde necessaria corporis, quae adiicienda sunt, humiliter quae retis. Qui & in graduale eodem respectu ait: Bonum

Bonum est cōfiteri domino, id est, necessaria querere à domino, & in ea spe psallere, id est, bene operari nomine tuo, id est, ad honorē nominis tui altissime. Ad annūtiandū mane mitericordiā eius, id est, primū querere regnum dei, & iustitiā eius. Ipse idē gratulabundus, quod necessariū à patre victum acceperit, narrat in Offerēda alijs, dicens: Expectās expectaui dominum, id est, non aliundē sed à domino qurens eius regnū, expectaui que adijcienda sunt, & respexit me, id est, adiecit que necessaria sunt huic vitę. Cōmūtio clarē exprimit cibum eiusdē regni Dei, qui primū quaerendus sit. Qui manducatur carnem meam & bibit sanguinē meū, in me manet, & ego in eo. Quod est em̄ regnū dei, nisi māsio eius in nobis? Hoc autē vt maneat in nobis, fit manducando carnē eius, & bibendo sanguinē eius. Vnde & hoc in communionē rectē ponitur.

Dominica decima sexta post pentecosten. Cap. XVI.

Dominica sextadecima legitur hoc Euāgelium, quo dominus sienti viduę matris mortuū vnicū filiū viuū reddidit, & accepit omnes timor, & magnificabant eum. Hęc autē vidua sanctam significat matrem ecclesiam, id est, vniuersum prælatorū ordinē, qui regenerandarum in Christo curā habent animarum, qui mortē cuiusq; anime, quoties manifestis apparerit criminibus, magnis prosequuntur fletibus. Moritur enim tūc filius viduę, quando quis per crimē aliquod separatur à corpore ecclesię, quę vidua est, Christo sponso in presenti nō manente cum illa. Huic ergo Euangelio benē illa pręmittitur Apostoli lectio: Fratres obsecro vos, ne deficiatis in tribulationibus meis, pro vobis, quę est gloria vestra. Huius rei gratia flecto genua mea, &c. qui ait: Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis, pulchrē in officio personam verbis quoq; exprimit ecclesię viduę, vitā filiorum magnis gemitibus postulat. Introitus, miserere mihi domine, quoniam ad te clamaui. Itemq; Offerenda: Domine in auxilium meū respice. Voces huius viduę scilicet sanctę matris ecclesię sunt, quas emittere debet pro filiorum suorum, qui fortē in mortē peccati prolapsi sunt, resuscitatione. Graduale verō: Timebunt gentes nomen tuū domine, ad hoc consonat, quod dictū est in prædicto euangelio: Accepit autem omnes timor. Nam quomodo edificat dominus Sion, iuxta eiusdem gradualis versum, nisi procurādo vitam & incolumitatem animabus spiritualiū eius filiorū? Quod quia perficit per cibū corporis & potum sanguinis sui, rectē in cōm-

nione ponitur gratiarum actio, eadem vidua scilicet sancta ecclesia dicente: Domine memorabor iustitię tuę solius, &c.

Dominica decima septima post pentecosten. Caput XVII.

In officio dominicę septimadecimę nobis innuitur, qualiter ad hoc contendere debeamus, vt in oculis domini magni & honore digni iudicemur, & in domo, quę est ecclesia, primos recubitus, non nostra pręsumptione pręripere, sed ab eius electiōne expectare debeamus. Dicitur in euangelio huius dominicę parabola hæc: Cum vocatus fueris ad nuptias, nō discumbas in primo loco, &c. videlicet, hoc in suo cęlesti conuiuio futurum esse indicans, quod ad vltimum inferet: Omnis enim qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur. Hinc est, quod in præeunte epistolę lectione Apostolus ait: Obsecro vos ego vinctus in domino, vt dignē ambuletis vocatiōe, qua vocati estis, &c. Quod vtiq; idem est, ac si diceret: Obsecro vos, vt vocati ad nuptias Christi & Ecclesię, sic intretis & discumbatis, quomodo & ille qui vos vocauit, qui & dixit: Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat. Et tādū ministrat, donec diceret illi pater: Amice, ascende superius, id est, donec obediētī vsq; ad mortē, daret illi nomē quod est super omne nomē. Introitus: Iustus es domine, manifestē illam collaudat sententiā, qua in Euāgelio dicitur: Omnis qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur. Simulq; oratio est pro illo, qui se humiliat: Fac cum seruo tuo secundū misericordiam tuā, hanc videlicet misericordiā, vt dicas illi, amice, ascende superius. Graduale: Beata gens, cuius est dominus deus eius, vniuersalis beatificatio populi gentilis, qui superbiente Iudaico populo, humiliatus sub signo crucis Christi, superius ascendere meruit, id est, supra populū illum, qui primo loco confederat, imō de primo confessu superbiebat. In Offerenda exemplum ponit efficacissimū, qui cum humiliatus diceret, peccauimus, iniquitatē fecimus, impiē gessimus, &c. meruit ita exaltari, vt cum oraret, sicut in eadem Offerenda ipse testatur, dicens: Oraui deū meū ego Daniel, &c. mitteretur illi index futuro- rum archangelus Gabriel, sicut habet sequēs versus: Adhuc me loquente, &c. Per illam nanq; visionem sic exaltatus est, vt non tantū venturum ad salutem nostrā Christum pręiuderet (quod cęteris prophetis commune est) sed & tempora aduentus eius propria quadam gratia prædiceret, dicente sibi angelo: Septuaginta hebdomades abbreviatę sunt super

super populū tuum, & super vrberē sanctā tuam, & consummetur præuaricatio, &c. Cōmūtio quoque: Vouete & reddite domino Deo vestro, in eo maxime imperare videtur, vt in nouissimo loco recumbamus: quod ait terribili, & ei qui aufert spiritum principum, id est, superborum, quos vtiq; vel conuertendo, vel deliendiō factis ipsis dicit cuiq; illorum: Da huic locum.

Dominica decima octaua post pentecosten. Caput XVIII.

Supradictum ergo officii hoc innuit, vt ad nuptias Christi quilibet inuitatus, tali in loco recubet, vt meritō dicatur ei: Ascende superius. Huius autem sequentis dominicę officium, magna & mira declamatione demonstrat eidem, qui vocatus est superius, id est, prælatus est domui Christi, & curam animarum suscepit, qualiter in eodē superiori loco se habeat, videlicet ne iuxta Euāgelium eiusdē officii, sint sicut scribę & Pharisęi, qui sederunt super cathedram Moyfi: sed sint sicut ipse Moyfes, de cuius exemplo, quod Ecclesiastici sequi debeant rectores, longa & valida declamatio est in offerenda, Sanctificauit moyfes, & versibus eius. Non enim ignorare debent animarū rectores, quale ad negociū in superiore locū vocati sunt, scilicet vt non tā præesse studeant, quā prodesse, & sedentes in cathedra Moyfi dicant & faciant, imo prius faciant, quod cum autoritate dicat: neq; velint vocari Rabbi, sed ad hoc tendant, vt portare possint peccata populi, & à subditis suis auertere irā Dei. Benē ergo cum hoc Euangelio positum est in offerenda exemplum moyfi, qui sic sedit in cathedra magisterij, vt per nimiam humilitatem posset interuenire pro subditis, imo & tenere deū dicentē: Dimitte me, vt irascatur furor meus contra eos. Fecerant enim vitulum (quando sicut in versu Offerendę canimus.) Videns moyfes, procidens adorauit, dicens: Obsecro domine, dimitte peccata populi tui, & dixit ad eum dominus: Faciam secundum verbum tuum. Hęc est fidelitas serui, quem cōstituit dominus super familiam suam, quam postulabant ipsi, dicentes in introitu, vt prophetę tui fideles inueniantur: Da pacem, inquit, domine sustinentibus te, id est, eorum, quos nobis commissisti, peccata dimitte. Pax enim neci, peccatorum remissio est. Vt prophetę tui fideles inueniatur, vt nos fideles serui inueniamur, dum familię tuę nō tantum pręsumus, sed & vtiliter pro illis interueniendos profusum. Talibus in præente lectione epistolę dicit Apostolus: Gratiās ago neo meo pro vobis, in gratia Dei, quę data est vobis,

quoniam in omnibus diuites facti estis, &c. Ipsi iidem dicunt in gradualī: Fiat pax in virtute tuā, id est, remissio peccatorum in spiritu sancto tuo. Ipsi nihilominus in cōmūtio ne dicitur: Tollite hostias, & introite in atria eius, videlicet quia vestrū officii est, vt pro subditis interueniatis, exemplo Moyfi, in cōspectu domini stantes in cōfractiōe cordis.

Dominica decimanona post pentecosten. Caput XIX.

In Euangelio dominicę nonadecimę ait dominus paralytico, confide filii, remittuntur tibi peccata tua. Et his qui audierant cogitātib; mala in cordibus suis, & dicētib; blasphemat, & cętera: vt sciatis, inquit, quia filius hominis habet potestātē in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuā. Per hęc autē paralyticū significatur homo dissolutus, & ab omni bono opere remissus, qui cū à domino curatur, & iuxta præeuntem epistolam renouatur spiritu mentis suę, complet Apostolicum præceptum, quod in eadem Epistolā sequitur: Qui furabatur, iam non furetur, magis autē operetur manibus suis, vt habeat vnde tribuat necessitatē patienti. Nam quandiu paralyti erat dissolutus, nihil boni operabatur, imo labores operantiū furabatur. Qualiter ergo prælati vel rectores animarum salutem procurare debeant subdito rum, sicut in præcedenti officio dictum est, hoc sequens exprimit officium. Nam ipso rum est, offerre paralyticum in lecto iacentem, id est, orare pro his, quorum peccata animas in mala conscientia à bono opere torpētes detinent, & ita pro eis interuenire, vt videns dominus fidem illorum, dicat: Confide filii, remittuntur tibi peccata tua. In introitu, dū dicit dominus: Salus populi ego sum, hoc idē nobis de seipso testatur, quod & in euangelio iam dictō murmurantibus pharisęis, curatione paralytici comprobatur, vide licet, quia potestatem habere in terra dimittendi peccata. In gradualī verō iam curatus idem paralyticus, iamq; laborans operando quod bonum est manibus suis, quę prius dissolutę fuerant, dicit: Eleuatio manuum mearum. Et hoc experimento virtutis confortatus in fide, & fidens in remissione peccatorum cōsequenda, dicit in Offertorio, Si ambulauero in medio tribulationis, &c. Itemque roborans genua, dissoluta quondam, dicit in communionē. Tu mandasti mandata tua custodiri nimis. Vtinam dirigantur vię meę ad custodiendas iustificatiōnes tuas.

Dominica vicesima post pentecosten. Caput XX.

Matth. 22.

Officium dñice vicesimæ partim ex vocibus cõstat, eorũ, qui ad nuptias intraverunt, partim ex vocibus patrũ gementium pro illis, qui ad nuptias easdẽ vocati, quas fecit rex filio suo, non solum venire noluerũt, sed & illos, qui à se missi sunt, seruos tenuerũt, & cõtumeliis affectos occiderũt. ¶ Hoc enim priores fecisse Iudæos notũ est, qui missos ad se prophetas & sapietes persecuti sunt, & apostolos Christi contumeliis affecerunt. Hos igitur homicidas iuste perdẽdos, & ciuitatẽ illorũ subuertẽdã prophetæ præiuderũt, quorũ illa vox est, quæ in introitu ex verbis Danielis decatur. Omnia quæ fecisti nobis domine, in vero iudicio fecisti, &c. Itẽ in offerenda: Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus. In hac enim seu in versibus eius hoc deplorat, quod ad salices Babylonis organa sua suspenderũt. i. propter infructuosos & steriles auditores, prædicantium voces cõticerunt, propter eos, inquam, qui vocati ad nuptias, vt dictũ est, venire noluerũt, quia nõ fuerũt digni. ¶ In lectiõne verdẽ epistolæ eos, qui de exitibus viarũ congregati sunt, vt impleretur nuptiæ discubentiu, Paulus apostolus oportunẽ cõmonet, dicẽdo: Videte, quomodo cautẽ ambuletis, nõ quasi insipientes, sed vt sapietes, &c. hoc videlicet intẽdens, ne inebriatus vino, in quo est luxuria, inueniat quis absq; veste nuptiali, cum rex ad vidẽdos discubentes intrauerit: sed eorã impleamini spiritu sancto, loquentes vobismetipsis in Psalmis & hymnis & cãticis spiritualib; quæ verè harũ sunt epulæ nuptiarũ, de quibus in sequenti graduali gratias agẽtes dicimus: Oculi omniu in te sperant domine, &c. vel quas in communione postulans quis nostrũ dicit: Memento verbi tui seruo tuo domine.

De dominica vicesima prima post pentecosten. Cap. XXI.

Officium dñicẽ vicesimẽ primẽ voces cõtinet hominis, in cõsiliũ virtutũ vitiorũq; positi, qui interdũ, cum cõeperit sanctis florere virtutib; & iuxta benedictiõnem hominis timentis deũ vxor illius, videlicet domus dei, cui fortẽ præsidet, sicut vitis abundas exereuerit in lateribus domus suæ. i. in amplitudine sanctæ ecclesiæ, & filij eius, sicut nouellæ oliuarũ in circuitu mæsæ suæ: cũ, inquam, ita profecerit, repente tentator diabolus occulta dei dispensatione permittit, domum, id est, conscientia eius statum concutiens euerit, & filios eius, id est, virtutes animi, turbata in cognitiõne cõsiliã, penẽ cõterit. Hoc luce clarius ex offerenda cõprobat. Vir erat in terra nomine Iob. Moraliter enim in eiusmodi homine agitur ea, quæ in

tetatione huius beati Iob historialiter acta memoratur. Huius ergo nobilis & preliatoris animi concussione, vel periculũ significat in euangelio febris, quæ penẽ extinxerat Regulũ filiu. ¶ Præcurres autem Epiphola cõfortat eũ circumuentũ tentationibus, & cõsolatur, ne abudãtiori tristitia absorbeat, dicendo: Confortamini in domino, & in potentia virtutis eius. Nõ enim est nobis colluctatio aduersus carnẽ & sanguinẽ, &c. Introitus autẽ: In voluntate tua domine, &c. vox est eiusdem militis, humili conscientia cum beato Iob in terrã corruentis, id est, terrã se esse cognoscẽtis, ac dicẽtis: Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit, ita factum est, sit nomen domini benedictum. Post quam cõfessionem petit circumfusus, è tentatione effugiu, dicẽs in graduali: Domine refugiu factus es nobis. Et in communione: In salutari tuo anima mea, & verbum tuum speraui.

De dominica vicesima secũda post pentecosten. Cap. XXII.

In officio dominicæ vicesimæ secũdæ dicimus ad introitum: Si iniquitates obseraueris domine, domine quis sustinebit. Nimirũ in persona serui illi, de quo Euangeliu narrat, semetipsum quisq; nostrum humiliter recognoscit, qui decẽ milia talẽta suo debebat regi, prociẽs q; rogabat, dicẽs: Patiẽtia habe in me, & omnia reddã tibi. Itaq; magnitudinem debiti, id est, peccati sui quisq; nostrum perpendẽs, dicit: Si iniquitates obseraueris domine, &c. Vt autẽ laxationẽ quisq; nostrum obtineat, agendum est, quod dicit Paulus in præeunte epistola: Et hoc oro, vt charitas vltra magis ac magis abundet in scientia, & in omni sensu, & cætera, subaudiẽt em, vt remittatis vnusquisq; fratri suo de cordib; vestris. Vbi verdẽ charitas hæc abundat, sicut iam dictũ est, rectẽ congratulatio illa depromitur, secundũ quã in graduali dicimus: Ecce quã bonum & quã iucundum, habitare fratres in vnũ. ¶ Et si quæras, quantum, vel quale bonum sit vnitas, id est, charitas fratrum cohabitantium, sequitur in versiculo: Sicut vnguentũ in capite, & cætera: id est, sicut remissio peccatorum effusa per spiritum sanctum, quæ de capite nostro scilicet Christo descendit ad Barbam aaron, id est, in fortes & perfectos Christi Apostolos, & ab illis vsq; ad nos. Tũc enim cohabitatio fratrum est, sicut illud vnguentum, cum donamus inuicem, si quid habemus aduersus alterutrum, fratres & conserui, sicut euangelicus rex christus donauit nobis, mandauit nanq; benedictiõnẽ, id est, eandẽ remissionis charitatẽ, vt donemus inuicem: & vitã vsq; in seculum, subaudiẽs, fore promi-

Matth. 14.

Matth. 6.

Luc. 15.

1. Tim. 2.

Num. 11.

Hier. 29.

Gen. 43.

Iob. 6.

Hier. 23.

promisit huius charitatis præmiũ. ¶ In offerenda vero, Recordare mei domine, quæ sumpta est de oratione Hester, cõmonetur sum opere curandum esse & orandum, vt placeant verba nostra in conspectu principis, scilicet eiusdem regis magni, qui posuit rationẽ cum seruis suis, verba, inquam, nostra dicentium: Dimitte nobis debita nostra. Nõ enim placebunt hæc verba nostra in conspectu principis, cum ille rationẽ posuerit, si non dimittimus & nos debitorib; nostris. Quod autẽ ca nimis in cõmunionẽ ex autoritate Euangelij: dico vobis, gaudiũ est angelis dei super vno peccatore penitentia agẽte, de illo sentiẽdũ debitorẽ, qui sic penitet, & sic sibi postulat dimitti, vt primũ dimittat ipse cõseruis suis.

De dominica vicesima tertia post pentecosten. Cap. XXIII.

Intantũ sacrosancta ecclesia iuxta edictum Apostoli, obsecratiões, postulationes, gratiarũ actiões, pro omnib; agit, vt pro futura quoq; filiorũ Israël salute gratias agat, quos suo quandoq; corpori vniedos fore cognoscit. Nam quia in fine mundi reliquie illorũ saluæ sient, in hoc vltimo anni officio gratulatur de illis, vt pote futuris mẽbris suis. Dicit ergo in introitu, annuncians iugiter quod prophetatum est de illis: Dicit dominus, ego cogito cogitationes pacis, & non afflictionis, Pacis enim cogitationes cogitat, & non afflictionis, qui cõiuuium gratiæ suæ facturum se repromittit cum illis secundum carnem fratribus suis, sicut in patriarcha Ioseph præfiguratũ est. Nam sicut ad illũ in tota terra Aegypti dominantem venerunt, qui eum vendiderant fratres sui, fame compulsi, & ab eo recogniti atq; recepti sunt, & ipse eũ illis celebravit cõiuuium: sic ad ipsum dominum nostrum, toti mundo principantem, & Aegyptios, id est, gentiles, qui in peccatorum tenebris fuerant, pane vitæ copiosius alentẽ, reuertentur reliquie filiorum Israël, & ab eo recipiuntur in gratiam, quem negauerunt & occiderunt, & tunc mensam suã communicabit eis, & inebriabitur Ioseph ille cum fratribus suis. Huius mensæ gratiam signat illud euangeliu in officio dominicæ, quo ipse narratur de quinq; panibus saturasse quinq; milia hominum. Tũc enim quinq; libros moysi aperiet Iudæis, quos nunc velut integros panes portat puer, scilicet idem populus sensu puerili, edentẽ; & saturabuntur etiam ipsi & laudabunt dominum requirentes eum. Tũc implebitur illud hieremie vaticiniu, quod hoc euangelio rectẽ præmittitur: Ecce venient dies, dicit dominus, & non dicent vltra viuunt dominus, qui eduxit filios Israël de ter-

ra Aegypti: sed viuunt dominus, qui eduxit & adduxit semen domus Israël de terra aquilonis, & de cunctis terris, ad quas eieceram eos illic, & habitabunt in terra sua. Soluti ergo illi, qua nunc tenentur, captiuitate animarum, clamabunt alta deuotione gratiarum actionem, quam sequens inuit graduale: Liberasti nos domine ex affligentibus nos, &c. ¶ Supplicatio quoq; qua dicimus in offerenda, de profundis clamaui ad te domine, eidem rei vel temporari manifestẽ congruit. Dicit enim ad huc magnus Ioseph, fratres sui in illa die: Obsecramus ut obliuiscaris sceleris fratrum tuorum. Communio quoque: Amen dico vobis, quicquid orantes petitis, & cætera: responso est eiusdem Ioseph, dicẽtis: Nolite timere: Vos cogitatis de me malũ, & deus vertit illud in bonũ, vt exaltaret me, sicut in præsentiarum cernitis, & saluos faceret multos populos. Nolite metuere, ego pacifcam vos & paruulos vestros.

Item de nocturnis lectiõibus per estatem. Cap. XXIII.

Nocturnæ lectiões tota estate varietate suoq; ordine feriem designant temporũ vel profectum sanctæ ecclesiæ. ¶ Primum nanq; historia Regũ, quæ statim post pentecosten ponitur, primis duobus libris mysticè assimilatur primis Christianitatis tẽporib; quãdo paulatim crescente fide Christi, vetus idololatria decidit. Nam sicut regnãti Sauli, quem populus appetierat contra voluntatem dei, superuenit electio Dauid, quẽ dominus secundum cor suum inuenisse dicit, tandemq; totum regnum à domo Saulis euersum, eidem Dauid se subdidit: sic demõnũ cultui superuenit in mundũ cultus Dei, statim post aduentũ spiritus sancti, tandemq; Christiana fides per bella martyrum victrix, sedet in throno Romani imperii, totusq; deinceps mundus manu forti, Christo se subdidit. ¶ Duobus sequentibus libris, in quib; regnum diuinum est à domo Dauid, ex quo Hieroboam regni scissuras (sicut illi per manũ Achiz Sylonitis significatum est) inuasit, & contẽpto templo domini duos vitulos fecit: illa significabantur tempora, quibus ecclesiã hereticorum in sania scidit, & contẽpto altari Christi, reiecto cultu veritatis, falsitatem suarum simulachra diuersa fabricauit. Sequitur deinde libri sapientissimi Salomonis, vtdelicet sicut post pugnas hereticorum elaruerunt in ecclesiã ingenia doctorũ, qui excitati contentiõibus illorũ, nõ dormitantes, sapientia & scientiã studuerunt, & disputaerunt quoddammodo, & ipsi, sicut de Salomone legitur, super lignis à cedro, quæ est in libano vs-

que ad hyssopum, qui egreditur de pariete, id est, nihil omnino de sacra scriptura, nec paruum, nec magnum aliquid verbum ab allegoria vel aliqua vtili moralitate vacare passi sunt. Deinde nihilominus congruè sequitur liber Iob, quia videlicet maximè in pace Ecclesiæ non desunt illæ tentationes viris ad virtutem tendentibus, quæ in omnibus percussionibus, vel consolationibus eiusdè sancti Iob, autore beato Gregorio, moraliter figurantur. Tunc enim vrgent interius tentationes spiritualium vitiõrum, quõrum quanto occultior pugna, tanto difficilior victoria.

Item de nocturnis lectõibus à mense Septembri. Caput XXV.

Ahinc iam mense Septembri, quatuor imponuntur libri, videlicet Tobias, Iudith, Hester & Esdras. Quorum consideratio quàm congruè quatuor cardinales virtutes, prudentiam scilicet, fortitudinem, temperantiam, & iustitiam exprimat, palam est. Tobias quippè in figura prudentiæ non inconuenienter accipitur, qui cæcatis oculis exterioribus, videnti filio mandata viuendi largitur, vt illud Salomonis impleatur. Sapientis oculi in capite eius. Per caput enim mentis industria, per oculos verò intelligitur providentia, quæ idè est, quod prudentia. Benè ergo prudentiæ titulo præfulget, qui menti illius muni me prouidet, cuius ducatu ipse foris eget.

Iudith verò fortitudinis speciem in hoc ni mirum præterdit, quod formidantibus viris bellicosus, immanissimo tyranno pro liberatione patriæ se opposuit, & principem militiæ scæmina inermis dei adiutorio superauit. Fortitudo enim eius à deo fuit, sicut ipsa in oratione dicit: Et nunc domine subueni mihi viduæ, vt quod per te posse credidi, perficiam. In quo quàm verè fortis fuerit, caput Holofernis, ebrietate sopiti, amputatura ipsius pugione, ostendit dicens: Cõforta me deus meus in hac hora. Et præcidit caput eius. Verù hæc duo volumina apud Hebræos nõ sunt in canone, sed Nicenè synodi autoritate ad instructionem venerunt sanctæ Ecclesiæ.

Hester autè pro temperantia ponitur, quæ repudiata ob arrogantiam Vasthi regina, in regnum subrogatur. Nã ipsius temperantiæ hoc indicium est speciale, quod leonem illum, de quo ipsa ad dominum dicit: Et da mihi gra-

tiam in cõspectu leonis, id est, Affueri regis, in mansuetudinem cõuertit, eiusq; edictum ex instinctu aman intemperantissimè superbientis, & genus Iudæorum perdere cupientis, in consolationè suâ stirpis transfudit.

Esdras autem, qui his adiungitur, priuilegium iustitiæ in verbis & factis habere demonstratur. Nam sicut iustitia restituit, quod iniustitia destruxit: sic iste dirutum propter peccata populi templum cum ciuitate restaurauit. Idè quoq; sicut in duo volumina diuisus vnitur (nam nezemias ei in eodem copulatur) sic iustitiæ duo præcepta sibi conueniunt, scilicet quæ vultis vt faciant vobis homines, eadem facite illis, & quod tibi non vis fieri, alij ne feceris. Hi itaq; quatuor libri, prædictis virtutibus insigniti, rectè librum Iob, qui afflictiones sanctæ ecclesiæ, beato Gregorio teste, exprimit, sequitur, quia post tentationes validè superatas gloria virtutù electis datur.

Sed quia quandiu in hoc mundo à dño peregrinamur, inter virtutes vitiorum bella patimur, euestigiò machabæorum libri leguntur, in quibus magnus ille hostis Antiochus contra iuge sacrificium præualere refertur, deiq; martyres persequitur. Qui tamen Iudæ & fratrum eius labore vincitur, quia confessione operum malorum cum exercitio operum bonorum aliquando deo donante superatur.

Post prophetarum libri vsq; in aduentum domini concrepant, qui modò terrorem districi iudicis, modò blandimenta pij conditoris prædicant. Ex his Ezechiel, qui interpretatur fortitudo Dei, & Daniel, qui sonat iudiciũ dei, maiores & primi sunt, quia spes, quæ ex fortitudine diuini auxiliij, & metus, qui est ex iudicio dei, mentem equaliter docet presentibus vt, ne aut deo desperans deficiat, aut in se presumens corruat. De reliquis duodecim prophetis, in vnum volumè coartatis, loqui super sedem, quia à sanctis patribus de his copiose disputatum scimus. ¶ Iudeo autem vsq; ad aduentum domini leguntur, vt inter tenebras & conflictus huius seculi, vsq; ad reditum Christi, scripturæ nos illuminent & consolentur. Per eundem dominum nostrum Iesum Christum, qui cum patre & spiritu sancto viuut & regnat Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, ANTE QVADRINGENTOS annos defuncti, de diuinis officiis, libri duodecim, Apud heredes Arnoldi Birckmanni, iam quartò in lucem editi. 1557.

RUPERTI ABBA-
TIS TVITIENSIS, DE VICTO-
RIA VERBI DEI, LIBRI TRE-
DECIM.

Priuilegium.

Permisit Cæsarea Maieſtas Seruatio Saſſeno iurato typographo, vt excudat Rupertii abbatii Tuitienſis libri de Victoria verbi Dei: Verutq; alijs omnibus, ne proximo Bienio quiſq; eundem librum imprimat, ſub certa multa pecuniaria, & coſiſcatione librorum eorundem. Quod latius indicant literę ſigillatę eiufdem Cæſ. Ma. Bruxellis datæ Anno Domini, M. D. XLIX. die Nouembris XXVI.

Signatæ L. de Zoete.

LOVANIÏ,

Anno M. D. LI. menſe Ianuario, apud Seruatium Saſſenum.
Impenſis Vidue Arnoldi Birckmanni.

Reuerendissimo in Christo

PATRI AC DOMINO, DOMINO

Nicolao Vvesto, dei gratia Episcopo Eliensi in Anglia,

Iohannes Cochleus S. D. P.

MULTA quidem, reuerendissime pater, Ruperti Abbatis quondam Tuiensis opera in lucem labore nostro edita sunt Coloniae intra triennium hoc proximum. Libri sane supra centum quadraginta. Neque tamen omnia huius Theologi opera perquirere potuimus. Desideramus adhuc quindecim libros eius de glorioso rege Dauid, decem libros in Iob, & quaedam alia opuscula minora, quae neque Vestphaliae, neque Borussiae, nec Hercyniae syluae, vetustae monasteriorum bibliothecae, partim a nobis, partim ab alijs discussae, reddere potuerunt. Leodij quidem extant adhuc quatuor libri carminum & hymnorum eius, in monasterio sancti Laurentij, ubi monachum primo egit priuatum, antequam Sigeburgum aut Tuium venisset. Vnde & tredecim libri eius in Matthaeum, in manus nostras, inaccessione innocentissimi viri Theodorici Hezji, traditi sunt. Sed nimia locorum distantia me absterret, ne petere ausim commodato vetus illud exemplar. Opto igitur, vt vicinior quispiam opus illud, deuotissima nimirum mente, in laudem dei, Christi quoque eius & sanctorum Christi cohaerendum ab illo conscriptum, ad excitandam similem in nobis cordis deuotionem virtutisque amorem excubet & euulget. Opto item, vt aliquis pietatis utilitatisque publicae studiosus, reliqua huius authoris opera perquirat felicitus quam nos, eaque inuenta, per chalcographiam communicet nobis. Quod si chalcographiae impensas ferre aut nolit aut nequeat, tradat exemplar insigni bibliothecae Francisci Birkmanno, cui Colonienis, cuius sane impensis, & reliqua Theologi huius opera debemus. Quoniam verò opus eius de Victoria verbi Dei, ab alijs in minori forma editum est, Vt igitur ceteris commodè iungi ac coaptari queat, visum est operam pretium fore, id ipsum denuo edi in ea forma, qua cetera iam edita videmus, & quidem sub tui potissimum nominis patrocinio, reuerendissime domine, quia nullum scio alium, qui sit vel verbi dei in corda populorum seminandi studiosior, vel ad benefaciendum pauperibus, praesertim literarum studiosis, propensior. Bene vale praesul ornatissime, & nuncupationem hanc autoritate tua confirmam. Ex monte sancti Victoris, prope Moguntiacum, Quarto Idus Aprilis, M. D. XXXIX.

Index Capitum librorum

RUPERTI ABBATIS TUITIENSIS DE
VICTORIA VERBI DEI.

CAPITA LIBRI PRIMI.

Quid sit victoria verbi dei, quare, & propter quae aduersarius, nempe diabolus, hoc opus ita inscripserit. cap. 1.
Quod verbum dei sit filius dei, & quod premium cognitionis eius sit protectio dei, propter quam & gratias agimus. cap. 2.
Verbum dei magnifice quidem per opera, magnificetius verò per seipsum cognosci. cap. 3.
Solos à deo doctos, dignè verba dei eloqui posse. cap. 4.
Magnificentiam vitæ, verbi dei oī laude maiore esse. cap. 5.
Quibus & quare nobis, hostis verbi dei in scripturis nominetur, & quid sint septem capita draconis. cap. 6.
Quare diabolus draco nominetur, & quando inceperit primum exere cornu, & quod agnus, id est, verbum dei toridem habeat cornua. cap. 7.
Quod causa rebellionis fuerit superbia, & quae fuerint causae superbiendi. cap. 8.
Quod per superbiam factus sit mendacii pater, & quodnam fuerit illud mendacium ex literis prophetis. cap. 9.
Satanam suo ipsius mendacio decepti, ceteros angelos despectisse, maiestatemque & aequalitatem dei ambiuisse. ca. 10.
Satanam suū ipsius mendacium, & ceteris angelis praedicasse persuasisset, nonnullis, vt se pro deo haberent. cap. 11.
Satanam neminem creationis & conditionis suae concipium putasse, ideoque nullius contra se testimonium veritum fuisse. cap. 12.
Soli verbi dei testimonio conuictum satanam, & eiusdem verbi dei testimonium non seruasse ceteros spiritus. cap. 13.
Partem spirituum superbia & inuidia deprauatos, testimonium verbi dei non recepisse, partem humiles, & obediētes in veritate perstitisse. cap. 14.
Satanam propter testimonium verbi à deo damnatum, à sanctis angelis gladio verbi dei debellatum, & à deo reiectum esse. cap. 15.
De eo quod in psalmo scriptum est: Tu terribilis es, & quis resistet tibi, extente ira tua. cap. 16.
Pulcherrima similitudine declarat, motus & affectus animi in deū nō cadere, sed esse immutabile esse. cap. 17.
Ex illo certamine, quo diabolus victus est, quandam de principibus militiae caelestis, & principatum, & in delycum nomen retulisse, vt iam dicatur Michael, id est, quis sicut deus. cap. 18.
De eo quod dictum est ad beatum Iob: Quis demisit lapidem angularem terrae, cum me laudaret simul astra matutina, & iubilarent omnes filii dei. ca. 19.
De eo quod dictum est ad eundem beatum Iob: Potestas & terror apud eum est, qui facit concordiam in sublimibus suis. ca. 20.
Satanam nō statim vt conditus est, cecidisse. cap. 21.
Satanam in sublimibus dei pacem turbasse. cap. 22.
Quod Christus cum diceret: Videbam satanam cadentem, se nō solum hominem esse, verum etiam verbum patris ab aeterno fuisse insinuarit. cap. 23.
Questionem quare deus satanam cum malum fore sciret crearet, soluit, iustitiamque dei irreprehensibilem defendit. cap. 24.
Vnde & quo diabolus proiectus sit, quali de caelo, qualem iam tunc in infernum ceciderit. cap. 25.
Quare diabolus, quare satanas, & quare spiritus eius demones appellati sint. cap. 26.
Quibus verbis nouem ordines angelorum in prophetis figurati sint, & quod mali spiritus ultra resurgere non possint. cap. 27.
Falli eos, qui opinantur angelos ante caelum & terram creatos. cap. 28.

Angelos nō ita creatos, vt proficere nō potuerint, sed soli dei absque profectu, semper fuisse perfecti. cap. 29.
Angelos bonos, cognita in deiectione satanae fortitudine in confirmatione sui, bonitate verbi dei, in aeternam sanctae trinitatis laudem prorupisse. cap. 30.

CAPITA LIBRI II.

Quid sit quod dominus ad Ezechielem prophetam dixerit: filii hominis, leua planctum super regem Tyri. cap. 1.
Quemadmodum filii Israel delecta tribu Benjamin, plaxerunt, ita verisimile plaxisse sanctos angelos, dimittente ciuium regni dei numero. cap. 2.
Quare filius hominis iubeatur plangere principem Tyri. cap. 3.
Soli deo notum fuisse mysterium verbi incarnandi, per quod restituendus esset numerus ciuium dei. cap. 4.
Condito mundo factum hominem, propter quem diabolus contra verbum dei certamen arripuit. cap. 5.
Diabolus veterem diuini nominis ambitionem retinuisse, deum verò in proposito prouehendi hominis ad similitudinem suam, perstitisse. cap. 6.
Diabolus impedire voluisse propositum dei, & cur deus homini praecceptum posuerit. cap. 7.
Diabolus serpentem ingressum decepto homine, meruisse, vt iam dicatur serpens antiquus. cap. 8.
Quare diabolus serpens antiquus, deus autem antiquus dierum appellatur atque praedicatur. cap. 9.
Diabolus, cum deciperet hominem, ipsam usum fuisse fraudibus, quibus nunc sophistae vtantur. cap. 10.
Hominem non ex ignorantia, non ex infirmitate, sed ex superbia peccasse. cap. 11.
Non dei prouidentiam culpandam, sed creaturae leuitatem accusandam, cum consideratur, tam angeli quam hominem, non potuisse sustinere magnitudinem diuinae beneficentiae, ne superbiat. cap. 12.
Vtile fuisse, vt reuelaretur per experientiam, quod nouerat deus per scientiam, scilicet non posse principatum creaturarum humiliter sustineri, nisi à verbo incarnato. cap. 13.
Deum quasi dormiuisset, dum deciperet hominem serpens, deinde excitatum, tanquam potentem erapulatū à vino, percussisse inimicos suos. cap. 14.
Quibus verbis, & quare serpentem, virum & mulierem increpauerit deus. cap. 15.
Quare prima promissio conterendi serpentis, quae fuit caput victoriae verbi, non ad mulierem, sed ad serpentem facta sit. cap. 16.
Per mulierem & semen illius intelligi quidē omnes electos, praecipue tamen beatam virginem Mariam, & semen eius qui Christus est, sicut per semē serpentis, eos qui sunt ex patre diabolo intelligimus. cap. 17.
Hanc inimicitiam caput & initium fuisse bellorum domini, & quod sacra scriptura dicatur liber bellorum domini, & liber iustorum. cap. 18.
Inter Cain semen serpentis, & Abel semen benedictionis, dominum statim initio inicitias posuisse, & Abel victoriam verbi sua morte figurasse. cap. 19.
Abel per iustitiam fidei ad similitudinem dei factum, & hominibus mortuum, deo melius viuere, imò loqui etiam. cap. 20.
Generationem Cain, qui erat semen serpentis, velocius pululasse, ciuitates & regna construisse. Item, Cain reproborum, Abel autem electorum generationis principium fuisse, eaque deinde secundum carnem conuertas diluuii vindictam meruisse. cap. 21.

* 11

Electorum

INDEX

Electorum generationem, delecto Abel, tardius per Seth & Enos restitutam, nō habere hic civitatem permanentem, sed futuram inquirere. cap. 22. Generationem filiorum dei denuo per mulieres calido antiqui serpentis confilio corruptam fuisse. cap. 23. Quo pacto fit intelligendum quod deus dixit: Penitet me fecisse hominem, & delebo hominem, quem creavi a facie terrae. cap. 24. Quid sit, quod Moses de deo scripsit, Et praecaus in futurum, & tactus dolore cordis intrinsecus. cap. 25. Quo dolore tactus esse dicatur intrinsecus. cap. 26. De diluio, imō de tribus iudicis dei. cap. 27. Quid sit quod dominus dixit: Non permanebit spiritus meus in homine in aeternum, quia caro est. cap. 28. Quare Noe accepta sententia petēda vniuersae carnis nō intercesserit pro hominibus sicut Moses. cap. 29. Quid sit quod scriptum est: Noe inuenit gratiam coram domino. Item Noe vir iustus atque perfectus in generationibus suis. cap. 30. Quod Noe quia seruauerat verbi dei, idem a verbo seruatus sit. cap. 31. Quod dominus propositum suum satis declarauit toties benedicens hominibus. cap. 32.

CAPITA LIBRI III.

De tribus filiis Noe, Sem, Cham, & Iafepeth, & quid sit, Dilaret deus Iaphet, & habitet in tabernaculis Sem. cap. 1. De confusione linguarū, natiuitate Abraham, & secundo promissionis verbo, quod in semine eius benedicendū essent omnes gentes. cap. 2. Quod cōsilio linguarum abscondendo diuinā promissionis thesaurum profuerit. cap. 3. Quod mysteria dei non solis exteris per confusionem linguarum, verumetiam indigenis Israelitis per aenigmata & figuras abscondita fuerint. Item de triū linguarum literis inuentis. cap. 4. Quod serpens antiquus propter verbum promissionis contra Abraham, Isaac, & Iacob, inuidia quidem motus sit, nocere tamen eis non potuerit. cap. 5. Quod Ioseph demens, primos serpentis insultus per fratres propter somnum exceperit. cap. 6. Quid sit quod a Hieremia dictum est, Vox in Rama audita est, &c. Rachel plorans filios. cap. 7. Quod serpens ille antiquus nō solum insidias fratru, verumetiam illecebras concupiscentiae mulieris aduersum Ioseph suscitauit, neq; tamen vicerit. cap. 8. De tercio promissionis verbo, nō auferetur sceptrum de Iuda, donec veniat qui mittendus est. cap. 9. De signo mulieris amictu sole, parturientis & clamantis vt pariat, & ite de signo draconis magni, &c. cap. 10. Coronā duodecim stellaru in capite eiusde mulieris fuisse principes duodecim tribuum, & quod in vtero habuerit fuisse verbum promissionis. cap. 11. Quando primum exierit pariturū, clamare, cruciari vt pareret. cap. 12. Quod agnus quem immolabant filij Israel, verbi fuerit typhus incarnandi, contra Pharaonem regem Aegypti caput primum serpentis. cap. 13. Quod omnipotens verbum dei percussit primogenita Aegypti. cap. 14. Quod de eodem verbo dictum sit, Exultauit vt gigas ad currendam viam. cap. 15. Idem verbum dei Aegypti fuisse gladium acutum, filiis autē Israel agnum mitem & mansuetum. cap. 16. Quam ob causam primogenita Aegyptiorum percussa sint. cap. 17. Quam ob causam item post eadem primogenitorū, omnes Aegypti aquis operi fuerint. cap. 18. Haec omnia Abraham a deo praedicta fuisse, & quod filij Israel Aegyptios iuste spoliarint. cap. 19. Eundem esse draconem & Behemot, cuius a solo verbo vincti, vt multiplicet preces & mollia loquatur. ca. 20. Quod dominus populum Israel liberauerit in laudem, & gloriam nominis sui, vt faceret eam excellentiorem

CAPITVM.

cunctis populis. cap. 21. Populo Israel nō solum commissa, verumetiam scripta fuisse eloquia dei, id est, digito ipsius. cap. 22. Nihil vtilius inuenio literarum ac cognitione dei creatoris esse. cap. 23. Sicuti priores duae tabulae Moysi fractae sunt, ita & literarum characteres, sub Esdra mutatas fuisse arbitramur. cap. 24. Dona esse dei, qd homo in verbo dei possit meditari, deinde & eloqui, demum & scribere, atque aliorum scripta legere. cap. 25. Sacramenta caelestia sub sacrarum superficie literarum latentia, similia esse thesaurū abscondito in agro. ca. 26. Hunc thesaurum ideo absconditum fuisse, ne partuili quibus lacte opus erat, solidum cibum ferre non possent, & porci margaritas pedibus subiectas conculcarent. cap. 27. Exemplis probatur, non expediunt, vt sacramenta scripturae apertis verbis prodantur, donec opere compleantur. ca. 28.

CAPITA LIBRI IIII.

Quarum animalium septem illa capita draconis similia fuerint. cap. 1. Quod facies secundi capitis facies virtutis fuerit, quem fecit Aaron, & quomodo tunc mulier in vtero habens clamauerit. cap. 2. Quod idem caput sublatum ad tempus, sub Ieroboam denuo erectum sit. cap. 3. Quod per iudices dominus populum ab idololatria precesserit, & ab hostibus defenderit, vinctum per eos verbo dei. cap. 4. Iudices, non nisi clamante ad dominum populo, suscitatos. cap. 5. Quā ob causam iudices illi saluatoris appellati sint. ca. 6. Duodecim iudices, & duodecim Apostolos, esse viginti quatuor seniores. cap. 7. Quare apostolus, nō vt iudicibus gladio vti iurauerit. ca. 8. Quantis in periculis versati sint iudices Israel. cap. 9. Quare Heli ad numerum duodecim iudicum non pertinere. cap. 10. Quid sit apud Esaiam, Voca nomen eius, Accelera spolia detrahere, festina praedari. cap. 11. Idem verbum dei, & per Dauid vicisse, quod antea per iudices vicerat. cap. 12. Quare Dauid non aedificauit domum domini. cap. 13. Proiecto Saul, & electo Dauid, impletum esse quod dictum est, Dominus pauperem facit, vel ditat, humiliat & sublimat. cap. 14. Quomodo Saul, & quomodo Dauid contempserint verbum domini. cap. 15. Quod vtriq; se peccasse confessi sint, & quare huius confessio accepta, illius reiecta sit. cap. 16. Dauid exauditus esse, quia secundum voluntatem dei petierat. cap. 17. Quod deus in sermonibus suis iustificari visus non fuisset nisi Dauid miseratus esset. cap. 18. Promissiones legis cōditione factas fuisse. cap. 19. Quid sit quod Apostolus ait: Si enim qui ex lege haerentes sunt, exinanita est fides, abolita est re promissio. cap. 20. Quid sit, quod idem Apostolus ait, Iustitiam dei in euangelio reuelari ex fide in fidem, & quae nam illa iustitia sit. cap. 21. Verbum dei tam in Saul quam in Dauid veritatis palmam obrinuisse. cap. 22. Quomodo appareat in duobus illis verum esse sapientie dictū, Melius est duo simul esse q̄ vnū. cap. 23. Salomonem habuisse quidem verbum dei, sed non quiete cum eo vt foueretur, ideoq; cecidisse, nec subleuatum esse. cap. 24. Propter peccata filiorum Dauid, nō aduersum esse propositum dei, quia iurauerat illi. cap. 25. Cur iurare debuerit ac voluerit deus, quem impossibile est men-

INDEX

est mentiri, etiam in his, quae loquitur absque interpositione iuramenti. cap. 26. Quibus ex causis maximē digni fuerint Abraham & Dauid verbo promissionis cū iuramento re promittētis. ca. 27.

CAPITA LIBRI V.

Quomodo secundū caput draconis vitulus, s. sub Ieroboam denuo fuerit erectum. cap. 1. Quamuis etiā Baal feruerint, & adorauerint, Vitulum tamen caput idololatriae fuisse. cap. 2. Hoc caput, tametsi intē videretur, aequē tamē vt reliqua perniciosum fuisse populo dei. cap. 3. Quodnam primum verbi dei bellum aduersus hoc caput fuerit. cap. 4. Quod Iehu primus pro testimonio verbi dei occubuerit. cap. 5. Quod mysterio nō careat, a leone prophetam in via occisum. ca. 6. Quid duodecim scissurae pallij Arabiae Sylonitae significānt. cap. 7. Deum iusto iudicio regem Hieroboam super Israel constituisse, non vt peccare faceret, sed quia peccaturi erant. cap. 8. Heliam propheta, nō ignorantes simul cum impijs errarent, a deo missum esse. cap. 9. Quae miracula fecerit Helias, & quod spiritus Heliae duplex in Helisaeo, duplicato miraculorum numero comprobetur. cap. 10. Quid & quando profecerint in populo, Helias & Helisaeus prophetae. cap. 11. Quare zelus domini propter Baal amplius, quam propter vitulos aureos in Heli exaruerit. cap. 12. Dominum in virga & verberibus visitasse peccata domus Dauid, misericordiam verō nō dispersisse ab eo. ca. 13. Quāuis zelus in Heliā quāte dignitatis fuerit. cap. 14. Heliam translatum, ante diem magnum & terribile dominum mittendum, & in Iohanne Baptista completum esse. cap. 15. Verisimile esse, Enoch & Heliam translatos, a moriendi necessitate liberatos esse. cap. 16. Post Heliam & Helisaeum idem verbum dei, alijs prophetis succedentibus non defecisse. cap. 17. Quid sit, quod per Osee dictum est: Nō addam vltra misereri domui Israel, sed obliuione obliuiscar eorum, & domui Iuda misereror. cap. 18. Quod verbum dei nondum incarnatum, id est, Emanuel nondum natus, liberārit terram a rege Assyriorum. cap. 19. Idem verbum, antequam sciret puer vocare matrem, accelerasse, spolia detraxisse, & praedari festinasse. ca. 20. Ductis in captiuitatem decem tribuum, finitum bellum verbi dei, contra vitulos aureos. cap. 21. Assyrios iustiores fuisse quam Israel, ideoq; eis in captiuitatem traditum esse. cap. 22. Quare domus Iuda seruata sit, Israel in captiuitate ducto, cum vtroiq; iusti locuti fuerint. cap. 23. Quare in lege scriptū sit: Locutus est dominus ad Moysen, in prophetis autē: Factū est verbum domini. cap. 24. Omnes ad quos verbum dei factum est, non omnes autē ad quos locutus est, beatos & filios dei fuisse. cap. 25. Non Moysen reliquis prophetis comparatum, sed legem promissionibus gratiae collatam inferiorem esse, eo quod nunquam legatur, factum est verbum domini ad Moysen. cap. 26.

CAPITA LIBRI VI.

Quod reges & regna antiqui draconis capita dicantur. cap. 1. Regnum Assyriorum, & regnum Chaldeorum coniunctum, tertium caput draconis fuisse, simile leonum. cap. 2. Quomodo deus domum Dauid zelo profectus fuerit in bonum, diabolus verō in malum. cap. 3. Draconē tertio hoc capite, aduersatum quidē verbo dei

CAPITVM.

intentione, cooperari autē fuisse effectū. cap. 4. Quibus peccatis in domo Dauid, puniendus draco ille fuerit. cap. 5. Quod obfessa & expugnata Hierusale, & populo translato, in fortitudine manus fuit Nabuchodonosor se fecisse fit gloriatus. cap. 6. Nabuchodonosor tyrum diaboli gessisse, & effectū quidem deo seruasse, voluntate verō satellitem diaboli fuisse. cap. 7. Quod dominus quamuiserberaret populum, promissionis suae non fuerit oblitus, sed prophetas suscitauerit, & virgam contriuerit. cap. 8. Quomodo & quo ordine verbum dei Nabuchodonosor percussit, & tandem vicerit. cap. 9. Multis rationibus somnium Nabuchodonosor obseruabile fuisse. cap. 10. Quid somnium Nabuchodonosor significārit. cap. 11. Quare Nabuchodonosor, & nō alius quisquam, hoc somnium viderit. cap. 12. Crudelitatem regis, beneuolentiam & attentionē Danieli interpreti conciliauit. cap. 13. Nabuchodonosor regem verbum dei ex ore Danielis ferre non potuisse, quin caderet in faciem. ca. 14. Nabuchodonosor adhuc tam superbum fuisse, vt statuum suam adorari iuberet. cap. 15. Quare scriptura, calicem aureum Babylonicā meretrici tribuerit. cap. 16. Quas ob causas regnum Babylonicum per aurum, & regnum Persarum atque Medorum signatum sit per argentum. cap. 17. Quam ob causam regnum Graecorum per aes significatum fuerit. cap. 18. Quare regnum Romanorum per tibias ferreas, pedes partim ferros, partim siciles significati fuerit. ca. 19. Quid mixtura ferri & tertiae significet. cap. 20. Quare exclamauerit Nabuchodonosor, Ecce ego videro quatuor viros solutos, & species quarti similis filio dei. cap. 21. Quare appellatio filij dei ab inimico, & persecutore primum viurpari debuerit. ca. 22. Confessione & laude Nabuchodonosor, propter superbiam, & tumidā vanitatem reprobam fuisse. cap. 23. Quod sicut tribus fuerit in camino affuit filius dei, ita omnibus affuturus sit, qui se constentant. ca. 24. Quare deus, non vt tres pueros, ita & templum defendere, ne configaretur. cap. 25. Toties victum Nabuchodonosor, nunquam tamē fuisse ex animo humiliatum. cap. 26. Nabuchodonosor tanq̄ bouē fecerit comedisse. cap. 27. Quo sensu verū fuerit, quod Nabuchodonosor dixit: Nōne haec est Babylon, quam aedificauit. cap. 28. Nabuchodonosor nō mentem tantū, verū & formam amisisse, cum fecerit vt bos comederet. ca. 29.

CAPITA LIBRI VII.

Balthasar regē iā tū cū manus hominis in pariete scriberet appareret, a verbo dei victū fuisse. cap. 1. Danielē non perturbatū, sed cōsideratū aspexisse, legisse, & interpretatum fuisse. cap. 2. Quid sibi velit primum verbum, mane, id est, numerauit. cap. 3. Quid velit secundū verbum, Tetel, i. appensum. cap. 4. Quid velit tertiu verbum, Pares, id est, diuisum. cap. 5. Quod scriptum & dictum tunc est contra vnū regnum Babylonis, de omnibus regnis mundi debere intelligi. cap. 6. Quid significet, Mane, contra principē huius mundi. ca. 7. Quid significet Tetel, contra eundem principem mundi. cap. 8. Quid significet Pares contra eundem, & quid Persae, & Medī, quibus diuisum regnū eius datur sit. cap. 9. Hanc manum apparentem, signasse manum dei, de qua Dauid: Firmetur manus tua, & exaltetur dextera tua. cap. 10. De quatuor bestijs, quas Daniel viderat, & quare deus antiquus

INDEX

antiquos dierum appelleretur. cap.11.
Quantur regna, non ex deo regnasse. cap.12.
Summam rerum omnium, & regni ad deum pertinere, sed quatuor bestias quantum quaeque potuit, ad se rapuisse. cap.13.
Soluti Verbi dei verum esse imperium, humana omnia simulata. cap.14.
Regnum Medorum & Persarum, quartum caput draconis fuisse. cap.15.
Satrapas Medorum & Persarum Danieli foueam, inquam ipsi incidere, fodisse. cap.16.
De oratione Danielis contra Hierusalem, propter quam accusatus, & cum rex liberare non posset, in lacu leonum profectus fuit. cap.17.
Danieli in martyrio verbi dei, tribus pueris non fuisse inferiorem. cap.18.
Completo captiuitatis annorum numero, non prophetas tantum, verum etiam angelos super reedificatione Hierusalem letatos fuisse. cap.19.
Danieli non solum reedificationem templi, verum etiam omnium regnorum futurorum euentus, reuelata fuisse. ca.20.
Domum dei, quam Cyrus adificandam decreuerat, a Dario, vincente ita verbo dei, tandem adificatam fuisse. cap.21.
Tempus, quod ab exitu sermonis, usque ad completionem operis intercesserit, non modo coram deo breue, verum etiam hominibus vtile fuisse. cap.22.
Vnde Cyro homini gentili tanta circa dei caeli, & circa captiui eius populi beneuolentia pronerit. cap.23.
Cyrus ita regem factum, vt diuinam circa se prouidentiam agnoscere poterit. cap.24.
An libertas captiuis a Cyro donata Iudeis, eidem ad arctum salutem assequendam prouenire poterit. cap.25.
Quae vera confessio sit, & quid eidem Cyro de vera confessione defuerit. cap.26.
Maiorem laudandi dei occasionem esse, non modo in templi Hierosolymitani, verum etiam totius generis humani reparatione, quam conseruatione. cap.27.
Quomodo id quod de Cyro dictum est: Assimilauit ei, & non cognouit me, intelligendum sit. cap.28.
Titulum psalmi. 64. ad huius captiuitatis solutionem pertinere. cap.29.
Iuxta prophetiam Aggae, nouissimi templi maiorem gloriam quam primi, propter verbum incarnatum fuisse. cap.30.
Eldram, Nehemiam, Ioseph, & Zorobabel, tempore solute captiuitatis illustres fuisse. cap.31.
Eldram propter renouatam nouis caracteribus legem praecipuum fuisse. cap.32.

CAPITA LIBRI VIII.

Somnium Mardochei non fuisse vanum. cap.1.
Mardocheum & Aman per duos dracones, sed diuersis rationibus signatos fuisse. cap.2.
Sicut Aman Mardocheo crucem parauerat, & in ea suspensus fuerit, ita principem huius mundi diabolum Christo crucem parasse, & in ea victum fuisse. cap.3.
Paruum fontem, qui in magna creuerit flumina, Hester reginam fuisse. cap.4.
Dei prouidentia factum, vt Mardocheus in captiuitate maneret, cum qui vellent, libertatem in patriam redeundi recessissent. cap.5.
Aman exalratum & adorari iustum, etiam regnum amabilis, & Mardocheo propter seruatum regem, inimicum factum fuisse. cap.6.
Aman Mardocheo inimicum, cum videret sibi non flectere gentem, totius gentis Iudaicae extirpandae consilium cepisse. cap.7.
Quis ob causam, Mardocheus Aman non adorauerit. ca.3.
Quam ob causam aliquot homines circa reprehensionem adorari poterint. cap.9.
Quare tam difficilis ad regem aditus fuerit, vt qui non vocatus adiret, occideretur. cap.10.
Aman fuisse tempus perditionis Iudaorum per fortes que fuisse, cum an perendi essent, nondum cognouisset. ca.11.
Aman per fortes decepti, spatium dedisse Iudeis, ad impe-

CAPITVM.

trandum a deo auxilium. cap.12.
Semper fuisse, qui diuinae promissionis de Christo memores, eam impleri desiderauerint. cap.13.
Hester quatuor illis celeberrimis virtutibus praeditam fuisse. cap.14.
Quomodo virtus temperantiae in Hester reluxerit. ca.15.
Quomodo iustitia in ea deprehensa sit. cap.16.
Et hoc iustitiae fuisse, quod in circuncisio propter necessitatem coniungit sustinuerit. cap.17.
Quomodo prudentia in eius consiliis speculata sit. ca.18.
Quod prudenter coram rege petitionem suam exposuerit. cap.19.
Eius prudentiam verius diuinam prouidentiam fuisse. ca.20.
Aman in conuiuio quasi hamo captum fuisse. cap.21.
Quanta fuerit in ea boni zeli fortitudo. ca.22.
Quoties verbum dei aliquot ex capitibus draconis vicerit, personae in qua vicerit, virtutis signa contulisse. ca.23.
Quid mysterium contineat, Aman in patibulo, quod Mardochoo parauerat, suspensus fuisse. cap.24.
Quid mysterium contineat, quod domus Aman data sit Hester reginae. cap.25.
Somnium Mardochei, in quo paruum fontem in fluum magnum, deinde in solem conuerti videt, in Hester reginae completionem fuisse. cap.26.
Captiuitatem populi propter verbum dei, multo magis gentium imperio liberatam, gloriosorem fuisse. cap.27.
Superato per verbum dei, Persarum & Medorum regno, Macedonum, quod in Daniele per hircum capturum significatur, successisse. cap.28.
Quas ob causas regnum Macedonum in priore visione per pardum, in posteriore per hircum fuerit signatum. cap.29.
Quas ob causas regnum Persarum & Medorum in priore visione per vitulum, in posteriore per arietem fuerit significatum. cap.30.
Quare hircus vnum tantum, aries autem duo cornua habere visus sit. cap.31.
Magnam victoriam verbi dei parte in hoc esse, quod sicut regna mutanda praedixerit, ita & mutauerit. ca.32.

CAPITA LIBRI IX.

Præfatio ad Chimonem qua conqueritur se frigidum atque negligentem, orationibusque iuuaripostular. cap.1.
Responsio iucunda Chimonem facta, qui rogaret, vt praefationem secundi libri Machabeorum explicatam hunc operi inferret. cap.2.
Quintum caput draconis fuisse regni Graecorum. cap.3.
Principes Persarum & Graecorum malos angelos debere intelligi, resistentes principibus bonis, id est, angelis. cap.4.
Principem populi dei Michaelem esse, bonos principes omnes inter se consentire, malos vero neque cum bonis, neque inter se conuenire. cap.5.
Quale praesidium sit inter bonos & malos principes. cap.6.
Quomodo princeps Persarum resistit xx. diebus. ca.7.
Quomodo nobis orantibus, mali spiritus praeritum esse bonis. cap.8.
Quomodo sit intelligendum, quod dictum est: Ecce Michaele vnus de principibus primis venit in adiutorium meum, & ego remansi ibi iuxta regem Persarum. cap.9.
Quomodo sit intelligendum, quod ait: Cum enim egredieret, apparuit princeps Graecorum veniens. ca.10.
Quomodo regni Graecorum originem cepit. cap.11.
Regem Alexandri se Hammonis filium videri voluisse, idque per hircum captiui, qui terram non tangebatur, Danieli significatum fuisse. cap.12.
Quomodo Alexander Hierosolymam venerit, & principem sacerdotum vestibus sacris indutum veneratus sit. cap.13.
Quomodo illud cornu fractum sit, id est, quomodo Alexander magnus vira decesserit. cap.14.
Fractio cornu alia quatuor successisse, ideoque draconem cum se-

INDEX

cum septem tantum capita habeat, decem tamen didematam gestare. cap.15.
Antiochum per cornu paruulum, quod de vno ex quatuor exierit, significatum fuisse. cap.16.
Onyae primum sanguine quintum hoc draconis caput maduisse, & rufum factum fuisse. cap.17.
Quibus peccatis populus meruerit, vt deus per Antiochum eos affligeret. ca.18.
Quibus successibus populi flagitia aucta fuerint. cap.19.
Quid sit, quod dominus per Zachariam dixit: Quia ego iratus fui parui, ipsi vero addiderunt in malum. ca.20.
Quid sit deum irasci parum. cap.21.
Quid Antiochus addiderit in malum. cap.22.
Quae Antiochus Hierosolymis fecerit, ad paruum dei iram pertinere. cap.23.
Quod Iudaeos ad ritum gentilem coegerit, additamentum fuisse in malum. cap.24.
Diabolum propter eiusmodi additamenta, dictum esse Leuiathan. cap.25.
De ira dei magna, quae sit. cap.26.
Parua dei iram placari posse, magna non posse. cap.27.
Mulierem in vtero habentem, denuo parturisse & clamasse. cap.28.
Septem fratres Machabeos, & matrem eorum praecipue cum patre, clamasse. cap.29.
Quod carne porcina vesci noluerit, passionis eorum causam fuisse, & quod mundis omnia munda. cap.30.
Qua ratione deus in veteri lege, inter munda & immunda differerit. cap.31.
Septem fratres Machabeos, praecipue venerabiles esse, quod resurrectionem mortuorum aperte confessi sunt. cap.32.

CAPITA LIBRI X.

Sanctos per fidem vicisse regna. cap.1.
Sanctos egenes, angustiatos, afflictos, in solitudine errasse, in montibus. cap.2.
Quanta fuerit letitia templi emundati, & renouati. cap.3.
Quam sedulo flagitauerit Chuno, vt prociuis. Macha interpretaretur, id est, se iam facturum. cap.4.
Onyam cum multis Iudaeis Aegyptum profectum fuisse, ibique templum adificasse. cap.5.
Quoties & quibus temporibus Iudaei Hierosolymis scriperint fratribus in Aegypto. cap.6.
Materiam intentionem, & utilitatem prologi. ca.7.
Quae fuerit materia, siue argumentum eius prologi. cap.8.
Quae fuerit intentio eiusdem prologi. cap.9.
Solum templum Hierosolymitanum legitimum fuisse, propter promissionem dei illic implendam. cap.10.
Qua ratione salutationis loco scriptum sit: Adaperiat cor vestrum in lege sua. cap.11.
Quenam fuerit illa tribulatio & impetus, qui venerat super Iudaeos. cap.12.
Quare Iudaeam terram sanctam appellauerunt. cap.13.
Quomodo intelligendum sit: Frequentare dies scaprophegiae mensis Casuei. ca.14.
Quod semel & iterum eisdem de causis scriperint, & quod ad monitionem secunda superior quam prima sit. ca.15.
Eadem ratione sanctam ciuitatem qua terram facta esse appellatam. cap.16.
Eadem ratione igne de caelo datum commemorari. cap.17.
Qualis ille ignis fuerit. cap.18.
Eadem ratione miraculum ignis, & Nehemiae orationem commemorari. cap.19.
Eadem ratione tabernaculi & arcae commemorationem, atque exultationem factam. cap.20.
Quomodo, quae de tabernaculo & arca dicta sunt inrelligi debeant. cap.21.
Qualicumque sensu Hieremias illa scriperit, Iudaeos suo proposito adaptasse. cap.22.
Eadem ratione, quae superiora, orationem Moysi, & igne de caelo datum. cap.23.
Quam multi hostes verbi dei velociter sicut ymbra transierint. cap.24.

CAPITVM.

Quare deus populo suo caetera regna subicere noluerit. cap.25.
Machabeos societatem cum Romanis inire non debuissent, & quare tam cito morte sublari fuerint. cap.26.

CAPITA LIBRI XI.

Verbum domini per Esaiam: Si non, vt putauit, ita erit, quomodo sit intelligendum. cap.1.
Quomodo deus aliquid putare, proprie dicatur. ca.2.
Inter omnia quae deus putauit, praecipuum fuisse, filium quem draco deuorare volebat, ad se & thronum suum rapiendum. cap.3.
Inuocant sapientiam. Interim quid sit: Noli regibus dare vinum, sed his qui amaro sunt corde. cap.4.
Sexu caput draconis cui simile fuerit, dici non posse. ca.5.
Quod Hebraei putant de sexto capite dictum: Exterminauit eam per deum sylvae, & c. inceptum esse. cap.6.
Quomodo bestia quarta de mari ascenderit, & sextum caput draconis in ordine constituerit. cap.7.
Herode patre Idumaeo, matre vero Arabica natum, a senatu Romano regem Iudaeae decretum fuisse. cap.8.
Discordias inter senatum, & populum Iudaicum, Herodi regnum peperisse. cap.9.
Neque scriptum, neque duces de Iuda auferendum, donec veniret Christus. cap.10.
Praeter Zachariam, Elizabeth, Symeonem, & Annam prophetissam, multos fuisse, qui aduentum Christi expectarint. cap.11.
Neque demonstrando neque narrando, Christum pro dignitate indicari posse. ca.12.
Quod per Esaiam dictum est: Egredietur virga de radice Iesse, quomodo sit intelligendum. ca.13.
Tunc excelsa Libani decidisse, cum Herodes alienigena regnaret, & templumque subuersum de nouo edificaret. ca.14.
Herodem renouando templum, se Dauid & Salomonum impudenter comparare voluisse. cap.15.
Quod populus super illum hominis opera nequaquam letetur, neque tanto peccatori debeat adulari. ca.16.
Quare deus Herodem in regium, & sacerdotalem firmpem, ita sauire permiserit, vt ne quidem filijs parceret. cap.17.
Virga virginem Mariam, Christum vero florem esse, & cur de radice Iesse non de radice Dauid dictum sit. ca.18.
Quid sacramenti fuerit in rebis gestis radice Iesse, hoc est, Dauidis, quod ad Christum pertineret. cap.19.
Laudabile dei consilium esse, quod in humilitate diaboli atque Herodei fetelisset, & ars arde luserit. ca.20.
Quam vile nobis fuerit, Christum esse paupere virginem ematre nasci. cap.21.
Laudat incarnationem verbi, ex psalmo Dauidis: Eructa uit cor meum verbum bonum. cap.22.
Quomodo verbum Dauidis intelligendum sit: Lingua mea calamus seribe. cap.23.
Quomodo intelligendum: Eructa uit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. cap.24.
Quare deus incarnari, & non potius per angelum genus humanum saluare voluerit. cap.25.
Christum, salua matris virginitate, natum esse. ca.26.
Quid sit: Speciosus forma prae filiis hominum, & gladius super femur accinctus. cap.27.
Sicut septiformis spiritus super florem requieuerit, ita septem plurae laude psalmus hic regem Christum canit. ca.28.
Quare non dictum sit, manebit, sed requiescet super eum spiritus domini. cap.29.
Praeter Christum neminem fuisse, super quem requieuit spiritus domini dici posse. cap.30.
Sicut virga Aaron, ita & virga Iesse, superbi certaminis finem fecit. cap.31.

CAPITA LIBRI XII.

Beatam virginem Mariam mulieris in vtero habentis, parturientis, & vt pariat clamantis non miniam partem fuisse. cap.1.
Dracorem

INDEX

Draconem etiā Mariæ filium deuorare voluisse. cap. 2.
 Quare diabolus Christum Herodi proderet non potuerit. cap. 3.
 Christus à diabolo non vt cognosceretur, sed vt corrumperetur, tentatum fuisse. cap. 4.
 Qua de causa Christus non solum de monijs, verum etiā Apostolis ne se proderent, prohibuit. cap. 5.
 Quare Iudai, an ipse Christus esset quaesierint, & quare ipse ante passionē semper obscure responderit. cap. 6.
 Christum a seculo infidentem, regnorū huius mundi contemptum prae se tulisse. cap. 7.
 Christum a seculo infidentem, regnorū huius mundi contemptum prae se tulisse. cap. 8.
 Christi regnum non de hoc mundo esse, satis probatum esse, copiosius tamen probari potuisse. cap. 9.
 Diabolum insidiando vitæ Christi deceptum, dei consilium impediuisse, sed non promouisse. cap. 10.
 Per mortem Christi sacramēta baptismatis, eucharistiæ, & spiritus sancti dona, nos consequutos esse. cap. 11.
 In quem vltimum sacramentum eucharistiæ nobis relictum sit. cap. 12.
 Spiritum sanctū primū in remissionē peccatorū, deinde in diuisiones gratiarum, super nos effundit. cap. 13.
 Hæc sacramenta neq; diabolum, neque impios homines cognouisse. cap. 14.
 Draconē septies per impios homines contra Christū reuertisse, & septimo comprehensum fuisse. cap. 15.
 Quare dicitur sit, apud ipsum est sapientia, & fortitudo. cap. 16.
 Quare Christus gladiū in vaginā recōdi iusserit. cap. 17.
 Quare dicitur sit, Egedimini, & videte filie Sion, regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua in die deponationis illius, & in die letitiae cordis eius. cap. 18.
 Quare dicitur sit, Sustinui, qui simul contristaretur, & non fuit. cap. 19.
 Quare dicitur sit, Egedimini, & videte filie Sion, regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua in die deponationis illius, & in die letitiae cordis eius. cap. 20.
 Quid sanguineus sudor portenderit. cap. 21.
 Quare dicitur sit, Cornua in manibus eius, ibi abscondita est fortitudo eius. cap. 22.
 Quare dicitur sit, Catulus leonis Iuda, ad prædā filiū ascendit. cap. 23.
 Quid dicitur sit, Requiescens accubuit vt leo, & quasi leona, & quam necessarium fuerit, vt mortuus nō caret sepultura. cap. 24.
 Quare dicitur sit: Maledictus à deo, qui pendet in ligno. cap. 25.
 Quid dicitur sit: Mulier cū parit, tristitia habet, & quod

CAPITVM.

Christus in sepulchro sabbatizauerit. cap. 26.
 Exurge gloria mea, exurge psalteriū & cithara, de Christi resurrectione dictum esse. cap. 27.
 Vir obediens loquitur victorias, de Christo dictū esse. cap. 28.
 Quing; vulnera Christi esse signacula iustitia. cap. 29.

CAPITA LIBRI XIII.

Quomodo raptus sit filius mulieris ad deum, & thronum eius. cap. 1.
 Quid sit, raptū esse ad deū & ad thronū eius, & quid sit illud, Paulus apostolus nō ab hominibus neq; per hominem, sed per Iesum Christum. cap. 2.
 Rapto illo ad deum & ad thronum eius, nondum penitus impletam esse promissionem: In semine tuo benedicentur omnes gentes. cap. 3.
 Quomodo mulier in solitudine fugerit. cap. 4.
 Quomodo Michael & angeli eius pugnaverunt contra draconem. cap. 5.
 Quomodo draco proiectus in terram, miserit aquam de ore suo. cap. 6.
 Quomodo aqua eiusmodi primū occulte irrepens, deinde per incrementa vires capiens, per quatuor partes orbis sese extendit. cap. 7.
 Quo adiuuit terra mulierē, & absorberit flumē. cap. 8.
 Septimum caput draconis plaga gladii occisum in mortem. cap. 9.
 Quomodo plaga mortis eius sanata sit. cap. 10.
 Caput illud esse Antichristū, cui draco dederit vires suas, & potestatem magiam. cap. 11.
 Quid sit illud Apostoli, & nunc quid detineat scitis, vt reueletur suo tempore. Et de sacramento mulieris, bestiae infidentis. cap. 12.
 Quare apostolus tam obscure dixerit: Tantū qui tenet, teneat, donec è medio fiat. cap. 13.
 Quantā irā draco excitiatur sit p Antichristū, & quod dñs Iesus interfecutus sit ipsum spiritu oris sui. ca. 14.
 Interfecto Antichristo, consummatam esse victoriā verbi dei. cap. 15.
 Quid sit quod ad beatum Iob dictum est: Ecce spes eius frustrabitur eum. cap. 16.
 Quid sit spiritu oris domini aliquid fieri. cap. 17.
 Quam facile omnia possit verbum dei, exemplis probat. cap. 18.
 Quanta facilitate finistros cum diabolo & angelis eius præcipitatus sit. cap. 19.
 Quid sit, quod dicitur est apud Esaiam, Et erit lux lunæ sicut lux solis, & lux solis septemplex, sicut lux septem dierum. cap. 20.

CAPITVM LIBRORVM DE
 Victoria verbi Dei
 Finis.

PRÆFATIO TOTIVS

OPERIS, DOCENS, QVA OCCASIONE HOSCE
 de Victoria verbi dei libros suscepit scribendos.

NUMPER, quum tu hospes oprabilis Chuno pater cœnobij Sigebergensis, nostrum præsentia tua serenares habitaculum, nos more solito semoti à ceteris, conseruabamus aliqua de sanctorum maiestate scripturarum. Erat autem nobis tunc sermo præcipuus de quatuor illis grandibus bestijs, & visione Danielis, quarum prima quasi leona, ipsa fuit regnum Babyloniorum, alia similis vrsō, ipsa fuit regnum Persarum & Medorum, alia quasi pardus, ipsa fuit regnum Græcorum, quarta terribilis atq; mirabilis & fortis nimis, dentes ferreos habens magnos, comedens atq; cōminuens, & reliqua pedibus suis concilians, ipsa fuit regnum Romanorum, quorum videlicet regnorū singula suis temporibus super cætera gentium regna principatum tenuerunt. Regna hæc idcirco per bestias ferocissimas, & languinis avidas recte figurata fuisse dicebamus, quia plena crudelitatis fuerūt, & sanguine mundum bestialiter debacchando impleuerunt, sanctos quoq; dei altissimi contriuerunt. At verò regnum dei, regnum esse pacis, regnum charitatis & germanitatis, imperiū pietatis, & dominatio veritatis & iustitiæ & mansuetudinis. Er idcirco debuisse secundum rem vel rei dissimilitudinem dissimilem quoq; habere imaginem. Et veraciter ita est, sequitur enim. Aspicebam, donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedit. Item, Aspicebam ergo in visu noctis, & ecce in nubibus cœli quasi filius hominis veniebat, & vscq; ad antiquum dierum peruenit, & in conspectu eius obtulerunt eum, & dedit ei potestatem & honore & regnum, & omnes populi & tribus & linguæ seruient ei. Quid, rogo, dissimilius quàm eiusmodi bestiae ascendentes de mari, & filius hominis veniens in nubibus cœli, & perueniens vscq; ad antiquum dierum candidum, & capillis mundissimis præ antiquitate nitentem, sedentē thronis positis, & iudicantē de bestijs illis, quæ regnare festinauerunt inconsulta sapientia suæ fencitatis? Cum igitur de regnis illis, & de sanctis altissimi, quos illa regna bestialiter contriuerunt, loque remur, tu repente questionē fecisti de Machabæis, qui pardi, quæ tertia bestia fuit, id est, regni Græcorum sæuitiam cruentam, multis prælijs & materialibus armis reperculserunt, & exinde in ecclesia dei memoriam inclutam sibi acquisierunt, dixisti. Scire vellem certius, quæ causa sit, vt eorū bellicam defensionē non minus, quàm indefensam sanctorū martyrum patientiā, in sancta ecclesia legendo & cantando celebremus. Respondi ad hæc, Certamen illorū & virtus militaris, cum auxilio dei multum nobis & omni seculo profuit. Agebat enim diabolus per Antiochū, qui appellatus est Epiphanes, id est, nobilis, vt nulla esset memoria suæ expectatio, vel fides, eius repromissionis quæ ad Abraham facta est, dicente deo, In semine tuo benedicentur omnes gentes. Quid enim egit ille Antiochus? Aedificauit abominandū idolorū desolationis super altare dei, & per vniuersas ciuitates Iudææ in circuitu edificauerit aras, & ante ianuas domorum & in plateis incendebant thura, & sacrificabant, & libros legis dei combusserit igni, scindentes eos, & apud quemcunq; inueniebantur libri testamenti domini, & quicunq; obleruabant legem domini, secundum edictū regis crucidabant eum. Nimirum hoc agendo fiebat, vt arbor bona succideretur, & radicitus extirparetur, ne bonus ex ea pueniret fructus, id est, vt genus Iudaicum destrueretur, ne in semine Abrahæ, quod est Christus, omnes gentes benedicerentur, sicutq; irritum quod proposuerat & promiserat deus. Defensa est radix, vt talis & tantus inde posset fructus fieri, atq; impleret veritas dei. Et idcirco Machabæi, per quos id effectum est, iure nomen celebre possident in ecclesia dei. Similiter de Hester atq; Mardocheo sentiendum est, quia cum diceretur vrsō illi, Surge, comede carnes plurimas, id est, cum Persarum atq; Medorum regi Afluero dixisset Aman, Decerne vt pereat gens Iudæorū, & decem millia talenta appendam arcarijs gaze tuæ, steterunt pro animabus suis & pro genere suo, ita vt versa vice in patibulo appenderetur Aman, quod Mardocheo parauerat, & decē filij eius crucifigerentur, & per omnes prouincias vna die vltionis constituta, vindictā caperent Iudæi de hostibus suis. Cum hæc & his similia respondi sem de illis & de cæteris antiquis sanctis, per quorū labores & bella necessaria fortiter euicit verbum dei, ne periret genus illud, de quo carnē assumere proposuerat, ad salutē generis humani. Tu vehementer delectatus ratione huiuscemodi, repente in istam vocem erupisti. Scribe mihi librum de victoria verbi dei. Hoc idem repetens crebro instisti, & nunc vscq; vehementer instare non desinis, putans quod hinc, scilicet è terra sensus mei, thesaurum boni operis effodere possis secundū dignitatem rituli, quem præfixisti, vt vocetur liber de victoria verbi dei. Verè res magna est, & ad eloquendum dissilis, imò & impossibile est, eam dignis verbis conlequi, quia victoria magna est, & magnus deus qui vicit. Verbum quippe deus est, magnus (inquam) & fortis est qui vicit, & magnus hostis qui vicus est, magnū certamen, & magnæ causæ certaminis. Sed & hoc inferam, quia magna est dilectio tua, quæ

Daniel. 7.

Regnū dei.

Daniel. 7.

Genes. 22.
1. Mach. 11.

Galat. 3.

Hester. 3.

A tua, quæ

Gratia dei sumus, id quod sumus

tua, quæ ad istud me compellit, & magnus debet esse feror sancti studij, ad placendum verbo dei, per quod sumus facti & liberati, sine cuius gratia nemo vivit. Ad istud igitur ipsum verbum, ipsa sapientia, quæ aperuit os muti, & linguas infantium fecit disertas, suæque os meum laude repleat, ut cantem gloriam & magnitudinē eius, ita ut & tibi suggessisse, & mihi obtemperasse, & alicui legisse proficiat. Iam nunc opus hoc ingrediens, digni arbitror ab ipso vocabulo exordiri, id est, in primis dicere summam causæ, cur vocetur, vel quid sit victoria verbi dei, &c.

RVPERTI ABBATIS

TVITIENSIS DE VICTORIA VERBI DEI
LIBER PRIMVS.

Quid sit victoria verbi dei, quare, & propter quem aduersarium, nempe diabolum, hoc opus ita inscripserit.

CAP. I.

Rom. 8.

ictoriam verbi dei, effectum & opus perfectum dicimus propositi dei, ad laudē ipsius omnipotentis & inuicti, quod nec mors, nec vita, nec angeli, nec principatus, nec instantia, nec futura, nec fortitudo, nec altitudo, nec profundum, nec creatura alia potuit vel poterit auertere, quin fieret & fiat quod ipse propositum & decreuit fieri. Quam verē laudabilis & magna sit eiusmodi victoria verbi dei, magis ac magis nos admirari faciet consideratus diligētius ille hostis, qualis vel quāuis sit, qui propositum eius auertere voluit, & adhuc contendit, cum ceciderit, & toties victus sit. Qualis enim vel quantus ille est draco magnus & rufus, habens capita septem & cornua decem. Draco (inquam) magnus, serpens antiquus, vocaturque diabolus & satanas, orbis vniuersi seductor. Iste est aduersarius verbi dei, & cum talis ac tantus sit, pugnando & repugnando rebellis, non potuit tamen, nec potest auertere propositum dei. Hæc est victoria verbi dei. Quia (secundum Apostolum) deus quos præciuit, & prædestinavit conformes fieri imaginis eiusdem verbi, eiusdem filij sui, eisdem & vocauit, iustificauit, magnificauit per ipsum verbum suū carnem factū, per ipsum filium suum deum & hominem Iesum Christum, cuius est victoria tanta, tam nobilis, ut victo & confuso dracone iam dicto, sedeat nunc à dextris dei. In processu sermōnis dicendum erit de illo tali aduersario, cur vel vnde dicatur & sit draco, vnde magnus, vnde rufus, quæ sint eius capita septem, & quæ cornua decem, vnde vel ex quo accepit ut serpens mereretur vocari, vnde diabolus, & quamobrē satanas vocetur, id est, aduersarius. Nunc verò illud dicere præstat, quid sit ipsum verbū dei, ut videlicet principium, vel caput sermonis ornatum, ut dignum est, habeat sanctæ confessionis & adorationis.

Apoca. 12.

Rom. 8.

Draco. Serpens. Diabolus. Satanas.

Verbi dei. Iohan. 1.

Psal. 90.

Proue. 30.

Math. 17.

Proue. 30.

Psal. 90.

Quod verbum dei sit filius dei, & quod premium cognitionis eius sit, protectio dei, propter quam & gratias agimus.

CAP. II.

Verbi huius euangelista testis est amantissimus, cum dixisset. In principio erat verbum, & verbum erat apud deū, continuò subiunxit, & deus erat verbum. Secundū huius euangelij tutissimam fidem, verbum dei deum esse credimus & confitemur deo, apud quem erat in principio, consubstantialē. Credentes autē & confitentes adoramus cum patre & spiritu sancto hunc deum gratias agētes, quia meruimus nosse eum, quia videlicet cognitio eius magnū habet præmiū. Scriptum est enim de viro iusto, qui per fidē cognouit eum. Protegā eum quoniam cognouit nomē meum. Nimirum, quia cognitio nominis eius magno præmio digna est, ut videlicet cognitor eius ab ipso protegatur. Loquitur sapientia in parabolis, desideras ut diligenter cognoscatur. Quis suscitauit omnes terminos terræ? Cumque tu sine dubio responderis, Deus, statim percunctatur & dicit, Quod nomē est eius, & quod nomē filij eius, si nostis? Sic percunctante sapientia, profectō tunc temporis in plerisque responso deficiebat, imō præter paucissimos diuinum atque propheticum habentes spiritus, ferē nullus respondere nouerat, quod eiusdem dei nomen esset pater, & quod filius eius verbum siue sermo vocaretur. Ipsa ergo sapientia, quæ percunctata fuerat sapienter & discretē, multumque temperanter suæ percunctationi respondet, ita ut margaritas ante porcos non projiciat. Sequitur enim, Omnis sermo dei igitur clypeus est sperantibus in se. Idem namque est, ac si dicat, Nomen filij eius sermo dei est, & qui nouit ac diligit hoc nomen, sic eo quasi ignito protegatur clypeo. Bene ergo confortās cognitorē sui, Proregam (inqui) eum, quoniam cognouit nomen meum. Cum igitur cognitionis eius tam magnum sit præmiū, gratias (ut iam dictum est) agimus ipsi, quia cognouimus & confiteri meruimus hoc verbū, magisque ac magis cognoscere cupimus ipsum, quia dum sumus in hoc corpore pere-

pore peregrini, visionem diuinitatis cognoscere non possumus ad perfectū. Sed sicut ait Apostolus, I. Cor. 13. Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum.

Verbum dei magnifice quidē per opera, magnificentius verō per seipsum cognoscitur. Cap. III. Vmodo autem nunc ex parte cognoscitur: non tantum vno modo cognoscitur, sed modis duobus. Cognoscitur enim ex operibus, & cognoscitur ex semetipso. Et magnifice quidem ex operibus, sed longē magnificentius cognoscitur ex semetipso. Quibus ex operibus cognoscitur: utique ex omnibus que facta sunt, quia videlicet omnia per ipsum facta sunt. Angeli, Archangeli, Throni, Dominationes, Principatus, Potestates, Virtutes, Cherubim, & Seraphim, cælum, terra, mare, & quæcumque in eis sunt, omnia per hoc verbum facta sunt. Ipse enim, scilicet deus pater, dixit, & facta sunt. ipse mandauit, & creata sunt. Si dixit, & facta sunt, utique per verbum facta sunt. Ex omnibus his cognoscitur hoc verbum, sicut cuiuscumque artificis ex opere suo cognoscitur ingenium. Inde Apostolus, Inuisibilia enim ipsius, à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Inter ipsa quæ facta sunt, per quæ cognoscitur, quoniam per ipsum facta sunt, non parum admirationis facit ipse eiusdem verbi aduersarius, quia ille quoque per eum factus est talis ac tantus, qualis vel quantus ex multis scripturā locis intelligi potest. Et ex illis maxime verbis ad beatum Iob, quibus describitur mirabiliter dicente ipso, Qui sicut cætera, sic & illum fecit per verbum suum, Ecce Behemoth quæ feci teum, &c. vique ad illud, Non est super terrā potestas, quæ comparetur ei, qui factus est, ut nullum timeret. Inter cætera, inquam, per quæ hoc verbum cognosci debet, & illa mirabilis creatura & super ipsam celebrata eiusdem verbi victoria, magnificum dant omnipotentiæ vel fortitudinis eius experimentum, quam videlicet victoriam, primū ipsas demonstrare nitimur personas victoris atque victi. Porro ex semetipso magnificentius, ut iam dictum est, Verbum ipsum cognoscitur, quando gratia præcellenti dilectam cuiuslibet animam visitat fortiter, atque suaviter afficit, propriæ substantiæ contactu. Hæc talis cognitio siue experimentum valde paucorum est. Denique præter apostolos & prophetas atque apostolicos viros, quorum vita summis virtutibus claruit, non facile quis existimare potest beatitudinis huius sortem consequutos esse, ut anima eius adhuc degens in carne, saltem ad momentum aliquoties vim sensumque percipiat illius substantiæ fortissimæ. & qui sensit, qui tactus est illa fortitudine spiritus hominis, tacet de re huiusmodi, suumque thesaurum silentio reuenter abscondit, quia ineffabile est quod sentit. Dicit quisuis illorum, Factum est verbum domini ad me, sed non dicit, qualiter affecta fuit in illa hora mens siue anima ipsa, quæ meruit aduentum verbi domini ad se. Sed & frustra laboraret homo homini edicere.

Solos à deo doctos, digne verba dei eloqui posse.

CAP. IIII.

Felix ille, qui taliter meruit bonum gustare verbū, felix qui taliter meruit addiscere, quam veraciter dictum sit, Et deus erat verbum. Scriptum est enim, Beatus homo, quem tu erudieris dominus, & de lege tua docueris eum. Illi erudiuit dominus, & eruditus est, docuit eum, & doctus est. Doctus ad militiam, eruditus ad pugnam. Ille homo per similitudinē equus est, ut dicitur ad beatū Iob, Equus nobilis, cuius dominus fortitudinem præbuit, cuius collo hinnitus circumdedit, cuius narium gloria terror est, qui tanto fessore confusus exultat audacter, & contemnit pauorem, neque gladio cedit, imò in occursum pergat armatis, videlicet cunctis capitibus draconis, cunctisque membris eiusdem aduersarij verbi dei. Fortis est enim deus, qui tetigit illū, imò & ipsa fortitudo est verbum dei, nec solū fortitudo, verum & sapientia est vnum idemque verbum. Inde & fortis & sapiens effectus est, quisquis talem eius meruit aduentum. Fortis est, ita ut etiam cōtemnat mortem. Sapiens, ita ut rectum & bene sonantem loquatur sermonem. Nec mirum, quomodo enim necesse loqui, cui deus verbum suum communicauit, qui ipsam verbi substantiam gustauit? Idcirco dignum est, ut verba eius verba dei, & verba dei verba eius consueuerunt dici. Veruntamen hoc vnum singulare verbum solius dei, & non est cuiuslibet, dicitur aut est verbum hominis. Diligenter animaduertendum est, nonnulli differre cum legimus vel audimus in singulari numero, verbum domini, & plurali numero, verba domini. Verbum namque hoc singulare diuina substantia est, substantia non facta, neque creata. Et idcirco verbum dicitur, & est solius dei. Verba autē, quæ in scripturis sanctis legimus vel audimus à deo per hoc verbū effecta, & per hominē administrata sunt, & idcirco aliter verba dei, aliter recte dicuntur verba cuiuslibet hominis. Vnde notandū, scriptū quidem sic esse, Verba Hieremie filij Helchie, & verba Amos, qui fuit in pastoralibus Thecæ. Nusquā autē scriptū esse, Verbum Hieremie, siue verbū Amos, siue verbū alicuius ceterorū, nisi ita duntaxat, Verbum domini quod factum est ad illū vel illū, Verbum quippe deus est, & non est alicuius, nisi solius dei verbum.

Magnificentiam victoria verbi dei omni laude maiorem esse. CAP. V.

Os, qui tali modo verbum hoc nosse necdum meruimus, quo (ut iam dictū est) ex semetipso cognoscitur. Vtinam saltē illo priore modo, videlicet quo cognoscitur, ex operibus

u. Cor. 13.

Iohan. 1.

Psal. 150.

Opus probat artificem. Rom. 1.

Iob. 40.

Iob. 41.

Verbum in-
ternum.

A deo do-
cti.

Iohan. 1.

Psal. 93.

Iob. 39.

Fortes & sa-
pientes facit
verbū dei.

Verbū, ver-
ba domini.

Hiere. 1.

Amos. 1.

nosse mereamur. Ad hanc intentionem, ad hoc studium, ut feruentior essem, tu me patrum amantissime sedula comonitione magis ac magis excitasti, suggerendo, ut hoc opus inire, de victoria verbidei. Hæc enim operum eius pars, est pars optima & præclarissima, cui videret licet operi ad laudem & gratiarum actionem referendam, nulla omnino lingua sufficere. Ceterum de operibus cæteris, de creatura mundi, de mysteriis huius verbi legalibus, prophetiis, atque euangelicis, & de gratia spiritus sancti iam dudum egi quod potui, parum nimisque exiguum sentiens, quicquid potui secundum quantitatem vel dignitatem rerum quas proposui, iuxta illud sapientis, Glorificantes dominum quantumcumque potueritis, superualebit adhuc & admirabilis magnificentia eius. Benedicentes dominum, exaltate illum quantum potueritis, maior est enim omni laude. Exaltantes eum, replemini virtute, ne laboretis, non enim peruenietis, Quis vidit eum & enarravit, & quis magnificavit eum sicut est ab initio: Multa abscondita sunt maioribus. Pauca enim vidimus operum eius. Cum sic ille dicat, & ita sit. Quid de me ipso ce- seam, siue in illa parte operum eius quam prædixi, in qua glorificare, benedicere, & exaltare illum intendi, siue in ista parte quam nunc tu mihi proposuisti, id est, in victoria qua diabolum vicit. Multum inualidum & elinguem ad tantam rem me esse fateor. Sed quoniam propositio est de ipso verbo, verba mihi nascitura esse non congrue spero. Faciam igitur secundum iam dictam exhortationem sapientis, ut exaltem quidem in victoria sua verbū dei quantum potero, & prout ipsam donauerit. Veruntamen scio & confiteor, quod victoria eius maior sit omni laude, neque laborē, quia non perueniā ut possim rem dictis exequare, vel ipsum, sicut est, magnificare.

Quibus nominibus, & quare hostis verbi dei in scripturis nominetur, & quid sint septem capita draconis.

CAP. VI.

Iam nunc verbi huius aduersarius agnoscendus est ex suis nominibus. Dicitur in Apocalypsi. Draco magnus, draco rufus, habens capita septem, serpens antiquus, vocaturque diabolus & satanas. Vocabula hæc reciproca sunt. Neque enim prius fuit causa illa propter quam dicitur draco, quam illa, cuius intuitu dicitur serpens antiquus. neque prius accidit, cur vocaretur diabolus, quam fieret ipse satanas, id est, aduersarius, imo prius exiit siue accidit, cur vocaretur satanas, deinde cur diabolus, deinde cur serpens antiquus, deinde cur draco tot capitū, draco magnus, draco rufus. Deinde ex eo satanas dicitur & est, ex quo aduersari coepit verbo dei, & inter angelos seditionē fecit turbator pacis, rebellisque luminis, & deinde siue proinde acceperit sententiam, iuxta quam dicitur Diabolus, id est, deorum fluēs. Vnde dominus, Videbam (inquit) satanam sicut fulgur de caelo cadentem. Post hæc egit cur meritis vocetur serpens antiquus, videlicet quando primum decepit hominem serpentem ingressus. Deinde proficiens in peius egit cur vocetur draco, & non qualiscumque, sed draco magnus, draco rufus, habens capita septem, quando qui antiquitus seducere per fallaciam confueuerat vniuersum orbem, addidit cum fallacia vim quoque, qua reges & principes, ac superbos homines instigans ad persequendum & occidendum electos propter verbum dei, quod primum coepit agere statim vbi ad Abraham facta est repromissio beati seminis, quod est Christus, in quo omnes gentes benedicendæ sperabantur. Hoc fieri coeptum est per Pharaonem regem Aegypti, qui primum pueros Hebræorum masculos in aqua necari iussit. Regnum ergo Aegypti primum draconis huius caput fuit. Secundum caput draconis, regnum Israel fuit, scilicet propter peccatum Salomonis, quibus temporibus Iezabel cum rege Achab & Atalia filia ipsorum, regesque alij tam in Samaria, quam in Hierusalem prophetas verbi occiderunt. Tertium caput fuit regnum Babyloniorum, qui Hierusalem & templum, quod tunc erat vnicum nominis domini, succenderunt, tresque pueros in fornacem ignis, & Danielem miserunt in lacum leonum propter verbum dei. Quartum caput fuit regnum Persarum atque Medorum, qui vniuersum genus Iudeorum, vnde verbum erat incarnandum, vna die delere voluerunt. Quintum caput regnum fuit Grecorum, cuius videlicet regni rex impudēs Antiochus, verbi siue legis dei memoriam omnem delere volens, inter cætera scelera crudelia, septem fratres cum matre ipsorum nimis atrociter interemit. Sextum caput, regnum fuit Romanorum, sub quo hoc verbum incarnatum in cruce ascendit per Pilatum, & per manus Romanorum martyres eius innumerabiles occisi sunt. Septimum caput erit Antichristi regnum.

Quare diabolus draco nominetur, & quando inceperit primum exercere cornu, & quod agnus (id est, verbum dei) rotidem habeat cornua.

CAP. VII.

Igitur a tempore Pharaonis draco coepit haberi, qui iam serpens erat, ex quo primum hominem per serpentem decepit. Quod si autoritas requiritur, apud Ezechielem dicit dominus, Ecce ego ad te Pharaon rex Aegypti, draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, & dicitis, meus est fluuius, & ego feci memetipsum &c. Nimirum dum in persona Pharaonis diabolus arguens, dicit ei, draco magne, satis constat, quod a tempore eiusdem Pharaonis illud agere coepit, vnde mereretur draco vocari. Nam eatenus non persequatur violentem, ran-

tummodo seducens fraudulentem. Contra simul considerandum, quia tunc etiam illud celebratum est, propter quod verbi dei confuevit agnus appellari. Ille namque Pharaon rypus diaboli, draconis magni, multis plagis fatigatus, tandem victus per immolationem agni, dimisit populum dei. His animaduertis, pulcherrimum est etiam illud reminisci, quia quot sunt illius draconis capita, totidem sunt huius agni cornua, sicut scriptum est in eodem Apocalypsis libro, in quo legitur draco tot habere capita. Et vidi in medio throni & quatuor animalium & seniorum agnum stantem tanquam oculum, habentem cornua septem &c. Magna & mira sunt hæc scripturarum sanctorum sacramenta, de quibus in ordine dicendum erit, prout verbum ipsum sua donauerit gratia. Nunc altius recurrere libet, scilicet ad initium duelli, quo primum satanas ille confurrexit aduersus verbum dei, & victus de caelo cecidit. Liber etiam in primis querere, quantum de sacris poterit scripturis conijci, quæ causa inimicitiarum fuerit, vel qualem hostis ille materiam habuerit superbiendi.

Quod causa rebelliois fuerit superbia, & quæ fuerint causæ superbiendi. CAP. VIII.

Satanas, veras aduersus dei verbum causas inimicitiarum nullas habuit, sed falsas confinxit. Habuit autem materiam superbiendi, speciositatem, scientiam, & magnitudinem proprie conditionis. Speciosus namque & pulcherrimus conditus fuit, quod & ipse conditor testatur, cum apud Ezechielem dicit, Ecce Assur quasi cedrus in Libano, pulcher ramis, & frondibus nemorosus. Eratque pulcherrimus in magnitudine sua, omne lignum paradisi dei non assimilatum est illi & pulchritudini eius, quoniam speciosum feci eum. Hæc de pulchritudine eius. Porro scientia eius multam ibidem hoc modo significat. Aquæ nutriuerunt illum, abyssus exaltauit eum, flumina eius manabant in circuitu radicum eius, & riuos suos emisit ad vniuersa ligna regionis. Manifestus quoque in eodem propheta, dum sub nomine principis Tyri denotatur, scientiamque (per aquas intelligi solet) in eo fuisse pronunciat, idē deus simul cum pulchritudine, de qua dictum est. Plenus (inquit) sapientia, & perfectus decore in delicijs paradisi dei fuisti, tu Cherub extensus & protegens. Cherub quippe plenitudo scientiæ interpretatur. Quod tertium erat, id est, magnitudo eius, per hoc fatis exprimitur, quod illic dicitur extensus & protegens. Amplius autem per illud quod loco supra memorat, cum dixisset. Ecce Assur quasi cedrus in Libano, pulcher ramis, & frondibus nemorosus, addidit, excelsusque altitudine. Et post pauca, Cedri (inquit) non fuerunt altiores in illo paradiso dei, abietes non adæquauerunt immiratam eius, & platani non fuerunt æquales frondibus illius. Per metaphoram sine dubio cedri & platani, & abietes, quæ non adæquauerunt summam eius, angelicæ siue archangelicæ dignitates intelliguntur. Fuit ergo pulchrior & speciosior cæteris, quia omne lignum (inquit) paradisi dei non est assimilatum illi & pulchritudini eius, quoniam speciosum feci eum. Fuit & maior & altior, quia abietes non adæquauerunt summam eius, fuit & scientior, quia riuos suos per quos scientia designatur, emisit ad vniuersa ligna regionis istæ Cherub. Hæc tria quicquid perpendens, scilicet magnitudinem, scientiam, & pulchritudinem eius, clarius agnoscat, cur dum contra eum sub nomine principis Tyri inuehatur propheta ex persona dei, Tu, inquit, signaculum similitudinis. Cuius enim similitudinis, nisi sanctæ & adorandæ trinitatis signaculum? Secundum hæc tria fuit. Sancta quippe trinitas ipsa est magnitudo, sapientia, & pulchritudo. Magnitudo namque filij & spiritus sancti, pater est. Sapientia patris & spiritus sancti, filius est. Pulchritudo patris & filij, spiritus sanctus est, quia magnitudine, sapientia, & pulchritudine participauit (teste scriptura) plus cæteris. Per hoc ipsum aliquatenus clare, cur dictus sit signaculum similitudinis. At ille vecors cum in tanto honore esset, non intellexit, & hæc omnia vertit in materiam superbiendi. Non sufficit ei tanta largitas creatoris, nisi idem diceretur vel existimaretur de ipso quod de deo, nisi appellaretur deus, nisi adoraretur ab angelis ut deus, nisi predicaretur & ipse increatus. Negauit quippe deum esse creatorem suum, & dixit se esse deum. Sic enim in propheta supra memorato, dum sub nomine Pharaonis illi exprobrando dixisset dominus deus. Ecce ego ad te Pharaon rex Aegypti draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, statim subiunxit, Et dicitis, meus est fluuius, & ego feci memetipsum, dixit se esse increatum, negauit deum esse creatorem suum, & sub nomine principis Tyri dicit idem dominus deus cõtra eum. Eleuatum est cor tuum, & dixisti, Deus ego sum, & in cathedra dei sedisti, & dedisti cor tuum quasi cor dei.

Quod per superbiam factus sit mendacij pater, & quodnam fuerit illud mendacium ex literis prophetiis.

CAP. IX.

Ecce hoc est mendacium quod iste diabolus genuit, cuius patrem hunc esse pronunciauit dominus Iesus Christus veritas & verbum dei, dicens Iudæis. Vos ex patre diabolo estis, dicitis, & desideria patris vestri vultis facere. Ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit, quia non est veritas in eo. Cum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, quia mendax est, & pater eius, subauditur mendacij. Hoc fuit initium duelli, principium certaminis, quod tale mendacium locutus est ex proprijs. Ex proprijs, inquam, quia non sic res se habuit quomodo dixit, ego feci

A iij memetipsum,

Apoc. 12.
Draco.
Serpens.
Diabolus
Satanas.

Satanas.

Diabolus.
Luca. 10.
Serpens.
Draco.

Genes. 22.

Exodi. 1.
Capita
draconis
7. Reg. 18.

Danie. 3.
Hester. 7.
1. Mach. 1.
2. Mach. 7.

Ezech. 29.

Draco.

Agnus.

Apoc. 5.

Ezech. 31.

Ezech. 28.

Ezech. 31.

Ezech. 28.

Ezech. 29.

Ezech. 28.

Pater men-

daci.

Iohan. 8.

Ezech. 28.

memetipsum, deus ego sum. Genitura ista cordis eius, contraria est geniturae cordis vnus & solius dei, contraria verbo dei, veritati dei. Hoc est inimicitiarum exordium, & ista inimicitiae naturales sunt. Naturaliter quippe dissentiant veritas & mendacium. Veritas est verbum dei, mendacium est nihil. Veruntamen istud nihil ad illud, constituit, vt quod aliquid erat, quia magnitudinis, sapientiae, & pulchritudinis multum habebat, in alterum versus sit ita, vt iam neq; magnus, neq; sapiens, neq; pulcher possit esse vel dici. Nempe adeo magnus esse desijt, vt sit q̄t̄ cinis. Nam dabo te, inquit dominus, o Cherub in cinerem, super terram in conspectu omnium videntium te. Sapiens esse desijt. Nam perdidisti, inquit dominus, sapientiam tuam. Pulcher esse desijt. Nam polluisti, ait, sanctificationem tuam. Sed reuertamur ad ordinem. Nondum enim totum audiuimus sacrilegium superbiae eius, quod perpetravit adhuc in illa magnitudine, sapientia, & pulchritudine conspicuus, propter quod & sic miser factus est, bonis illis expoliatus,

Satanam suo ipsius mendacio deceptum, ceteros angelos despexisse, maiestatemq; & equalitatem dei ambiuisse.

CAP. X.

Vbi mendax ille mendaciu illud locutus est. Ego feci memetipsum, & deus ego sum, deliberauit adhuc apud se, & proposuit, dixitq; in corde suo. Ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Nimirum nubium nomine, ceteros omnes angelos cognominauit, fortassis ob magnitudinem & pulchritudinem suam, quia non paruus erat in oculis suis, tanto omnes angelos semetipso viliores iudicans, quanto nubes, licet aliquatenus candidae vel lucidae, obscuriores sunt pulchritudine luciferi. Luciferum namq; volebat se haberi. Vnde & cum improperio ei dicit. Quomodo cecidisti de coelo lucifer, qui mane oriebaris? Profecto quia vbi dixisse legitur. Ascendam super altitudinem nubium, ibidem quando cum exprobratione lucifer nuncupatur, datur intelligi, quod ceteros angelos in corde suo quasi nubes reputauerit, arbitrans de semetipso, quod esset tanquam lux qua nubes indigent vt illustrentur. Sed illud occurrit, quod ibidem vtrunq; dixit. Super astra dei exaltabo solium meum, & ascendam super altitudinem nubium. Ad quod dicendum, quod neq; astra hanc visibilia, neq; nubes tunc erant, & ideo per astrarum & nubium vocabulum intelligi oportere ordines angelorum, quos ille, quamuis essent astra dei, reputabat nubes comparatione sui. Ceterum quoquo modo hec dixerit, illud constat, quod despectui cunctos habuit, nam omne sublime videt, & ipse est rex super omnes filios superbiae. Quid tandem est quod ait, Ascendam in caelum super astra dei, super altitudinem nubium. Nonne in coelo erat, & propter hanc superbiam de coelo cecidit ille Satan? Nonne super altitudinem nubium eiusmodi ascenderat, cum (sic iam dictu est ex alio propheta) abietes & platani, per quas intelligunt, quod eadem altitudines angelicae dignitatis, non fuerint aequales frondibus illius, non adaequauerunt summitatem eius in paradiso dei. Altum ergo ascensum oportet intelligi, videlicet ascensum cordis non corporis, ascensum honoris non loci. Ex abundantia est astruere proiectione honoris ascensum recte dicit, cum in scholis quoq; pueri lectitent, ducem nobilem dicentem militibus suis. Quo potuit diem populus perdere liber. Ascendi, supraq; nihil nisi regna reliqui. Quod dixit, ascendam, tumor fuit ambitionis, quia qui dicebat, ego feci memetipsum, deus ego sum, consequenter sic ambebat ascendere in caelum, vt celi teneret imperium, sic exaltare super astra dei solium suum volebat, sic ascendere super altitudinem nubium, vt adoraretur & honorificaretur concentu angelorum tanquam deus & dominus ipsorum. Hoc enim habet suprema dictio siue dictionis eius coelatio. Nam ac si aliquis quaereret. In quo ascendes? Ero (inquit) similis altissimo.

Satanam suum ipsius mendacium & ceteris angelis praedicasse, persuasissetq; nonnullis, vt se pro deo haberent.

CAP. XI.

Quomodo hoc autem fieri possit, nisi ipsorum consensu angelorum? Vt igitur in rem pro cedere, quod apud se habebat huiusmodi consiliu, coepit praedicare semetipsum omnibus angelis, confidens vt erat plenus sapientia, quod efficacia haberet ad persuadendu, vt crederetur sibi dicenti. Ego feci memetipsum, deus ego sum. Qualescunq; sunt illae linguae angelorum, nimiru constat eum hoc de semetipso praedicasse, quod in eum propheticae scripturae veritatis testatae sunt. Nec vero vtrunq; sed magna scientiae, qua plenus erat, arte, praedicabat omnibus angelorum coetibus, deum se esse. Quid enim aliud, per illud innuitur, quod loco supra memorato, inter cetera quae dominus dicit, contra eum sub nomine Assur: Flumina eius (ingit) manabunt in circuitu radicium eius, & riuos suos emisit ad vniuersa ligna regionis, & multiplicata sunt arbusta eius, & eleuati sunt rami eius praequis multis. Riuos namq; suos emisit ad vniuersa ligna regionis. Quia sapientia sua multam effundendo, vniuersas angelorum multitudines circueuntes, & in sententia sua deducere laborauit, vt apud illos tanquam altissimus haberetur, & adoraret vt deus. Et eleuati sunt rami eius praequis multis, quia maior q̄ erat, coepit haberi apud maximam partem angelorum, praequis multa sapientia, qua se commendauit, de quibus post alia qua sic dicit. Et aemulata sunt eum omnia ligna voluptatis, quae erant in paradiso dei. Norandae, quid

quid vel qualiter dixerit, quia non ait, & aemulata sunt eum omnia ligna regionis, sed aemulata sunt eum omnia ligna voluptatis. Et misit quidem riuos suos ad omnia ligna regionis, sed aemulata sunt eum tantummodo omnia ligna voluptatis. Quia cunctos quidem angelos per suam sapientiam decipere, & ad suum fauorem deducere tentauit. Sed aduati sunt ei tantummodo spiritus illi, qui gloriam suam quaerebant, non dei. quos delectabat feruere potius creaturae, quam creatori. Ita esse vel maxime liquet ex eo, quod tandem dicitur ei. Ecce deductus es cum lignis voluptatis ad terram vltimam, in medio incircumforu dormies cum his qui interfecti sunt gladio.

Satanam neminem creationis & conditionis suae conscium putasse, ideoq; nullius contra se testimonium veritum fuisse.

CAPVT XII.

Quem putaret posse esse ex omnibus angelis, qui dicente ipso. Ego creatura dei non sum ego a nullo factus sum, sed ego feci memetipsum, obuiaret & diceret. falsum tu loqueris? Quem timeret posse inueniri testem dei, qui testificaretur, & diceret. ille te fecit. Verus nanque ille testis est, & certus, qui quod vidit & audiuit, hoc testatur. At vero cunctorum spirituum siue angelorum nullus vidit, vel audiuit, quando illum fecit deus. Nullus quippe ex omnibus ad huc fuerat conditus, omnes minores sunt, hic primus erat. Testatur hoc ipse deus, quod ad beatu Iob illum mirabiliter describens. Ipse (inquit) principium est vitarum dei. Eliphaz quoq; Themanites, dum de eodem iusto viro nimis male sentit, putans eum contra deum superbere & imitari linguam blasphemantium. Nunquid (ait) primus homo es tu, & ante colles formatus? Idem enim est ac si diceret. Sic eleuat te cor tuum, & sic tumet contra deum spiritus tuus, vt imitari videaris. Adam qui superbiae spiritu deceptus, perijt, imo & diabolus qui ante colles, id est, ante ceteros angelos formatus, contra creatorem superbiuit. Cum igitur nullum haberet ex omnibus angelis conscium suae creationis, qui dicere posset (ego vidi vel audiui, eo qd primus ipse conditus fuerit) quem putaret stare posse contra te testem dei. Quis reuelaret faciem indumenti eius? & in medium oris eius quis intraret? portas vultus eius quis aperiret? Nimirum arbitratu eius nullus erat qui posset eum arguere esse mentitum, & conditionis eius proferre iudicium.

Solius verbi dei testimonio conuictum Satanam, & eiusdem verbi dei testimonium non latuisse ceteros spiritus.

CAPVT XIII.

Sed ecce in principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum, hoc erat in principio apud deum. Hoc verbum, hic deus testis esse debuit, & testis esse potuit verus idoneus, quod Satanus ille falsus esset, quod mendacium loqueretur. Nam ipse est super omnes, ipse ante omnes, & quod vidit & audiuit, hoc testatur. Quid autem non vidit, aut quid non audiuit, qui omnia vidit cum fierent? imo omnia vidit & audiuit anteq; fierent. Nam omnia per ipsum facta sunt, & quod factu est in ipso, vita erat. Vidit ergo illi quoq; angelu summum cum fieret, vidit & audiuit anteq; fieret, & idem per ipsum factus est. Proinde poterat testari de illo superbo, qd esset falsa locutus, qd esset factus vel creatus. Cui itaq; riuos suos emitteret (vt supra iam dictum est) ad vniuersa ligna regionis mitteretur. Contra, verbum hoc fons viuus & verus qui apud dei erat, iuxta illud. Quonia apud te est fons vitae. Mitteretur (inquam) ad irrigandum eadem ligna regionis, id est, ad instruenda spirituum agmina cognitione veritatis. Talis namq; fons est hoc verbum, vt sit etiam lumen cordium illuminans oculos mentis ad illuminandum & videndum, non solum quae praesentia, verumetiam quae praeterita & quae futura sunt. Vnde cum dictum esset, quod praemisimus. Quonia apud te est fons vitae, continuo subiunctu est. Et in lumine tuo videbimus lumen. Huius rei sufficiens habemus experimentu in hominibus sanctis, ad quos factu est verbum domini, qui & proinde videtes dicti sunt, quia in isto lumine sic videntur lumen, vt cum eatenus fuissent nonnulli ex ipsis homines sine literis, imo pastores, vt Amos & David, repente fierent literati, & prudentes eloquij mystici, & interpretes caelestium secretorum miri & magnifici. Nonne etiam homines huiusmodi inter cetera quoq; conditione & praesumptio nem viderunt illius Satanae? id est, aduersarii, quae & descriperunt per figuras & tropologias mirabiles, nunc sub nomine Pharaonis, nunc sub nomine Assur, nunc sub nomine principu Tyrj, ceterorumq; superbioru principu huius seculi, qui illi sunt imitati. Itaq; salte secundu exemplu huiusmodi prophetaru huius verbi dei perspicui nobis sit, quia electi angeli per infusione eiusdem verbi fuerunt, nec quasi incerti senserunt, sed claro lumine viderunt illud quod erat praeteritum, scilicet & quod sicut ipsos iuniores ita fecisset vnus deus illu primu. Hoc erat verbum, & fidele verbi testimoniu verbi quod erat deus, qui non in incerto quicq; loquit, sed quod vidit & audiuit, hoc testatur. Testimoniu eius spirituum pars quaedam accepit, pars quaedam non accepit. Pars quae testimonium eius accepit, signauit, quia deus verax est, dicens. Videte quod ego sum solus, & non sic alius deus praeter me. Et Satanus ille mendax est, qui dixit. Deus ego sum, & in cathedra dei sedi, & meus est fluuius, ego feci memetipsum, & cetera huiusmodi.

A iij Partem

Ezech. 31.

Iohan. 3.

Iob 40.

Iob 11.

Soli verbi dei testimonium perhibet veritati. Iohan. 3.

Iohan. 2.

Psal. 10.

Verbu dei. Fons. Lumen.

Prophetae, cur videtes.

Apostoli & prophetae illiterati.

Iohan. 2. Deute. 32. Ezech. 28. 29.

Partem spirituum, superbia & inuidia deprauatos, testimonium verbi dei non recepisse, partem humiles & obedientes in veritate perstitisse. CAP. XIII.

PARS quæ testimonium eius non accepit, sic est inexcusabilis, vt ille idem princeps & pater mendacij, qui cõtra propriã conscientiam mentitus est, dicendo, se esse quod nõ erat, negãdo se esse quod erat. Nihilominus nanq; & ipsi oēs scire poterunt, verũ esse verbi dei testimoniu, sed rebelles luminis, i. eidẽ verbo extiterunt propter superbiam, seu propter inuidiam, cuius videlicet superbia siue inuidia nunc vsq; prouerbiũ vñtatu est. Ob derogationem meliõs semper fauere peiori. Hoc illi spiritus qui dicuntur & sunt maligni, sine dubio fecerunt. Inuidentes nanq; meliori, imò soli bono creatori, malum & mendacem Satanam, id est, aduersarium eius suis fauoribus extulerunt, testemq; eius, Verbum eius oderunt & repulerunt, vtpura quorũ secundũ exemplum maligni quocq; homines eidem domino deo dicere soliti sunt. Recede à nobis, scẽtiam viarum tuarũ nolumus. Talium spiritũũ maxime iudæi imitatores fuerunt, de quibus non recipientibus testimoniu suum, ait idipsum dei verbũ. Nunc autem & viderũt & oderunt, & me & patrem meũ. Superbia atq; stulticiam illorũ quidã pulchre declamauit, cum pramississet. O Israel q̃ magna est domus dei, & ingens locus possessionis eius, magnus & non habet consumptionem, excellens & immensus, ita subiunxit. Ibi fuerunt gigantes nominati illi, qui ab initio fuerunt statura magna, scientes bellũ. Non hos elegit dominus, neq; viam disciplinẽ inuenirẽt, propterea perlerunt, & quum nõ habuerunt sapientiã, interierunt propter suã insipientiã. Profecto superbiam illorũ nomine gigantũ congrue signauit. Insipientiam autẽ proprio vocabulo expressit. Magnitudinẽ quoq; immanitatem rebellionis eorũ, qua contra veritatẽ rebellaerunt miro modo, tam proprie q̃ breuiter exposuit, dicendo, scientes bellũ. Porrò sanctorũ spirituum, qui (sicut iam dictũ est) verbi dei testimoniu acceperunt, sapientiã, humilitatẽ, atq; obedientiam subinde pulcherrimẽ expressit, dicens. Stellæ autẽ dederunt lumen in custodijs suis, & lætate sunt, vocatæ sunt, & dixerunt, assumus. & luxerunt ei cum iucunditate. Deinde contra principem illum malignorum, qui dixit. Deus ego sum, veraciter intulit dicens. Qui fecit illos hic deus noster est, & non æstimabitur alius ad illum.

Satanam propter testimonium verbi a deo damnatum, a sanctis angelis gladio verbi dei debellatum, & a celo reiectum esse. CAP. XV.

IGITUR quia gigantes erant, quia scientes bellum erant, id est, quia superbi erant, & tota intentione creatori rebellabant, decebat eum qui fecerat eos vt tam contra ipsos quam contra principẽ eorum, æquam proferret sententiam, & ostenderet in illis fortitudinem suam. Sententiam ipsam nomine gladij, loco superius memorato per prophetam cõtra Assur designat, cum dicit. Cui assimulatus es, nõ in clypeo atque sublimis inrer ligna voluptatis? Ecce deductus es ad terram vltimam, in medio incircuncisorum, dormies cum his qui interfecti sunt gladio. Eandem sententiam damnationis, licet illic per gladium intelligi, cũ dicitur in Apocalypsi de bestia quæ de mari ascendit, quia habet plagam gladij, & vixit. Plagam nanq; gladij habet bestia, & viuuit, quia sententiã damnationis diabolus in celo accepit, & adhuc superbit, ac semet ipsum defendit. Itaque gladio percussus est cũ lignis voluptatis, id est, sententia verbi dei, damnatus est cum angelis sequacibus suis. Damnatus autem per iustissimum verbi dei iudiciũ, statim de celo proiectus est per ministerium sanctorum angelorum, victoriæ verbi dei militantium. Sed quæ vel qualia fuerunt vel sunt arma, quibus illi spiritus in illo prælio vsi sunt? Non vtique arma materialia fuerunt, sed omnis armatura eorum fuit & est ipsum dei verbum. Ipsum (inquam) dei verbum rebellibus illis spiritibus vim suam per angelos sanctos intentas per semetipsum perficit victoriam. Ignis quippe est dei verbum, id est, sic intolerabile impijs, spiritibus malignis, vt est infirmis corporibus ignis visibilis. Hinc in parabolis scriptum est. Omnis sermo dei ignitus clypeus est sperantibus in se, & Psalmista dicit. Ignitum eloquium tuum vehementer. Item, sicut fuit cõtra a facie ignis, sic pereant peccatores a facie dei. Igitur non qualibuscunq; armis diabolus, & angelos eius debellauerunt sancti angeli, sed igne ardente, in ipsis nanque est verbum dei. Etenim ignis iste intolerabilis quidem est impijs & odientibus se, sed blandus & suavis est pijs & diligẽtibus se. Idcirco apud prophetam supra memoratum angeli sancti lapides dicuntur igniti. Sic enim scriptum est. Et posuit te in monte sancto dei, in medio lapidum ignitorũ ambulasti. Et subinde ait. Et peccasti, & eieci te de monte sancto dei, & perdidisti te, õ Cherub protegens, de medio lapidum ignitorum.

De eo quod in Psalmis scriptum est: Tu terribilis es, & quis resistet tibi, extunc ira tua? CAP. XVI.

EX eo satis liquet, q̃ veraciter Psalmista dicat. Tu terribilis es, & quis resistet tibi, extunc ira tua: qd idẽ est, ac si dicat. Nõ ex quo quisq; peccat, sed ex quo tibi resistit peccator (q̃d ille primus

primus sect) ira tua vim suam exercet, cui resistere nemo potest. Et quis recte considerans tam terribilis dei non pertimescat irã. Ille qui videbatur sibi fortissimus sic inter angelos, quorum volebat esse dominus, quasi cæra, vel tanq; stipula inter flammam inualidus est inuentus. Quis hoc in laudẽ verbi dei nõ admiretur? Consideret diligentius litera prophetalis, quomodo in eũ declamat. Præmiserat, dicens. Omnis lapis pretiosus operimentũ tuũ, sardius, topazius, iaspis, chrysolitus, onix, berillus, saphyrus, carbunculus & smaragdus. Post hæc ita subiunxit. Repleta sunt interiora tua iniquitate, & peccasti, & eieci te de monte dei, & perdidisti te õ Cherub protegens de medio lapidũ ignitorum. Nouẽ pretiosos lapides, per quos nouẽ angelorum intelligimus ordines, quos velut operimentũ sibi vsurpabat ad ornatũ & obsequiũ suũ, lapides ignitos appellauit. Nonne hæc dicendo, mirabilẽ euentũ prædicauit? Velut quis latro vel prædo palliũ vel tunicã rapiat & induat, statimq; in lorica siue thoracẽ ignitã conuertatur illi. Verẽ igitur tu terribilis es deus, & nemo resistit tibi. Nã vbi resistere tibi quis audeat, extunc ira tua, quæ nõ potest portari. Ille tam magnus, tam robustus, dũ a facie tua effluxit, sicut fluit cæra, a facie ignis, terribiliter in semetipso expertus est, & omnibus pro experimẽto sufficit, q̃ tibi nõ nõ resistere possit. Veruntamen cum legimus vel audimus, extunc ira tua, seu quodlibet aliud eiusmodi, nõ intelligimus, nec intelligere debemus de deo impassibili, quod in eũ cadant motus animi, qui signatur vocabulo iræ vel furoris. Ipse nanq; suavis semper in tranquillitate omnia disponit, sed creatura corrupta, suõq; vitio turbata, ipsam creatoris suauitatẽ atq; tranquillitatẽ malè & pœnaliter sentit. Inde est, quod vno eodemq; tẽpore vel momento, & lapides super praedictos, qui incorrupti sunt, illustrat, & nõ vrit, & aduersarios illorũ vrit, & nõ illustrat, q̃ sunt corrupti, & a natura bona degeneres. Hoc licet satis per semetipsum intelligibile sit omni sensato homini, iuuat tamen adhuc per notam similitudinem indagando melius intueri.

Pulcherrima similitudine declarat, motus & affectus animi in deum non cadere, sed eum immutabilem esse. CAP. XVII.

ECCE quempiam lapidem lucidum ex clarissimis lapidibus eiusmodi, qualium vocabulis in propheta (vt iam dictum est) dominus deus nouem ordines angelorum significauit. Ple- rumq; dum libet atrollis in faciem solis sereno celo fulgentis, statimq; lapis idem in paruum sui quantitate magni solis concipit imaginem, supponis cõtinuõ materiam per aridam ignium escam. Nonne vnus idemq; splendor solaris, & in lapide radium ignis innoxium, & in materia iam dicta tactu molestum traicit incendium? Vnus idemq; ignis & in lapide radiat, nec vrit, & in esca sumat, & vrit. Non ergo mirum, quod deus noster, qui (vt ait Apostolus) ignis consumens est, simul vno eodemq; actu, sanctos angelus sic ignitos reddit, vt ipsorum pulchritudo & delectatio sit, & aduersarios suos sic attingat, vt consumantur pœnaliter afflicti. Itaque & perdidisti te (inquit) õ Cherub protegens de medio lapidum ignitorum, subauditur, quia tu illo- rum ignem suscipere non potuisti. Tua nanq; superbia, & illorũ humilitas, ita sunt contraria contrarietate naturalis, vt quod illis gloria est, idipsum tibi pœna sit. Sciendum interea, quia quocunq; se verrat, pœnam suam secum portat, & plaga ignis ignitorum lapidum, qua semel est fulminatus, intrinsecus in ipso perseverat. Hæc eius pœna ex illis domini dictis ad beatum Iob (saluo sacratiore intellectu) valet intelligi. De ore eius lampades procedunt sicut tẽdæ ignis accensæ, de naribus eius procedit fumus sicut ollæ succensæ, atq; seruens halitus eius prunas ar- dere facit, & flamma de ore eius egreditur. Interim ergo donec veniat dies vniuersalis iudicij, quo in ignem æternum, qui paratus est ei & angelis eius, præcipitabitur cunctis vidẽtibus, iam habet pœnam incendium fulminis, quo fulminatus de celo cecidit, & nihil sic timet, quàm fulmen verbi dei, nihil habens virum, vt subsistere possit vbicunq; illud lenserit, in corde vel ex corde & ore hominis, siue angeli verbi eiusdem dilectionem habentis.

Ex illo certamine, quo diabolus victus est, quendã de principibus militiae celestis, & principatũ & in clypeo nomine retulisse, vt id dicatur Michael. i. quis sicut deus. Cap. XVII.

EX illo certamine magno & mirabili, pulchro nomine & honore donatus vnus & primus de militiae celestis principibus gloriose redijt, nomine videlicet, vt exinde vocaretur Michael. Honore non solum angelorum, verumetiam hominum habentium dei verbum ipse sic princeps. Sic enim Daniell de illo ab alio angelo dictum est. Et ecce Michael vnus de principibus primis, venit in adiutorium meũ. Item, veruntamen annuntiabo vbi quod expressum est in scripturis veritatis, & nemo est adiutor meus in omnibus his, nisi Michael princeps vester. Itemq; post aliqua. In tempore autẽ illo, consurget Michael princeps magnus, qui stat pro filijs populi tui, & veniet tempus, quale nõ fuit ex eo, quod gentes esse coeperunt, vsq; ad tẽpus illud cũ dicitur. Qui stat pro filijs populi, loquens illi, cuius populo soli creditum & notum tunc erat verbum dei, dicitq; ei. Princeps vester magnus. Profecto constat, quia princeps est omnũ, vsq; ad finem seculi, qui verbum dei credunt, & confitentur. Et hoc honore vel principatu donatus est, ex quo contra diabolus dicentem, Deus ego sum, restitit, vt diceret. Quis sicut deus, & vin-

Iob 1.

Iohan. 15.

Baruc. 3.

Baruc. 5.

Ezech. 31.

Apoc. 19.

Arma po- puli dei.

Verbũ dei ignis.

Prouc. 30.

Psal. 118.

Ezech. 28.

Psal. 75.

Ezech. 28.

Affectus quo modo tribuitur deo.

Deus semp immutabilis.

Hebr. 12.

Ezech. 28.

Iob 42.

Matth. 23.

Michael. Deute. 10.

Daniel. 22.

& vincendo illum probavit, quia nullus est alius sicut deus. Hinc (vt iam dictum est) nomine quoque est donatus, vt Michael vocaretur. Michael namque interpretatur, quis sicut deus. Iste, & tunc in celo victor effulsit, & nunc in ecclesia, quae ad coeli tendit. Vnde & ipsa caeli dicitur, quia caelestem vitam ducit, eundem antiquum hostem vincit. sicut mystica Apocalypsis continet scriptura. Et factus est (inquit) praelium magnum in caelo. Michael & angeli eius pugnant contra draconem, & draco pugnat, & angeli eius, &c. Magnus igitur princeps iste est, princeps belli diuini. Verbum autem dei belli eiusdem virtus est. Nam quia verbum ipsum Satanam illum, & tunc in caelo tanquam deus elisit, & nunc caro factum in hoc mundo fortem eundem tanquam fortior alligauit. Inde archangelus iste cum angelis suis pugnat, & tunc illum de caelo proicere potuit, vbi dicebat. Deus ego sum, & sedi vel sedebam in cathedra dei, & nunc eundem de templis vel delubris idolorum, vbi a nobis gentibus colebatur, prorahere preualuit, pugnando contra illum, non solum cum angelis suis, verum etiam cum hominibus sanctis, maximeque pijs martyribus Christi, quibus mori vicisse fuit.

De eo quod dictum est ad B. Iob. Quis dimisit lapidem angularem terrae, cum me laudarent simul astra matutina, & iubilarent omnes filij dei.

CAPVT XIX.

Iob 38.

Itaque proieceto illo, laudauerunt & iubilauerunt angeli sancti, participes cum Michael, & cooperatores victoriae verbi dei, sicut ipse deus & dominus ad B. Iob loquens, pulchre innuit. Praemisso namque. Vbi eras quando ponebam fundamenta terrae? Indica mihi, si habes intelligentiam? quis posuit mensuras eius, si nostrae? vel quis tetendit super ea lineam? super quo bases illius solidatae sunt? ita subiunxit. Aut quis dimisit lapidem angularem eius, cum me laudarent simul astra matutina, & iubilarent omnes filij dei? Equidem si futurorum prophetia in verbis istis attendimus, spiritalis terrae, id est, sanctae ecclesiae positio, dimensio, atque solidatio vultur intelligimus, cuius lapis angularis est Christus, sicut docet beatus papa Gregorius. Verumtamen si praeteritorum narrationem attendere placet, quia reuera deus huius terrae, quae calcamus fundamenta posuit (quod mirabile est) super nihil, & bases eius. i. firmitate eius solo precepto suo solidauit. Lapis alius, scilicet Satanus, erit intelligendus lapis terrensus, i. princeps huius mundi. Nam de isto sine dubio superius idem Iob assumpta parabola, dixit. Lapidem quoque caliginis & vmbrae mortis diffusit torrens a populo peregrinante, eos quos oblitus est pes egentis hominis & inuios.

Iob 38.

Terra noua.

Iob 38.

Lapis caliginis. Zacha. 4.

a. Cor. 3.

Iob 38.

Haud dubium, quin eo loco lapis Satanus ille debeat intelligi lapis caliginis, vt pura nihil habens de illuminatione septem oculorum, quos in alio lapide Zacharias propheta vidit. Lapis (inquit) caliginis & vmbrae, non qualiscumque, sed vmbrae mortis. Istum lapidem diuidit torrens iudicij diuini a populo peregrinante, vt videlicet non obscurer, non sua caligine inuoluat eos, qui in hoc mundo peregrinos se esse nouerunt, qui manentem ciuitatem hic non habent, sed futuram inquirunt. Diuidit ab eodem populo cum eiusmodi lapide, etiam eos quos oblitus est pes egentis hominis, & inuios, id est, oes homines impios, quos propter incredulitatem ipsorum oblitus est, & dereliquit pes egentis hominis. i. gratia Iesu Christi, qui cum diues esset, propter nos pauper factus est. Dereliquit (inquit) vt pura inuios, quia noluerunt parare, vel parari apud se via domino. Lapis itaque durissimus ille hostis, lapis terrae angularis. i. superbus princeps huius mundi, recte valere intelligi. Et illum deus reuera dimisit. i. deorsum misit, nec alius nisi deus demittere potuit. Cum igitur demisisset illum, laudauerunt (inquit) simul astra matutina, & iubilauerunt omnes filij dei. Quod dixerat, laudauerunt astra matutina, repetit dicendo, Et iubilauerunt omnes filij dei, videlicet, sancti angeli, qui dum in gloriae claritate persistunt, recte dicuntur astra matutina, id est, angeli lucis. Angeli habentes charitatem, & cognitionem dei, quae tunc illis peruenit ruina diaboli clarius illuxit.

De eo quod dictum est ad eundem beatum Iob, Potestas & terror apud eum est, qui facit concordiam in sublimibus suis.

CAPVT XX.

Iob 38.

Iob 24.

Iob 25.

Vale autem putamus huius laudationis, vel iubilationis initium fuisse? Quid pulchrius, eo quod sonat ipsum nomen Michael? Quid ad tonandum laudem sonorius, quam istud. Quis sicut deus? Nimirum res ipsa ferebat, vt sic insonantes laudarent, atque iubilarent, quatenus in ipso laudis & iubilationis exordio victum illum, stultitiae magnae redarguerent, qui sibi videbatur esse sicut deus, & verum, & solum deum dignè magnificarent, quod ei similis esse non possit alius. Simul astra illa matutina laudabant, simul omnes illi filij dei iubilabant. Simul (inquam) videlicet, quod illa victoria, magnam cum diabolo & angelis eius excluderet discordiam, magnam omnibus relictis illis beatis spiritibus fecerat concordiam. Ablatum erat de coetu illorum omne scandalum. Hinc est illud ad beatum Iob. Potestas & terror apud eum est, qui facit concordiam in sublimibus suis. Planè veraciter dictum, sed non bene, neque competenter illatum. Nam quia dixerat idem sanctus Iob in fine sermonis. Quod si non est ita, quis potest me arguere esse mentitum, & ponere ante deum verba mea? Vnus amicorum eius, qui omnes de illo sermones nimis male sentiebat, putans eum hoc dixisse per nimiam mentis superbiam. Potestas (inquit) & terror est apud eum, qui facit concordiam in sublimibus suis, ac si diceret. Ille te potest arguere esse mentitum, qui

terribili-

terribiliter potuit arguere diabolum, & defecto illo pro eo quod in sublimibus suis faciebat discordiam, indissolubilem in eisdem sublimibus fecit concordiam. Potestas (inquam) & terror apud eum est, sicut ex illo, & ex omnibus superbis comprobatum est, & ex tempore qui propter superbiam percussus, & omnibus bonis spoliatus, nunc in sterquilino sedes. Male quidem (vt iam dictum est) & incompetenter ille dixit. Quia contra virum simplicem, reum, deum timementem, & a malo recedentem dixit, sed nihilominus bona & vera sententia, quae recte dici potest contra traquempiam, qualem illum esse putabat. Cum igitur dicit, quia simul astra matutina laudabant siue iubilabant, magnam insinuat exclamam esse discordiam, magnamque factam in caelo cadente diabolo concordiam. Non leuiter est hoc sentiendum, quasi aduersarius ille, in illa tanta multitudine spirituum paruum discordiae fecerit tumultum, dum se mendaciter deum vellet haberi contra verum deum & viuum.

Satanam non statim, vt conditus est, cecidisse. CAPVT XXI.

EI qui opinione illa praerentis est, vt eundem Satanam cecidisse putet statim vt conditus est, non apparet, non accedit ad cor, vt sentiat, magnum illum fuisse diabolicae seditionis & discordiae tumultum, licet magnas esse iras demonum, magnum e contra zelum bonorum, & non ignoret sanctorum angelorum. Prius ergo sciendum est, cum non cecidisse statim vt conditus est. Sic enim in eum per prophetam supra memoratum dictum est. In medio lapidum ignitorum ambulasti, perfectus in vis tuis a die conditionis tuae, donec inuenta est iniquitas in te. Profecto dicto huiusmodi, a die conditionis tuae, donec inuenta est iniquitas in te, sensum siue opinionem illam non admittit vbi dicit, vel putet quis, quod vbi conditus est ille, statim ceciderit. Consequetur etiam illa suspitio, vt posset suspicari, quia qualis idem nunc est, scilicet malus, talis a deo conditus est. Nunc autem & innocentem & rectum illum fuisse conditum, & non parua mora permansisse in medio angelorum sanctorum, praesens sermo conuincit, dum ita praemittit. In medio lapidum ignitorum ambulasti perfectus in vis tuis. Ac demum subiungit. A die conditionis tuae, ac deinde, donec inuenta est iniquitas in te. Diem conditionis non sic accipimus, vt nunc cursum & recursum solis, quia necdum erat sol iste visibilis, sed melius exprimus non potuit sensus prophetae, vel dei ad hominem loquentis. Non ergo putandum est, quod conditus statim ceciderit, imò istud verum est, quia primum conditus, & tunc demum positus est in illo paradiso caelesti. Sic enim ibidem scriptum est. In die (inquit) qua conditus es, foramina tua praeparata sunt, tu Cherub & extensus protegens, & posuit te in monte sancto dei. Sed & illud datur intelligi, quod non statim in initio peccati de caelo proiectus fuerit, sed ipsum quoque experit patientia dei. Ipse autem secundum duritiam suam & cor impeniens iram sibi traxit. Cum enim praemissum fuisset, donec inuenta est iniquitas in te, statim subiunctum est. In multitudine negotiationis tuae repleta sunt interiora tua iniquitate, statimque & peccasti, ait & tunc demum. Et eieci te (inquit) de monte dei. Tria haec sunt incrementa peccati, quae in hominibus quoque tandem iustum consequit iudicium dei. Primum, iniquitate mente concepit. Deinde ipsam iniquitatem non semel aut vno actu, sed multipliciter adimplet. Deinde opera iniquitatis defendendo peccare. Itaque quia & inuenta est iniquitas in te, & multitudine negotiationis tuae repleta sunt interiora tua iniquitate, & peccasti, non parua intelligitur mora in iniquitate illius peccatoris antiqui, ad instruendos electos angelos, vt scirent iustum esse iudicium dei, videntes illum peccatorem, quod esset incorrigibilis.

Satanam in sublimibus dei pacem turbasse. CAPVT XXII.

IGitur in sublimibus dei discordiae tumultus grandis extitit inter magnas iras demonum, magnumque & bonum zelum spirituum bonorum. Nimirum vt hoc animaduertamus, scilicet quod in sublimibus dei nimirum pacem turbauerit. Idcirco sub nominibus arguitur hominum, qui terram turbauerunt, videlicet Assur, Pharaonis, regisque Tyri, & Nabuchodonosor regis Babylo- nis, diciturque illi. Nunquid iste est vir qui conturbauit terram, qui conculcavit regna, qui posuit orbem desertum, & vrbes eius destruxit? Item. Tu enim terram disperdisti, tu populum occidisti, & caetera huiusmodi. Alioquin si non secundum horum similitudinem de ipso est sentiendum, quod ita turbauerit angelos per semetipsum, sicut turbauit gentes per talium superbas hominum, tyrannidem in populis arripientium, vt quid nominibus & rebus gestis denotatur illorum? Non ergo dubium, quin iam tunc propter illam moram fuerint virtutes caelorum, quae & ultimo iudicio contra eum mouendae sunt. Motus ille quantus fuerit, vt tandem rueret ille de caelo proiectus, ipse qui proiecit illum deus, dei verbum breuiter innuit dicens. Videbam Satanam sicut fulgur de caelo cadentem. Quomodo cecidit fulgur? vtiq; motis atque collisis nubibus cito cum fragore, id est tonitru, vt concurri machina caeli, & terra tremere videat. Tunc fulgur excussum breui luces, statimque disperet. Itaque dicit, sicut fulgur, mirandum innuit motum virtutum caelestium, magnumque praellium angelorum Michaelis principe contra illum, magnumque super haec omnia verbi omnipotentis, quod ipse est tonitruum, & excutiendum illum, vt de caelo caderet cum yana luce sua, protinus extinctus esset miser,

Quando ceci- derint ange- li.

Ezech. 28.

Ezech. 28.

Roma. 2.

Ezech. 28.

Incrementa peccati.

Esai. 14.

Luca 10.

miser, eoque projecto, serenitas pacis caelo rediret. Notum est, cur ita dixerit, cur ita taliter illius satanae mentionem fecerit, videlicet propter gaudium inconsultum discipulorum septuaginta duorum, quos ipse miserat, quicquid reuerſi, Domine (inquiunt) etiam daemonia subiiciuntur nobis in nomine tuo. Idcirco tale illis obiecit ut cauerent exemplum, ne & ipsi per vanam gloriam seducti exciderent, & abirent retrorsum.

Quod Christus, cum diceret: Videbam satanam cadentem, se non solum hominem esse, verum etiam verbum patris ab aeterno fusse insinuauerit. CAP. XXIII.

Simulq; haec dicens, antiquitatem suam paucis credulo auditori suauiter insinuat verbis. Quam enim antiquus est, qui illud videbat? Nimirum secundum, hominem qui videbatur, cum haec diceret, paulo plus q̄ triginta annoru erat. Porro longe ante triginta annos, imo ante omnes annos, & ante creationem solis, cuius circuitus annu efficit, satanas ille cecidit. Igitur qui illud videbat, longe ante suae carnis annos erat. Et verum est, nam in principio verbum erat, in principio verbum deus ipse erat. Sed & hoc attendendum, quia nec ita dixit, vidi satanam, sed videbam, ait, satanam de caelo cadentem. Recte quide dixisset, & verum esset dixisse, vidi, sed videbam verbum imperfecti temporis, quamuis praeteriti, plus continet, & maior sensum importat auri bene audienti. Deniq; vidi satanam de caelo cadentem, dicere posset Michael quoq; & quibus alius angelorum, quibus utiq; videntibus ille cecidit, nec solum videntibus, verum etiam cum illo praesentibus. At vero nullius eorum est dicere, videbam, sed tantum vidi cadentem. Hic solus est, qui non solummodo tunc vidit cadentem dum caderet, sed etiam videbat cadentem antequam caderet, sed & anteq̄ idem formaretur aut fieret. Fiebat namq; per ipsum, sicut & omnia per ipsum facta sunt, nec poterat deus verbum ignorare, quid de illo esset futurum, praesertim cum ipsum sit verbum quod homines facit prophetae, id est, praeficiis futurorum. Hoc plane sciendum & consistendum, quia dum fieret ille angelus, dñs formaretur ille lapis magnus, & prepararentur foramina eius, sicut in eum per prophetam dicitur. **Ezech. 28.** Aurum opus decoris tui, & foramina tua in die qua conditus es preparata sunt. Cui, inquam, prepararentur foramina eius, videbat verbum deus, q̄ in eisdem foraminibus ligaturas auri non esset reepturus lapis rebellis & durissimus. Hoc vt manifestius dictum sit, dum ingenio, intellectu, memoria, pleniq; & perfecta rationalitate magnifice insigniretur, videbat verbum deus, quod creatoris sui dilectionem, qua ad illum solum deberet astringi, nullo modo esset reepturus. Melius ergo & magnificentiùs videbam, ait, cadentem, subauditur, etiam antequam caderet. Nam angelorum quoque posset quibus dicere, vidi cadentem, & subaudiretur, dum caderet. Ad summum & illud inferre libet, quia solus iste videbat, securus sui. Angeli autē viderunt in magno terrore positi. Sic enim ad beatum Iob dicit ipse dominus. Cū sublarus fuerit, timebunt angeli, & terribi purgabuntur.

Questionem, quare deus satanam, cum malum fore sciret, creauit, soluit, iustitiamq; dei irreprehensibilem defendit. CAPVT XXIII.

Dicat aliquis, si iam tunc videbat cadentem, quare illum tam magnifice formabat, quare foramina eius tam diligenter preparabat? Si quae res ista mouet, idem illi quod de Pharaone dictum est, de illo quoq; satana respondendum est. Quia in hoc ipsum excitauit te, vt ostendam in te fortitudinem meam, vt annuntietur nomen meū in vniuersa terra. Hoc audiens fidelis animus, qui de domino in bonitate sentit, non suspicatur, quod eundem Pharaonem malum esse voluerit, vel malum esse fecerit deus, sed ita intelligit (in hoc ipsum excitauit te) Vel sic, vt alibi legitur (Posui te) aclic diceret, Regem feci, vel esse volui te. Longe enim aliud est, se-
Exod. 9. cisse hominē malum, & aliud, hominem qui malus erat, excitasse & subleuasse in regnum. Quod malus est homo, a semetipso sit, quod autem cum sit malus, in regnum ascendit, dei ordinatio ne sit, aliquando propter peccata populi, aliquando propter probationem, vt manifesti fiant electi, aliquando propter declarandam & amplificandam gloriam & laudem nominis dei, vt prosit auditoris per interitum illorum cognouisse omnipotentiam dei, quod manifestē de illo Pharaone vox praedicat diuina. In hoc ipsum (inquiens) posui te, vt ostendā in te fortitudinem meam, & narretur nomen meum in vniuersa terra. Quid aliud sana fides sentire debeat de illo satana, praesertim cum typus illius Pharaon fuerit, quod omnis sancta Christi nouit ecclesiae? Igitur & de illo rectissime dicas, quia cum sciret creator illum malum futurum cum faceret, vel priusquam eum faceret, sicut videbat, ita & damnabat malum. Et vt in illo ostenderet fortitudinem suam, magnum sapientem, speciolum (sicut iam superius ex propheta demonstratū est) fecit eum, & tanta praeceteris angelis illi consulit, qui malus sponte futurus erat, quanta nec Pharaon, qui similis illi dicitur, praeceteris hominibus habere potuit, qui priusquam in regē excitaretur, malus erat. Deniq; Pharaone aliquis homo in regno ipſius, & statura maior & sapientiae capaxior, & forma pulchrior esse potuit. Illo autē satana nullus ex angelis altior, sapientior aut spe-

aut speciosior fuit. Nam (vt supra memoratū est) omne lignū paradisi dei (ait deus ipse per prophetam) non est assimilatum illi. Veruntamen quia loquitur dominus. Nunquid nostri ordinem caeli, & pones rationem eius in terra? Nos super quaestione hac temperantes, cum Apostolo dicamus. O altitudo diuiciarum sapientiae & scientiae dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viae eius.

Vnde & quo diabolus proiectus sit, quali de caelo, qualem iam tunc in infernu ceciderit.

CAPVT XXV.

Factum est quod videbat veritas, cecidit satanas. Vnde cecidit & de caelo inquit. De caelo utiq; non suo, sed domini, quia nec saltem in caelo conditus fuit, sed postquam conditus est, positus fuit in caelo ab eo qui & caelum & ipsum condidit. Plana sicut homo non in paradiso factus fuit, sed postquam factus est, tulit eum factor eius, & posuit eum in paradiso voluptatis. Sic & illum non in caelo fecit, sed factum in caelo posuit. Vnde cum praemisisset, Aurum opus decoris tui, & foramina tua in die qua conditus es, preparata sunt, tu Cherub extensus & proregens. Tūc demum subiunxit. & posui te in monte sancto dei. Iure ergo de caelo cecidit, quia quod datum sibi erat caelum, rapinam arbitratus est, & per humilitatem non custodiuit. Vbi autem cecidit: putas in terram? utiq; in terram. Veruntamen non talem, vt nunc videmus eam. Tunc enim terra inanis erat & vacua, & tenebrae erant super faciem abyssi, imo & ipsa terra regebat aquis, nec a caeteris distincta erat elementis, chaos erat magnum, quod illic terrae nomine signatur, id est, non tantum vnum elementum, quod prius aridam, & deinde terram deus appellauit, sed tota quatuor elementorum moles confusa. O ergo miserum, non tamen miserabilem. Quanta enim ex beatitudine, in quantam miseriam cecidit: quantum ex diuitiis, in quantam paupertatem incidit? Nihil hic nisi abyssum inuenit, & tenebras super faciem abyssi. Non erant hic regna mundi & gloria eorum, quae aliquando domino Iesu ostendens, Si inquit, adoraueris me, haec omnia tibi dabo, quia mihi tradita sunt, & cui volo, do illa. Quid dico, regna mundi nondum erant: Sol & luna, stellae & lumen, & caetera omnia, quae cumque die fecundo, & deinceps facta sunt, nondum erant, sed tantum (vt iam dictum est) chaos, & super faciem abyssi caligo tenebrarum. Sciendum quippe, tres esse caelos, autoritate scripturarum. Primum & summum quod a principio creauit deus, quod est inuisibilis patria beatorum spirituum. Infimum vero, aërem istum qui caelum dici consuevit, vnde & dicuntur volucres caeli. Medium autem, firmamentum, quod die secundo deus fecit, caelumq; appellauit. Hoc caelum medium nondum erat factum, quando diabolus cecidit, sed erat factum caelum illud inuisibile, quae habitatio est sanctorum angelorum & hominum, semper lucens illis ex dei visione, Et hoc infimum caelum, scilicet aer, nihil habebat saltem corporeae lucis, sed tenebrae (inquit scriptura) erant super faciem abyssi. Isti duo caeli, medium & infimum, comparatione illius tertij, terra sunt, quia terrenis conspiciuntur oculis. Illud autem, quod terrenis non conspicitur oculis, priusquam immutentur per gloriam resurrectionis, dicitur caelum caeli. Iuxta illud Dauidicum. Coelum caeli domino, terram dedit filiis hominum. Nonne ergo iam tunc vlcq; in inferno respectu latitudinis illius domicilij sui quod dereliquit, respectu principatus sui quem non seruauit, & sub caligine tenetur vinculis aeternis, quemadmodum Iudas apostolus in epistola sua dicit. Angelos vero qui non seruauerunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in iudicium dei magni vinculis aeternis sub caligine referuauit. Petrus quoq; apostolus, 7. Petri. 2. idipsum confirmat his verbis. Si enim deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos in iudicium referuari.

Quare diabolus, quare satanas, & quare spiritus eius demones appellati sint. CAPVT XXVI.

Reste igitur ex eo vocabulum sortitus est, vt vocaretur diabolus, quod prius edidit per scripturam Dauid, loquens in spiritu. Constitue super eum peccatorem, & diabolus stet a dextris eius. Diabolus namq; hebraice deorsum fluens, siue clausus erga fultulo interpretat. Porro vocabulum, de quo iam dictum est, scilicet satanas, quod interpretatur aduersarius, cuius propter causam nominis cecidit, & factus est diabolus antiquior, scriptura libri Iob primitus edidit. Quodam (inquit) die cū venissent filij dei, vt assisterent coram domino, adfuit etiam inter eos satan. ex quo super bire coepit, ex eo satan est, scilicet dei aduersarius, & ex quo propter eandē superbiam proiectus cecidit, ex eo dicitur & est diabolus. Tunc namq; deorsum fluxit, & erga fultulo clausus est, quia videlicet in grande chaos cecidit, longē a sublimitate dei, & quasi in erga fultulo tenetur, dū in aere depressus impossibile sentit esse, vt rursus ascendat illuc vnde cecidit, imo futurum esse non ignorat, vt adhuc inferius praecipitetur, tradaturq; inferno inferiori, sc̄q; ad hoc in die iudicij referuari. Nec verò loco tantummodo deorsum fluxit, sed etiam intentione
B semper

semper deorsum fuit. Semper enim vilissima quæq; appetit, tam vilis nunc nebulo, quam gloriosus archangelus primum exiit. Quod perpendat qui potest, ex eo quod in scriptura sacra spiritus immundus nuncupari consuevit. Græcè quoq; diabolus idem sonat, quod Latine criminator siue accusator, & hic sensus veraciter pro causa duplici. Nam & omne crimen suum refert semper, & ab initio retulit in deum, se se iustum, deum verò audens dicere iniustum, & factis criminibus innocentiam accusat elektorum. Vnde & in Apocalypsi angelica voce dicitur. Proiectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante conspectum dei nostri die ac nocte. Angeli eius græcè dæmones, id est, scientes dicuntur. Præsciunt enim multa futura, vnde & solent responsa dicere aliqua. Inest namq; illis cognitio rerum plus quam infirmitati humanæ, partim subtiliori sensus acumine, partim experientia vitæ longissimæ, partim per dei iustum angelica reuelatione. Hi corporum aëreorum natura vigent. Ante transgressionem quidem cœlestia corpora gerebant, lapsi verò (vt iam dictum est) per superbiam, in aëream qualitatem conuersi sunt.

Quibus verbis nouem ordines angelorum, in prophetis figurati sint, & quod mali spiritus ultra resurgere non possint.
CAP. XXVII.

AT contra beati illi spiritus, qui in creatoris sui dilectione sua manserunt, & in veritate steterunt, venerabilibus ordinibus distincti, & splendidis nominibus merito sunt decorati, vt alij vocentur & sint angeli, alij archangeli, alij throni, alij dominationes, alij principatus, alij potestates, alij virtutes, alij Cherubim, & alij Seraphim. Isti nouem ordines angelorum, lapides illi sunt preciosi, sardius, topasius, iaspis, chrisolitus, onix, berillus, saphirus, carbunculus & smaragdus, quorum vt foramina, sic & tua præparata sunt, inquit, in die qua conditus es tu Cherub, extensus & protegens, sed non similiter vt isti, tu quoque in foraminibus tuis auri ligaturas recepisti, imò repulisti manum aurificis siue artificis dei. Qualis auri ligaturas receperunt Aurum est verbum dei, spiritus oris domini. Illo auro sic sunt ligati lapides preciosi, lapides igniti, vt in æternum stent in ordinibus suis, & nullus ex eis vnquam excidere possit. Hoc est quod psalmus canit. Verbo domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Ipsi sunt lapides, ipsi sunt cœli. Lapidibus, propter æternam stabilitatem, firmamq; æternitatem. Cœli, propter inhabitantem in eis sanctam trinitatem. Hęc est iam victoria verbi dei, quia contra principem malignitatis, ne cum illo caderent, sunt præuenti, & rementi per ipsum verbum, per quod & fuerat conditi. Et raptor qui illos rapere nitēbatur, comprehensus est, & ingentis ruinæ pcenas dedit. Compleuit in his quod voluit verbum deus, verbum quod dixit deus. Fiat lux, & facta est lux. & eodem verbo suo diuisit deus lucem & tenebras. Firmatum namq; est iudicium, & data est immutabilis sententia, vt diabolus & satanas lucis refuga nunquam amplius lux fiat, neq; vllus apostatarum angelorum eius ad consortium lucis, id est, sanctorum angelorum ultra resurgat.

Falli eos, qui opinantur, angelos ante cœlum & terram creatos.
CAPVT XXVIII.

Reuiter nunc respondere libet quorundam opinioni, qui opinantur, quod antequam cœlum & terra fierent, statim fuerint angeli. Et quid aliud respondendum est, nisi quod huiusmodi opinio, neq; scripturæ alicuius testimonium, neq; vllum rationis habeat firmitatem. Non enim ita scriptum est. In principio creauit deus angelos, sed, in principio creauit deus cœlum & terram. Deinde paucis interpositis, Terra autem erat inanis & vacua, & tenebræ erant super faciem abyssi, & spiritus dei ferebatur super aquas. Tunc demum subiunctum est, Dixitq; deus. Fiat lux, & facta est lux. Lucem hanc, angelicā esse naturam nonnulli doctorum, præcipueq; beatus Augustinus sentit, eiusq; sensui non solum ratio, verum etiam, quod maius est, scripturæ voluntas diligenter considerata valde consentit. Quod si quis dubitare voluerit, dicat ipse, cū locus cœli & terram nullus sit, angeli qui vtiq; locales sunt & circūscripti, quo in loco esse potuerint, si ante creationem cœli & terræ fuerant conditi? Quod si queritur, vnde sint facti, qui tam gloriosi sunt & splendidi? Responderi vtiq; potest, quod de aeris substantiis facti sint. Habent enim, & a doctoribus tacitum non est, eos habere corpora aërea, quæ tamen in sanctis angelis feliciter immutata sunt, vt dicantur & sint corpora cœlestia. Porro apostatæ angeli, ab illa felicitate lapsi, rursus in aëream qualitatem conuersi sunt, nec aeris illius puriora spatia, sed caliginosa ista tenere sunt permisi, qui eis quasi carcer est, vsq; ad diem iudicii. Nonnullos fortè hoc dicto contingit offendi, purantes non conuenire angelorum dignitari, vt de aërea substantia dicantur vel credantur facti, cum tamen firmiter teneant, vt necessarium est, verum corpus Christi de terrena substantia sumptum esse, quod super omnes angelos, & super omnes cœlos ascendit, & sedet nunc ad dexteram maiestatis in excelsis. Quis autem nesciat, terræ molem siue substantiam elemento aeris multo grauiorem siue inferiorem, multoq;

roque feulentiorē esse Terra namq; cæterorum quædam sex elementorum est: Quis rursus nesciat genus humanum de limo terræ formatum, in resurrectione ad societatem & equalitatem sanctorum peruenturum esse angelorum: namq; hominem ex eadem massa lesum Christum, vnam cū verbo in beata trinitate personam, sedere & regnare super omnes choros angelorum? Nihil igitur putet beatis angelis quis derogari, si dicantur facti esse de aere, dū regem & dominum ipsorum, quem ipsi adorant, consuet corpus habere de limo terræ. Ad summum, ruina spirituum apostatarum, quo (vt iam dictum est) de cœlo in aërem modo lapsi sunt, eodem modo cōuincit eos, quod natura de cœlo fuerint, sed aere inferiori deus illuc eos transfulerit, sicut hominem propter simile peccatum, sententia penesimili, licet multo clementiori comprehendit, scriptura dicente. Emisit eum dominus deus de paradiso voluptatis, vt operaretur terram, de qua sumptus est. A equum profectō iudicium, vt vterque, quia gratiam perdidit, in illud reiceretur, vnde existendi initium sumpsit. Hic in terram paradiso deterior, ille in aërem cœlo inferiorem. Veruntamen his nunc omissis, in beatorum felicitate angelorum, primi huius libelli constituendus est finis.

Angelos non ita creatos, vt proficere non potuerint, sed solum deum absq; profectu semper fuisse perfectum.
CAPVT XXIX.

Firmati verbo domini cœli illi, nouemq; (vt iam dictum est) ordinibus distincti, non parum profecerunt ad cognitionem creatoris sui, & eius per quod facti sunt verbi, & dilatis cordibus charitate pleni, laudauerunt laude incessabili tremendam fortitudinem eius, quam viderant in iudicio & deiectione tanti aduersarii. Nam profecisse & proficere adhuc sanctos quoq; angelos, constat in cognitione creatoris sui, testante Apostolo, qui cum præmisisset inuestigabiles esse diuitias Christi & dispensationem sacramenti absconditi a seculis in deo, qui omnia creauit, subiunxit atq; ait. Vt innotescat principatibus & potestatibus in cœlestibus per ecclesiam, id est, per ecclesiam, id est, per ea quæ in ecclesia vel cum ecclesia deus homo factus egit, sponsum pro sponsa, passus, mortuus, & resurgens à mortuis, superato principis mortis. Innotescere dicit principatibus & potestatibus in cœlestibus multiformem sapientiam dei, siue dispensationem sacramenti absconditi a seculis in deo, qui omnia creauit, videlicet ita, vt admirantes in visu tantæ potentæ, dicant. Quis est iste rex gloriæ? quis est iste rex gloriæ? sed de hoc aliàs. Nunc illud dicendum erat, quia non (vt nonnulli putant) tales creati sunt angeli, vt creatis illis, continuo nihil deesse totius perfectionis, quia profectō solus creator est, qui absque profectu perfectus semper fuisse vel esse credendus sit. Alioquin si ab initio creationis perfecti fuerunt angeli, & nihil defuit eis, multos consiliarios in cæteris operibus suis deus habere potuit. Dicit autem scriptura prophetica. Quis adiuit spiritum domini, aut quis consiliarius eius fuit & ostendit illi? Apostolus quoq; ait. Quis enim cognouit sensum domini, aut quis consiliarius eius fuit? Nimirum sicut idē profequitur, quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, solus creator sciuit & fecit omnia. Angeli autem vbi ab ipso creati sunt, cæteris operibus spectatum admissi, qui bono & simplici oculo viderunt, & non inuiderunt, sed laudauerunt sapientiam tanti artificis, ad eius amicitiam dignè sunt prouecti. Qui verò nequam habentes oculum, inuiderunt & oderunt, iuste repulsi, longèq; sunt remoti.

Angelos bonos, cognita in deiectione satana fortitudine, in confirmatione sui bonitate verbi dei, in æternam sanctæ trinitatis laudem prorupisse.
CAPVT XXX.

Sublato igitur, & terribiliter deturbato satana siue diabolo cum angelis eius, cōtinuò profectum hunc sancti angeli habuerunt, vt nouam diuinæ laudis habentes materiam, nouum inciperent canere canticum. Fortitudinem namque creatoris in magnæ creaturæ deiectione viderant, gratiam & misericordiam creatoris eiusdem in semetipsis agnouerunt, qua se, ne & ipsi corruerent præuentos fuisse non ignorant. Eiusdem quippe conditionis cum essent, suam in perditione illorum salutem reseruatam, statimq; retentum non leuiter appendere potuerunt aut possunt. Laxata sunt foramina lapidum preciosorum, laxata & dilatata sunt, plusque in semetipsis auri receperunt, grossiores atque fortiores insolubilibus auri ligaturas admiserunt, & ad creatorem suum æterno amore astricti sunt. Ex eo laudantes atque subilantes tacere non possunt, sanctam trinitatem glorificantes, silentium non habent, nec habebunt in sempiternum. Verè ergo beati, quia verbo domini sic firmati sunt, & spiritu oris eius sic firmata est omnis virtus eorum, vt nullius vnquam instabilitatis timere possint euentum. Hęc est victoria verbi dei, demonia in spiritu sancto iam tunc de cœlo eiecissent, quia sicut in ipso proposito fuerat, ita factum est, dū isti intellectuales cœli eius in ipso sunt firmati, & in spiritu oris dei.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE
VICTORIA VERBI DEI,
LIBER SECVNDVS.

Quid sit, quod dominus ad Ezechielem prophetam dixerit, Fili hominis, leua planctum super regem Tyri.

CAPVT I.

Ezech. 23.

NTEREA dum laudantium atq; iubilantium pro victoria verbi dei, angelorum mens humana contemplari nititur, gaudium & exultationem, ecce auditū facit, non leuiter attendendum verbum ipsum factum ad prophetam, & dicens. Fili hominis, leua planctum super regem Tyri, & dices ei. Hæc dicit dominus deus. Tu signaculum similitudinis eius, plenus sapientia, & perfectus decore in delicijs paradisi dei fuisti, &c. Magna & mira verbi domini disciplina cuius præceptum est, vt tanti aduersarij ruinam irrecuperabilē plangat propheta. Nam & in cœlo beatis spiritibus illis exultantibus pro ipsius verbi victoria planctum super eiusmodi creaturam leuare iubebat, pro eo quod in illa fuisset inuenta iniquitas, & perdidisset iam verbum ipsum perditione sempiterna. Nescit homo viuens quid laudantes & iubilantes dicat angeli, & si quis audiuit quicquam ex eorum dictis, non annuntiauit hominibus torum quod audiuit, quia dicta illorum arcana sunt, & non licet ea homini loqui. Veruntamen postquam incarnatum id ipsum verbum per crucem & sanguinem suum, de eodem aduersario rursus triumphauit, iam non est cur debeat plangi, vel super eum planctus leuari. Antea victor exercitus verbi dei, victrix cœlorum militia omnis, sic imperfectum habere poterat gaudium, quomodo bello civili peracto, multisq; ciuibus peremptis, pars victrix plenarium non potest triumphaliter victoriae suae celebrare tripudium. Habet enim quod plangat, quia videlicet tot vel tantis ciuibus omissis orbata ciuitas, diminuta est respub. Exemplum de sacra proferre libet historia.

Quemadmodum filij Israel, delecta tribu Benjamin planxerunt: ita verisimile plangisse sanctos angelos, diminuto ciuium regni dei numero. CAP. II.

Iudic. 21.

CVM pro scelere ciuitatis Gabaa, quæ erat in tribu Benjamin filij Israel, commune contra filios Benjamin bellum suscepissent, atq; semel & iterum frustra congressi, tertio tandem conflictu ita vicissent & interfecissent eos, vt non remanerent ex eis, nisi lxxcenti viri, venerunt omnes in domum dei in Silo, & in conspectu eius sedentes, vsq; ad vesperam leuauerunt vocem, & magno ululatu coeperunt flere, dicentes. Quare domine deus Israel, factū est hoc malum in populo tuo, vt hodie vna tribus auferretur ex nobis. Rursusq; altera die consurgentes, & holocausta domino offerentes, flebant & dicebant. Ablata est vna tribus de Israel. Non utique poenitebat eos, quod fratres suos vicissent & occidissent iure prælij, sed quod causa vel malum accidisset, propter quod sic oportuisset fieri. Deniq; inter ipsum ploratum, dum cõsultum quærerent qualiter ablatam possent recuperare tribum, dixerunt. Quis non ascendit in exercitum domini de vniuersis tribubus Israel? Et ecce inuenti sunt habitatores latus Galaad in illo exercitu non fuisse. Miserunt itaq; decem milia viros robustissimos, & præceperunt eis. Ite & percutite habitatores Galaad latus in ore gladij, tam vxores q̄ paruulos eorum, & tantum virgines referuate. Sicut dictum, sic factum est. Non ergo fleuerunt, q̄ vnā tribum deleuissent, sed q̄ causa euenisset cur ita facere merito debuissent. Iuxta hanc similitudinē non absurdè vel incongruè credi potest, priores sanctos fecisse angelos, id quod facere iubetur homo propheta, & verbi dei auditor, scilicet leuasse planctum super illum regem Tyri, id est, principē huius mundi. Ita vt gauderent quidem, illo deiccto factam esse concordiam sublimibus dei, sed dolerent imminutam esse ciuitatem supernam, paucioresq; esse ciues regni dei.

Quare filius hominis inbeatur plangere principem Tyri.

CAPVT III.

Ezech. 27.

Tyrus.

CAUSA similis, & si nō prorsus eadem, erat prophetae vel cuiuslibet homini, vt leuaret planctum super lapsum primi hominis. Eo namq; per præuocationem labente, non partis aliquantæ detrimentum, sed totius massæ, totius generis humani constat euenisse interitum, ergo & hoc facere debuit, & facere iustus est propheta, scilicet leuare planctum, siue assumere lamentum super genus humanum, dum dicitur illi. Tu ergo fili hominis assume super Tyrum lamentum, & dices Tyro, quæ habitat in introitu maris, negotiationi populorum ad insulas multas. O Tyre, tu dixisti, perfecti decoris ego sum, &c. Tyrus namq; genus humanum, vel præsens designat seculum, non solum propter situm & circumfluentiam aquarum, abundantiamq; negotiationum, verumetiam propter sui nominis interpretationē. Interpretatur enim angustia. Et qd est humani generis præsens vita, nisi misera angustia, & angusta miseria? Porro vt leuaret planctum

planctum super regem Tyri, id est, diabolum, principem huius seculi, non eadem fuit causa homini quam fuisse iam dictum est sanctis & beatis angelis. Cur ergo illum plangere iubetur dicendo. Fili hominis leua planctum super regem Tyri? Quomodo plangere debet illum, cuius ruina non hominum, sed angelorum multitudines diminuit? Homines autē mansiones in cœlestibus ad quas ascendere, & quas possidere possint cadendo vacuas reliquit planē, non ociofa hæc inquisitio, & nō inutiliter solui potest. Quod vt planius fiat, videndū prius est, quis vel qualis ille planctus sit, de quo curare deceat deū, dicentē. Fili hominis leua planctum, planctus iste humilitas mentis & contractio cordis est, considerantis & vidētis opera domini, q̄ terribilis sit in consilijs, nō solum super filios hominū, verum etiam super ordines angelorū. Ille reuera vtiliter plangit, ille planctum rationabilem leuat super regē Tyri, qui contrito corde, & humili spiritu scrutatur, & perpendit quid sibi faciendum sit pulueri & cineri, cum ille summus angelus tam magnus, tam sapiens, tam speciosus, ita terribiliter proiectus sit, pro eo quod creatori suo subditus esse noluit, tamq; vilis, tam fatuus, tam deformis sit effectus, vt iuxta veritatem prophetam. Omnes qui viderint eum, obstupescant super eo. Quia nihil factus est, & non erit in perpetuum. Qui hæc perpendens humiliat animam suam sub potenti manu dei, vera humilitate, verō humilitatis spiritu, qui vbi cor tetigerit, vique excitat inenarrabiles gemitus. Ille reuera planctum leuauit super regem Tyri, condolens sibi, quod vel de imitatione eius aliquid iniquum admisit, vel quod fieri poterat, vt admittat si nondum admisit. Ad hoc pertinet quod Psalmista dicit. Seruite domino in timore, & exultate ei cū tremore, & quicquid huic simile per sonat in scripturis sanctis, per quod commonetur homo, vt vigilans & valde sollicitus sit, ne quando in superbiam elatus in iudicium incidat diaboli.

Soli deo notum fuisse mysterium verbi incarnandi, per quod restituendus esset numerus ciuium dei.

CAPVT IIII.

ET quidem sancti angeli detrimentū (vt iam dictū est) suæ multitudinis plangere poterant in spiritu pietatis. Deus autē apud se in verbo suo, in quo vita erat quicquid factū est, iam dudum habebat & videbat quid esset facturus, ad gloriā & laudē nominis sui. Solus ipse nouerat, & cunctis angelis absconditū erat, quemadmodū Apostolus cū vidisset, quæ sit dispensatio sacramenti, addidit absconditū a seculis in deo, qui omnia creauit, vt innosceat principibus & potentatibus in cœlestibus per ecclesiā multiformis sapientiæ dei. Quid erat absconditū, vel quale erat illud sacramentū? Nimirū vt summæ beneuolentiæ largitas, largissima creatoris beneuolentia, de inope & abiecta terræ materia, quæ tūc sub aquis latebat gloriofam & angelicæ claritati consimilem æderet creaturā, & vni personæ ex multitudine eiusdem creature suā daret potestatem & honorē & regnū, nihilq; minus haberet creatura ipsa, q̄ ipse creator omnium, totumq; Reipub. eius obtineret imperiū. Verē magnū pietatis sacramentū, quo tunc quidē (vt iam dictum est) erat absconditū, nūc autem manifestū est in carne, iustificatū est in spiritu, apparuit angelis, prædicatū est gentibus, creditū est mundo, assumptū est in gloria. Nota est persona illa, quia nō solummodo creatura, sed etiā creator est, id est, nō solummodo homo, sed etiā deus est. Cellitudinem illā diabolus per superbiam ambire præsumpsit, dicendo. Ascendā super altitudinē nubium, & similis ero altissimo. At ille scilicet altissimus tantā p̄sumptionē repulit & damnauit, nō quod eandē suā cellitudinē rapinā arbitraretur, cuperetq; gloriari solus, sed quod sciret creaturā non posse humiliter sustinere tantę felicitatis pondus, nisi creatura ipsa sic assummeretur, vt salua vniuersitate personæ esset etiā creator. i. deus. Res tanta tā mirabilis ingenti prælio decerata, tandē ad effectū peruēnit, victo & cōfuso diabolo, q̄ per audacissimā impudētiam semper nihil est auertere proposuit dei. Et hæc est victoria verbi dei, cuius prædicare triumphū præsens opus intēdit. &c.

Conditio mundo factum hominem, propter quem diabolus contra verbum dei certamen arripuit.

CAPVT V.

Quid lōgius morer, positus est locus certaminis, & factus est homo legitima possessio dei, & causa totius certaminis hoc modo positus est. Dixit deus, fiat firmamentū, & factū est firmamentū in medio aquarū, diuisitq; aquas quæ erant sub firmamento, ab his quæ erant super firmamentū, dixitq; deus. Congregentur aquæ quæ sub cœlo sunt in locum vnum, & appareat arida. Factumq; est ita. Istitis partibus tribus, scilicet firmamento, id est, cœlo, & congregationibus aquarū, id est, mari, & arida, id est, terra, locus effectus est, scilicet hic mundus, & deinde ornatu est, ita vt recte vocetur cosmos in Græco, quod ornatus sonat in Latino. Dixit enim deus. Germinet terra, &c. & genuit herba viridem, & afferent semen iuxta genus suū, lignumq; faciens fructū, & habens vnum quodq; seminem secundū speciem suam. Dixit deus. Fiant luminaria in firmamento cœli, & factū est ita. Dixit deus. Producat aquæ, & produxerunt reptilia animæ viuētis, & volatiles super terrā, sub firmamento cœli. Dixitq; deus. Producat terra animam viuētē in genere suo, iumenta & reptilia & bestias terræ, secundū species suas, & factum est ita. Vt tandem esset homo, qui (vt dictum est) possessio dei totiusq; certaminis est causa, non

Psal. 77.

Ezech. 28. Iaco. 4.

Psal. 2. 1. Tim. 3.

Ezech. 4.

1. Tim. 3.

Esai. 14.

Gene. 2. Causa certaminis.

Gene. 1.